

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP 350

Mastergradsoppgave i nordisk

Høst 2017

”Livet selv vokser bare om hverdagen”

En korpusbasert metaforstudie av livet og døden

Maren Østrem Nesse

Førord

Takk!

Torodd Kinn. Jeg synes dette er ganske stort, jeg. Takk for din trygge, grundige og gode veiledning gjennom alle deler av prosjektet. Med en beundringsverdig tålmodighet, godt humør, og en evne til å gjøre abstrakte og vanskelige ”ting” forståelige, har du stødig geleidet meg gjennom denne prosessen. En prosess som har ført til både faglig og personlig utvikling. Jeg føler meg veldig heldig som har fått ha deg som veileder. Hjertelig takk.

Helga Mannsåker. Takk for engasjerende introduksjon til metaforenes verden gjennom to fordypningsfag, for å ha tråkka opp metaforstien, og for gode innspill og tips på veien.

Signe Nilssen. Det er godt å ikke måtte klare alt selv hele tiden. Takk for at døren din alltid står åpen, og for all hjelp og gode råd med hensyn til de praktiske delene av studiet.

Kristine Vårdal. Takk for korrekturlesing av oppgaven, og for fortreffelig selskap og god støtte gjennom sommeren. Det hadde vært kjedelig uten deg!

Mine brødre Espen og Magnus. Takk for deres uendelige støtte og omsorg. Dere er de beste jeg vet. Jeg vil også takke pappa og mormor, og øvrig familie og venner, spesielt Tonje, Erica, Einar, Jørgen, Lena, Elena og Joachim, som har vært ekstra gode å ha dette året.

Hjertelig takk til mine venner på 402, for å ha skapt et meget trivelig arbeidsmiljø, for alt dere har lært meg, for all støtte dere har gitt, og spesielt for alle samtaler om livet (og døden!). Ekstra takk til Trond Minde for ordbokhjelp, Guro Solheim for sjangerhjelp, Oda Slotnes for filosofiske spørsmål og innspill, og Anne Bredahl og Tor Ragnar Hjelmtveit for metaforsamarbeid og kaffeturer.

Feil eller mangler i oppgaven er det bare jeg som har ansvaret for.

Maren Østrem Nesse

Bergen, 1. september 2017

Figurer og tabeller

Figurer:

Figur 1: Tid i bevegelse

Figur 2: Ego i bevegelse

Figur 3: Bildeskjemaet BEHOLDER

Figur 4: Bildeskjemaet VEI

Figur 5: Naturens trinnstige (The Great Chain of Being)

Figur 6: Hendingsstruktursystemet

Figur 7: LIVET SOM REISE

Figur 8: LIVET SOM MIDLERTIDIG OPPHOLDSSTED

Figur 9: Aksjonsarter

Figur 10: Nivå av semantiske roller

Figur 11: Inndeling i kategorier

Figur 12: Oversikt over metaforkategoriene med tilhørende metaforer

Tabeller:

Tabell 1: Antall treff på døden og livet i aviser og skjønnlitteratur etter syntaktisk funksjon

Tabell 2: Antall treff på døden og livet vist etter preposisjonskjernene

Tabell 3: Semantiske roller ved døden og livet som subjekt

Tabell 4: Semantiske roller ved døden og livet som objekt

Tabell 5: Semantiske roller ved døden og livet som preposisjonsutfyllinger

Tabell 6: Hele materialet etter semantisk rolle uavhengig av syntaktisk funksjon

INNHold

Forord.....	II
Figurer og tabeller.....	III
1 INNLEDNING	1
1.1 Introduksjon av tema	1
1.2 Forskningsspørsmål og hypotese	6
1.3 Tradisjonelle forestillinger om døden (og livet)	7
2 TEORI	10
2.1 Kognitiv lingvistikk	10
2.1.1 Om erfaring	11
2.1.2 Tidsbegrepet.....	11
2.1.3 Kroppsforankring (<i>embodiment</i>).....	13
2.1.4 Bildeskjema (<i>image schema</i>)	14
2.2 Metafor og metonymi.....	16
2.2.1 Ontologiske metaforer	18
2.2.2 Objektifisering	20
2.2.3 Personifikasjon.....	21
2.2.4 Primære metaforer	22
2.2.5 Strukturelle metaforer	24
2.2.6 Orienteringsmetaforer	25
2.2.7 Grammatiske metaforer	25
2.2.8 Metonymi	26
2.2.9 Forholdet mellom metafor og metonymi	28
2.2.10 Begrepsmetaforer for livet og døden	28
2.3 Syntaktiske funksjoner	34
2.3.1 Verbalet.....	35
2.3.2 Subjektet	36
2.3.3 Objektet.....	37
2.3.4 Preposisjonsutfylling	37
2.4 Semantiske roller	37
2.4.1 Tre nivå av semantiske roller	38
2.4.2 Utvalget av semantiske roller	39
3 METODE	43
3.1 Innsamling av materiale.....	43
3.2 Sortering etter syntaktisk funksjon	44

3.3	Sortering etter semantiske roller	45
3.4	Metaforanalysen.....	48
3.5	Inndeling i kategorier	49
3.6	Metaforidentifiseringsprosedyren	51
4	RESULTATER: SYNTAKTISKE FUNKSJONER OG SEMANTISKE ROLLER	53
4.1	Syntaktiske funksjoner.....	53
4.2	Semantiske roller	56
5	METAFORANALYSE	62
5.1	<i>Livet brukt om kroppen</i>	64
5.2	LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET	64
5.2.1	LIVET OG DØDEN SOM (SAMTALE)TEMA	65
5.2.2	LIVET OG DØDEN SOM FREMKALLERE AV MENTAL AKTIVITET	65
5.2.3	DØDEN SOM KONSEKVENNS	68
5.2.4	DØDEN SOM HENDELSE	68
5.2.5	DØDEN SOM ET TIDSPUNKT	69
5.2.6	LIVET SOM EN TIDSUTSTREKNING	69
5.2.7	LIVET SOM NOE VESENTLIG	70
5.2.8	DØDEN SOM NOE FARLIG	72
5.2.9	DØDEN SOM EN REGEL.....	72
5.2.10	DØDEN SOM EN STRAFF	72
5.2.11	DØDEN SOM EN OPPGAVE	73
5.2.12	DØDEN SOM LØSNING	73
5.3	LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET	74
5.3.1	LIVET OG DØDEN SOM BEHOLDER	74
5.3.2	LIVET OG DØDEN SOM EN VERDIFULL GJENSTAND	77
5.3.3	LIVET OG DØDEN SOM SKJULT GJENSTAND	79
5.3.4	LIVET OG DØDEN SOM ET FESTEPUNKT	80
5.3.5	LIVET OG DØDEN SOM ET REDSKAP	81
5.3.6	LIVET OG DØDEN SOM ET STED.....	82
5.3.7	DØDEN SOM EN ENDE	84
5.3.8	DØDEN SOM EN HINDRING	85
5.3.9	LIVET SOM FARTØY	86
5.3.10	LIVET SOM ET ROM	87
5.3.11	LIVET SOM NETT	88
5.3.12	LIVET SOM EN MASKIN	88
5.3.13	LIVET SOM ET HJERTE	88

5.3.14 LIVET SOM LUFT	89
5.4 LIVET OG DØDEN SOM LEVENDE VESEN	90
5.4.1 LIVET SOM PLANTE	91
5.4.2 LIVET OG DØDEN SOM MENNESKE	91
5.4.3 DØDEN SOM GJEST	94
5.4.4 DØDEN SOM EN VENN	94
5.4.5 DØDEN SOM EN OPPHØYD SKIKKELSE	95
5.4.6 DØDEN SOM SKUESPILLER – LIVET SOM FORESTILLING	96
5.4.7 DØDEN SOM MOTSTANDER – LIVET SOM KONKURRANSE	97
5.5 Sammenligning av sjangrene	99
6 AVSLUTNING	103
Litteraturliste	108
Vedlegg	113
Sammendrag	123

1 INNLEDNING

1.1 Introduksjon av tema

Livet har en ende. Det ender med døden ...

... og det er kanskje det eneste vi kan være helt sikre på. Likevel ser det ut til at døden for mange er vanskelig å forholde seg til. Det er ikke så underlig. Det er mange aspekter ved døden som er ukjente for mennesket. Medisinske og klassiske dødsdefinisjoner kan fortelle oss hva som skjer med kroppen når man dør: Hjerteslag og åndedrett opphører, og følgelig andre livsfunksjoner, samt at dødsstivhet og dødsflekker følger senere (Roald og Iversen, 2017). Men hvordan denne prosessen erfares, kan en strengt tatt ikke vite. Og det kan være grunn nok i seg selv til at en synes det hele er vanskelig å forholde seg til. Dessuten kan tanken på hva som skjer etter døden, hvis det i det hele tatt skjer noe, være en grunn til å ville holde døden på avstand.

I språket kommer dette til uttrykk ved at det ofte brukes eufemismer når det er snakk om døden. Uttrykksmåter som *NN har sovnet inn*, *gått bort* eller *reist videre* er eksempler på vanlige eufemismer som brukes for å omtale en person som har dødd. Eufemismer er alternative uttrykksmåter som brukes i situasjoner hvor en vil unngå å snakke om noe som kan oppleves ubehagelig, enten for senderen eller for mottakeren, eller for begge (Allan og BurrIDGE, 1991, s. 11). Bruk av eufemismer er tett knyttet til tabubegrepet. *Tabu* kommer via det engelske *taboo* fra polynesisk og betyr 'hellig' eller 'forbudt' (*Bokmålsordboka*, under *tabu*) og stod ifølge Allan og BurrIDGE (1991, s. 12) opprinnelig for forbudte handlinger. Bakgrunnen var at man trodde enkelte handlinger kunne føre til skade, både for personen som utførte handlingene og for personene rundt. I vestlig kultur handler tabu i større grad om temaer en ønsker å unngå å snakke om i gitte sosiale kontekster, på grunn av ubehaget det kan føre til for de involverte. Og døden er for mange nettopp et tabu. Dette tabuet er ifølge Allan og BurrIDGE (2006, s. 222) basert på frykt, blant annet frykt for å miste noen man er glad i, frykt for kroppens fordervelse og frykt for hva som følger etter døden.

Eufemismer og språkbruk om død er undersøkt i flere studier, blant annet av Lakoff og Turner (1989), Marín-Arrese (1996), Fernandez (2006), Vogel (2009) og Solheim (2014).¹ Noe som fremkommer av disse undersøkelsene, er at når en undersøker språkbruk om døden, er det nesten umulig ikke å ta livet i betraktning på samme tid. Døden er den uunngåelige avslutningen på livet, og derfor er det naturlig at begrepene opptrer sammen. Felles for disse undersøkelsene er en tilnærming som tar utgangspunkt i diskurser hvor språkbruk om døden finnes, men ofte i form av unngående eufemismer, for eksempel i dødsannonser, religiøse tekster og dikt, og undersøker hvilke uttrykksmåter som finnes. Jeg vil derimot undersøke setninger hvor døden er eksplisitt nevnt. På grunn av dødens naturlige forbindelse til livet, har jeg funnet det fornuftig å samtidig undersøke språkbruk om livet som en motsetning til og sammenligning med døden.

Slik skiller denne oppgavens tilnærming seg fra tilnærmingene i de nevnte studiene: Mens disse kan sies å ha en *onomasiologisk* tilnærming som tar utgangspunkt i et begrep eller betydningsfelt og undersøker hvilke ord og uttrykk som kan brukes om dette betydningsfeltet, vil jeg ha en *semasiologisk* tilnærming som tar utgangspunkt i et ord og undersøker og kartlegger hvilke betydninger og bruksmåter ordet kan ha. Perspektivet er slik forskjellig mellom de to tilnærmingene: Semasiologi starter med et uttrykk og undersøker dets betydning, mens onomasiologi starter med en betydning og undersøker dens uttrykk (Geeraerts, 2010, s. 23).

Analyseobjektet for denne oppgaven vil derfor være setninger hvor substantivene *livet* og *døden* opptrer i bestemt form entall. Den teoretiske bakgrunnen for oppgaven, og utgangspunktet for hovedanalysen, er begrepsmetafor-teorien, som definerer metafor som å forstå ett begrepsdomene (MÅLDOMENE) ved hjelp av et annet begrepsdomene (KILDEDOMENE). Det er essensielt å skille mellom begrepsmetaforene (overføringen som skjer på det kognitive nivået) og de språklige metaforiske uttrykkene som realiserer begrepsmetaforene (Kövecses, 2010). Se på følgende setninger fra materialet mitt:

(1) Hun har gått om bord i livet

(2) Han er på grensen av døden

---

¹ Disse studiene vil bli nærmere presentert i teorikapittelet.

² I oppgaven refereres det til den andre utgaven av *Metaphors we live by* fra 2003.

³ Her er avsnittsinndelingen fra nettutgaven av Bokmålsordboka fjernet, og det er gjort et utvalg av eksemplene

Ut fra konteksten i (1) kan måldomenet LIVET for det første forstås ved hjelp av kildedomenet BEHOLDER. Denne tolkningen kommer av at *livet* står som utfylling til preposisjonen *i*, som mest grunnleggende betyr 'omgitt, omsluttet av' (*Bokmålsordboka*, under *i*). Siden subjektsreferenten har gått *om bord*, hvor *bord* viser til reling 'øverste del av båtside' (*Bokmålsordboka*, under *bord*), kan LIVET tolkes som en mer spesifikk BEHOLDER, nemlig et FARTØY. Slik kan denne setningen tolkes som et uttrykk for begrepsmetaforen LIVET SOM FARTØY. Setningen i (2) kan sies å være et uttrykk for begrepsmetaforen DØDEN SOM ET STED. Denne tolkningen baseres på at setningen gir uttrykk for at *døden* har en *grense*, som mest grunnleggende betyr 'linje som deler to stater, fylker, kommuner eller lignende' (*Bokmålsordboka*, under *grense*).

Begrepsmetaforteorien ble først introdusert i kognitiv lingvistikk av George Lakoff og Mark Johnson i 1980.² Denne teorien dreier seg altså om at metaforer ikke bare er begrenset til språklige uttrykk, men at metaforiske språklige uttrykk viser en kognitiv strategi hvor en forstår ett begrepsdomene ved hjelp av et annet. Begrepssystemet vårt er ifølge denne teorien grunnleggende metaforisk, og metaforer er derfor mulige å finne i alle slags diskurser. Med dette teoretiske utgangspunktet kan språklige uttrykk fortelle oss noe om hvordan vi tenker.

Selv om metaforer ifølge Lakoff og Johnson er å finne overalt i språkbruk, er det ikke alltid like åpenbart når et uttrykk brukes metaforisk. For at en mottaker skal forstå et metaforisk uttrykk, må han eller hun først og fremst ha evnen til metaforforståelse, altså må en ha evnen til å sette den bokstavelige betydningen "på vent" for å forstå den metaforiske betydningen. Hvis den metaforiske betydningen ikke kan tolkes ut fra konteksten uttrykket står i, kan en på ulike måter markere at et uttrykk er ment å forstås metaforisk ved hjelp av såkalt metaforsignalisering (*metaphor signalling*) (Goatly, 2011, s. 178–183). Den mest åpenbare måten å gjøre dette på er ved direkte bruk av ord som *metaforisk*, *billedlig* (*metaphorically speaking*, *literally*, *figuratively*). En annen måte å gjøre det på er ved hjelp av såkalt domenesignalisering (*domain signallers*): Her står ord eller uttrykk fra måldomenet eksplisitt uttrykt for å hjelpe mottakeren til å forstå hva setningen metaforisk dreier seg om. I uttrykket *politisk broiler* signaliserer *politisk* at *broiler* er brukt i overført betydning og dreier seg om en 'person som er drevet frem for å yte noe særskilt på et felt', og at det ikke i denne sammenheng betyr 'kylling som føres opp for kjøttets skyld og slaktes når den har nådd en

---

² I oppgaven refereres det til den andre utgaven av *Metaphors we live by* fra 2003.

vekt av 750–1200 g' (*Bokmålsordboka*, under *broiler*). Dette betyr at en setning kan inneholde språklige uttrykk "hentet fra" både kildedomenet og måldomenet. Det er dette som vil være tilfellet for denne oppgavens analyse: I materialet som analyseres, vil måldomenet være eksplisitt uttrykt ved at ordene *livet* og *døden* opptrer i setningene.

Det er flere grunner til at akkurat bestemt form entall er valgt som bøyingsform. For det første handler det om hvilke former ordene *liv* og *død* pleier å ha. Mens det er vanlig å snakke om *liv* i flertall (*liv, livene*), er det heller sjelden at man snakker om *død* i flertall (*døder, dødene*). Når det er behov for å omtale *død* i flertall, brukes gjerne *dødsfall* i stedet (*Norsk riksmålsordbok*, under *død*). I tillegg har bestemtheten, særlig ved *døden*, noe å si når det gjelder potensiell metaforisk bruk: Personifikasjoner forekommer nok oftere når ordet *døden* står i bestemt form, enn når det står i ubestemt form. Og når *døden* i bestemt form entall ble valgt som analyseobjekt, var det også naturlig at *livet* hadde den samme formen. Valget av akkurat denne bøyingsformen er altså gjort for å avgrense materialet og for å få et relativt ensartet analyseobjekt. Slår man opp ordene *liv* og *død* i *Bokmålsordboka* (<http://ordbok.uib.no/>), finner man en rekke ulike, men relaterte betydninger:³

liv n1 (norr. *líf*; beslektet med *ll leve*, betydning 9 fra tysk)

1) det å leve; levende tilstand, eksistens, tilværelse: *kjempe for livet, ta livet av noen* **2)**

levetid: *et langt liv, aldri i livet*, **3)** måte å leve på; livsform: *leve sitt eget liv, et rolig liv* **4)**

område for menneskelig aktivitet; menneskenaturen: *familieliv, åndsliv* **5)** fornøyelse; moro:

leve livet, er det noe liv her? **6)** livlig aktivitet, livskraft, energi, iver: *en skildring full av liv,*

et yrende liv **7)** levende skapning; noe som lever: *rikt planteliv, ikke et liv å se* **8)** (tenkt)

tilværelse etter døden: *i det neste liv, det evige liv* **9)** kropp: *eie, ha skam, ære i livet* **10)**

(nedre del av) overkropp: *være lang i livet* **11)** mage, buk: *få litt mat i livet* **12)** midje: *ta noen*

om livet, buksa var vid i livet **13)** underliv, livmor: *barnet i mors liv* **14)** (ermeløst) klesplagg

som dekker overkroppen: *kjoleliv, bunaden har rødt liv*

død m1 (norr. *dauði, dauðr*)

1) undergang; det å dø: *ligge for døden, avgå ved døden* **2)** personifisert: *stå ansikt til ansikt*

med døden, døden møter oss alle **3)** det å være død: *en kamp på liv og død, tro på et liv etter*

---

³ Her er avsnittsinndelingen fra nettutgaven av *Bokmålsordboka* fjernet, og det er gjort et utvalg av eksemplene som viser de ulike betydningene.

døden 4) i overført betydning: noe som blir borte, tar slutt: *en epokes død* 5) i faste uttrykk: *ta sin død av, gå i døden for, til døde*

Ved ordet *liv* er betydning 1) til og med 7) relatert til 'det å leve', betydning 8) relatert til 'det å være død', mens betydning 9) til og med 14) er relatert til betydningen 'kropp'. Det er i hovedsak betydningene 1) til 8) som er aktuelle for denne oppgaven. Når det gjelder *død*, er alle bortsett fra betydning 4) aktuelle.

Setningene som *livet* og *døden* opptrer i, er hentet fra avistekster og skjønnlitterære tekster i Oslo-korpuset av taggede norske tekster. Hvordan jeg har gått frem for å samle inn materiale, kommer jeg tilbake til i kapittel 3. Grunnen til at korpus er brukt for å finne analysemateriale, er at slike tekstsamlinger gir tilgang til store mengder tekstmateriale fra ulike typer kilder og viser vanlig språkbruk. At analyse materialet er hentet fra både avistekster og skjønnlitteratur, henger sammen med at det som oftest er en forskjell mellom språket i skjønnlitteratur og sakprosa. Jeg skal ikke begi meg ut på en stor diskusjon omkring flytende sjangergrenser. Men jeg synes det er viktig å nevne at det finnes noen gradforskjeller mellom skjønnlitteratur og avistekster, og særlig hvordan disse kommer til uttrykk i språket. Tønneson (2012, s. 34) definerer sakprosa som "tekster som adressaten har grunn til å oppfatte som direkte ytringer om virkeligheten". Videre deler han sakprosaen inn i underkategorier, hvor avistekster faller inn under *funksjonell sakprosa*. Denne underkategorien kjennetegnes blant annet av "offentlig tilgjengelige tekster" hvor "forfatteren henvender seg som skribent på vegne av en institusjon til allmennheten eller andre institusjoner" (Tønneson, 2012, s. 34). I tekster som både er direkte ytringer om virkeligheten og er rettet mot allmennheten, er det rimelig å anta at det brukes et språk som ligger nært hverdagsspråket, i hvert fall sammenlignet med språket i skjønnlitteraturen. Claudi (2010, s. 158) skriver at "betegnelsen skjønnlitteratur brukes om ulike tekster som oppfattes å være fiktive og ha et visst kunstnerisk eller estetisk preg". Et kunstnerisk eller estetisk preg kan komme til uttrykk på ulike måter, men i sammenligning med sakprosaetekster står den skjønnlitterære forfatteren friere til å utfolde seg kreativt slik det måtte passe ham eller henne. Og dette kan gi utslag når det kommer til metaforisk språk. Som nevnt ovenfor går begrepsmetafor-teorien ut fra at den metaforiske overføringen skjer på det kognitive planet og på ulike måter kommer til uttrykk gjennom språket. Kövecses (2010, s. 52) mener at skjønnlitterære forfatteres kreative metaforuttrykk kommer fra de samme konvensjonelle begrepsmetaforene som en også kan finne eksempler på i andre diskurser, inkludert i hverdagsspråk. Ifølge Kövecses (2010, s. 53–55) lages de kreative

metaforuttrykkene blant annet ved hjelp av utviding, utdyping og kombinerings av metaforuttrykk. Med utgangspunkt i den nevnte sjangerforskjellen er analyse materialet for oppgaven hentet både fra skjønnlitteratur og avistekster i korpuset, med en viss forventning om forskjell i hvordan begrepsmetaforene kommer til uttrykk i språket.

1.2 Forskningsspørsmål og hypotese

Hovedspørsmålet som denne oppgaven vil forsøke å svare på, er altså: Hvilke begrepsmetaforer kan en finne for begrepene LIVET og DØDEN uttrykt i setninger som inneholder substantivene *livet* og *døden*? Dette er det mest sentrale spørsmålet for oppgaven. Det blir behandlet i kapittel 5 og oppsummeres i kapittel 6. Et underordnet spørsmål, som er relatert til dette første, vil bli tatt i betraktning: Finnes de samme begrepsmetaforene når måldomenene LIVET og DØDEN er eksplisitt uttrykt, som når de ikke er det, det vil si ved bruk av eufemismer? Dette vil bli kort diskutert i kapittel 6.

Siden analyse materialet er hentet fra både avistekster og skjønnlitterære tekster, vil jeg stille spørsmålet om det finnes mer påfallende metaforer i de skjønnlitterære tekstene enn i avistekstene. Med ”påfallende metaforer” mener jeg metaforer som leseren umiddelbart oppfatter at er metaforer. Siden begrepsmetafor teorien anser metaforer som en kognitiv strategi, kan måten metaforene kommer til uttrykk på i språket, variere. Måten metaforene kommer til uttrykk på, kan være mer eller mindre nyskapende, eller mer eller mindre konvensjonelle. Noen metaforiske uttrykk er så konvensjonelle at man ikke lenger tenker på dem som uttrykk for begrepsmetaforer (Kövecses, 2010, s. 34). Eksempler på dette er uttrykk som *tiden går*. På den andre siden kan metaforiske uttrykk være så nyskapende eller påfallende at leseren umiddelbart oppfatter at de er uttrykk for overført betydning. Spørsmålet om det finnes mer påfallende metaforer i de skjønnlitterære tekstene enn i avistekstene, er underordnet hovedspørsmålet. Det vil bli diskutert kort i kapittel 5.5.

Hypotese

Begrepsmetafor teorien definerer som nevnt metaforer som å forstå ett begrepsdomene ved hjelp av et annet, og her er det essensielle at denne overføringen skjer på et kognitivt plan. Hvordan metaforene kommer til uttrykk i språket, kan som nevnt variere. Med dette teoretiske utgangspunktet venter jeg derfor å finne eksempler på de samme eller lignende begrepsmetaforer som de andre studiene av språkbruk om død (nevnt i kapittel 1.1 og

utbroderes i kapittel 2.2.10) er kommet frem til. Dette til tross for at den semasiologiske tilnærmingen i denne oppgaven skiller seg fra den onomasiologiske tilnærmingen i de andre studiene.

Med samme teoretiske utgangspunkt, siden metaforer er en kognitiv strategi og at det derfor er mulig å finne eksempler på metaforer i alle slags diskurser, antar jeg at jeg vil finne eksempler på de samme metaforene både i avistekstene og i de skjønnlitterære tekstene. Samtidig vil jeg tro at det finnes flere eksempler på mer påfallende metaforer i de skjønnlitterære tekstene enn i avistekstene. Dette på grunn av den sjangermessige forskjellen i språket i skjønnlitteratur og sakprosa, og særlig skjønnlitteraturens kreative frihet som beskrevet ovenfor.

Oppgaven består av seks hoveddeler: innledning og presentasjon av tema, som også inneholder en del om tradisjonelle forestillinger om døden (og livet), teorikapittel som presenterer den teoretiske bakgrunnen for oppgaven, metodekapittel som viser hvordan jeg har gått frem, fremstilling av materialet etter syntaktiske funksjoner og semantiske roller, metaforanalysen, og til slutt et avsluttende kapittel som oppsummerer det metaforanalysen viser, samt andre aspekter som det kunne være interessant å undersøke.

1.3 Tradisjonelle forestillinger om døden (og livet)

Livet gjør vi oss erfaringer med hver dag, mens døden er noe forholdsvis ukjent. Hvordan man forholder seg til døden, varierer mellom ulike tider og ulike kulturer. Siden spørsmål og tanker omkring livet og døden er sentrale i religioner, kan religionshistorie fortelle oss noe om hvordan det har vært vanlig å forholde seg til døden. I flere av Østens religioner er tanken om gjenfødelse sentral (Vogt, 1983, s. 80). Med denne tanken følger en sirkulær forståelse av livet og døden. Dette skiller seg fra vestlig tradisjon som er preget av en mer lineær forståelse. Fordi denne oppgaven tar for seg språkbruk om livet og døden på norsk, er det naturlig å ta nordisk og vestlig tradisjon i betraktning.

I norrøn tid var det ikke like vanlig å leve så lenge som man gjør i våre dager. Sykdom og ulykker var årsaker til at menneskene døde brått og tidlig, og slik ble døden noe man ofte måtte forholde seg til. Gravferdsritualene viser en oppfatning av døden som en overgang til en videre eksistens. De døde ble ofte gravlagt i nærheten av gårdene de bodde på, slik at

kommunikasjonen med de døde på et vis kunne opprettholdes (Steinsland, 2005, s. 337–338). Når det gjelder selve gravferden, var både brannbegravelse og jordfeste vanlig. I tillegg var det vanlig at den døde fikk med seg gravgods, for eksempel redskaper eller verdisaker. Hvilke gjenstander dette var, varierte ut fra hvilken status eller velstand vedkommende hadde. Gjenstandene kunne si noe om rollen den døde hadde hatt i livet (for eksempel fikk en håndverker med seg verktøyskrinet sitt), men de kunne også symbolisere aspekter ved den tenkte tilværelsen etter døden. Et eksempel på dette er graven til Oseberg-kvinnen: Hun hadde fått med seg både båt, sleder og vogn, noe som kan symbolisere en tenkt reise til et dødsrike, eller mulighet for å besøke de gjenlevende (Steinsland, 2005, s. 339–341).

Forestillingene om et dødsrike er ikke enhetlige i norrøn religion, men preget av flere og sammensatte bilder på hvor de døde havnet. Billedmonumenter som er tolket som minnesteiner for de døde, viser forestillinger om en reise med ulike fremkomstmidler til et dødsrike. Tre særskilte dødsriker er sentrale: Hels rike, Valhall og Helgafjell (Steinsland, 2005, s. 347). *Hel* er navnet både på dødsriket og på skikkelsen som hersker der. Det ser ut til at Hels dødsrike først og fremst var tenkt som et underjordisk rike, men kilder forteller også om en oppfatning om at riket i tillegg ligger i nordgående retning, og at reisen dit var omfattende og vanskelig (Steinsland, 2005, s. 348). Uttrykket ”nord og ned” betyr ’til helvete’ (*Bokmålsordboka*, under *nord og ned*) og betegner ifølge Steinsland (2005, s. 348) veien til dødsriket. Skikkelsen Hel skildres som en morsk og uhyggelig figur. I tillegg til Hels rike fantes det også en forestilling om et hyggeligere dødsrike, Helgafjell ’det hellige fjellet’, samt Valhall som var stedet de falne i krig havnet (Steinsland, 2005, s. 349). Navnet på det kristne dødsriket (for de fortapte), *helvetet*, kommer fra det norrøne *helvíti*, hvor forleddet viser til Hel og etterleddet *víti* betyr ’straff’ (*Bokmålsordboka*, under *helvete*), med andre ord ’Hels straffested’ (Steinsland, 2005, s. 347).

Overgangen fra norrøn religion til kristendommen medførte en inngripen i menneskenes dagligliv. Det ble blant annet påbudt at alle barn skulle døpes, og at døde skulle gravlegges i vigslet jord på kirkegårdene. I tillegg fikk en et dualistisk og vertikalt orientert verdensbilde, på den måten at Gud/Kristus tronet i himmelen, djevelen i helvetet, og mennesket midt imellom (Rasmussen og Thomassen, 2002, s. 136–137).

I kristendommen er forestillingen om et dødsrike forankret i Det nye testamentet blant annet i Matt 25, 31–46, en tekst som handler om Jesu gjenkomst for å dømme menneskene: de

troende til himmelen og syndere til helvetet. I middelalderen var det vanlig å operere med en tredelt topografi av det hinsidige: himmelen, helvetet og skjærsilden. Skjærsilden var stedet hvor de fleste havnet, hvor det var mulighet for å fri seg fra tilgivelige synder for å komme videre til himmelen. Ved overgangen til protestantismen falt denne oppfatningen bort, og en sto igjen med en ny topografi for det hinsidige bestående av to steder: himmel og helvete (Rasmussen og Thomassen, 2002, s. 230, 303).

I tillegg til disse religiøse forestillingene finnes det også noen folkløriske oppfatninger av døden i form av menneskelignende skikkelser. Disse kan se ut til å ha opphav i de religiøse forestillingene; de kan i hvert fall relateres til dem. Som nevnt ovenfor kan en finne personifiseringer av døden både fra norrøn tid og fra kristendommen ved henholdsvis Hel i Hels rike og djevelen i helvetet. I Bibelen dukker det flere ganger opp skikkelser i forbindelse med døden. I 2. Mosebok 12, 23, i fortellingen om da Gud sendte ti landeplager over Egypt, møter vi en skikkelse kalt *ødeleggeren* som tilsynelatende er den som tar seg av avlivingen av alle førstefødte guttebarn på vegne av Gud. I 2. Samuelsbok 24, 15–17 og 1. Krønikebok 21, 14–16 skildres en engel med sverd som sørger for pest og død i Israel. Et lignende bilde av en dødsengel finnes også i 2. Kongebok, 19–35. Disse forestillingene kan gjerne knyttes til mer kulturelle forestillinger, som for eksempel ”Mannen med ljåen”, en personifisering av døden som oppstod i høymiddelalderen. Denne figuren er gjennom tidene fremstilt på flere ulike måter, men ofte som et skjelett med kappe, ljå og timeglass (Stovner, 2011). I Norge under Svartedauden ble døden fremstilt som en gammel kone med sopelime, et eksempel på hvordan døden kunne få spesielle uttrykk ved større epidemier (Stovner, 2011).

Når det gjelder personifikasjon knyttet til begrepsmetafor-teorien, mener Lakoff og Johnson (Kövecses, 2010, s. 56) at man har en tendens til å forstå HENDELSER SOM HANDLINGER. Det vil si at man forstår ytre hendelser som handlinger. Siden handlinger krever en agerende entitet som utfører handlingene, overfører man dette til å gjelde for hendelser også, altså at hendelser er forårsaket av en agerende og viljestyrt entitet. Kövecses (2010) skriver om metaforen MENNESKER ER PLANTER (PEOPLE ARE PLANTS). Det er mulig at personifikasjonen av døden som Mannen med ljåen (*The Grim Reaper*) kan knyttes til metaforen MENNESKER ER PLANTER, siden redskapet ljå brukes til å slå gress. Personifikasjoner av døden (og livet) vil jeg komme tilbake til i metaforanalysen i kapittel 5.4.

2 TEORI

Dette kapittelet inneholder den teoretiske bakgrunnen for oppgaven og presenterer begrepsapparatet som brukes i analysen. Kapittelet er tredelt: I første del presenteres kognitiv lingvistikk og begrepsmetafor-teorien, som er bakgrunnen for den største delen av analysen som er metaforanalysen. Andre del handler om syntaks og de forskjellige syntaktiske funksjonene som er aktuelle for materialet i denne oppgaven. Tredje del tar for seg semantiske roller: hvilke roller som finnes, og hvilke jeg har brukt. Problemer som kan oppstå når en skal gi semantiske roller til de ulike leddene i en setning, kommer jeg tilbake til i metodekapittelet. Denne tredelingen henger sammen med inndelingen av og fremgangsmåten i analysekapittelet. Hvorfor denne inndelingen er gjort, og hvorfor det har vært nyttig med en slik tredeling av fremgangsmåten, presenteres i metodekapittelet.

2.1 Kognitiv lingvistikk

På samme måte som andre teoretiske tilnærminger til språk studerer kognitiv lingvistikk språket for språkets skyld, og forsøker å forklare dets systematikk, struktur og funksjon. Måten kognitiv lingvistikk skiller seg fra andre tilnærminger på, er at en går ut ifra at språket systematisk reflekterer tankemønstre, og behandler språket som en kognitiv egenskap på lik linje med andre kognitive egenskaper, som for eksempel tenking, refleksjon og så videre. På denne måten er språket et "vindu inn til sinnet" og kan gi informasjon om hvordan vi tenker om og forstår verden (Evans og Green, 2006, s. 5).

Kognitiv lingvistikk karakteriseres av to ulike forpliktelser (Evans og Green, 2006, s. 27). Den første er generaliseringsforpliktelsen (*the generalisation commitment*), som forplikter til en karakterisering av generelle prinsipper som gjelder for alle aspekter ved språket. I motsetning til de formelle tilnærmingene til språk (for eksempel generativ grammatikk) som mener at man har egne områder i hjernen til de ulike aspektene ved språket (et område for syntaks, et annet for fonologi og så videre), mener kognitiv lingvistikk at de ulike aspektene ved språket deler fundamentale egenskaper som gjelder organisering (Evans og Green, 2006, s. 27–35). Den andre forpliktelsen er den kognitive forpliktelsen (*the cognitive commitment*). Denne forplikter til å gi en karakterisering av generelle prinsipper for språk som samsvarer med det en allerede vet om sinnet fra andre kognitive disipliner (spesielt kognitiv psykologi). Det vil si at man går ut ifra at organisering av språket reflekterer generelle kognitive prinsipper, og ikke kognitive prinsipper som kun gjelder for språk. Et eksempel på en generell kognitiv egenskap er *oppmerksomhet*, og i tillegg evnen til å flytte oppmerksomheten vår fra en ting til en annen.

På samme måte har språket ulike måter å lede oppmerksomheten vår til spesielle deler av en scene på (Evans og Green, 2006, s. 40–44).

2.1.1 Om erfaring

Ifølge Evans og Green (2006, s. 64–65) finnes det to overordnede kategorier av menneskelig erfaring: *sensorisk* og *subjektiv* erfaring. Sensorisk erfaring kommer av sensorisk persepsjon av den ytre verden. Denne inkluderer erfaring med domeneene ROM, BEVEGELSE og TEMPERATUR⁴. Den subjektive erfaringen inkluderer følelser, bevissthet og erfaring med tid. En av de mest fundamentale egenskapene ved menneskelig begrepsdanning (*conceptualising capacity*) er at man strukturerer begrep eller domener som kommer av subjektiv erfaring ved hjelp av begrep som kommer av sensorisk erfaring. Det er noe av det som kommer til syne ved begrepsmetaforer, som jeg kommer tilbake til i kapittel 2.2.

2.1.2 Tidsbegrepet⁵

Evans og Green (2006, s. 68) mener at de to mest fundamentale domeneene i menneskelig erfaring er TID og ROM. Mens erfaring med ROM er sensorisk, er erfaring med TID subjektiv (jf. ovenfor). Til tross for at vi ikke har et kognitivt apparat for å ta inn og behandle temporale erfaringer, til forskjell fra den sensorisk-perseptuelle mekanismen som er spesialisert til å behandle romlige erfaringer (noe synet er et eksempel på), er vi likevel bevisst på tidsforløpet. Selv om denne bevisstheten ser ut til å være en subjektiv erfaring, kan erfaringen med TID relateres til de samme perseptuelle mekanismene som prosesserer sensoriske erfaringer (Evans og Green, 2006, s. 75). I analysen vil begrepsliggjøringen av TIDEN bli aktuell fordi *livet* og *døden* opptrer sammen med leksikalske uttrykk for tid som gjør at *livet* og *døden* kan forstås som uttrykk både for tidspunkt og tidsutstreknings.

Temporal erfaring slik den kommer til uttrykk i språket, viser to organiseringsmåter: Den første relateres til leksikalske uttrykk som dreier seg om ords betydning. Eksempler på ord som gir uttrykk for TID, inkluderer blant annet ordene *fremtid*, *fortid*, *nåtid*, *tidligere*, *senere* og lignende. De leksikalske begrepene som ligger bak disse ordene, kan kognitivt organiseres på flere ulike måter. For eksempel er det vanlig å forstå konseptet TID ved hjelp av BEVEGELSE. Det er vanskelig å snakke om TID uten å bruke ord som *gå* og *komme*. I tillegg er det vanlig å snakke om at *tiden flyr*, *tiden løper fra oss*, *tiden står stille* og så videre.

---

⁴ I kognitiv lingvistikk er det vanlig å bruke kapitel på navnene på domener og begrep for lettere å skille mellom de kognitive størrelsene og det språklige nivået.

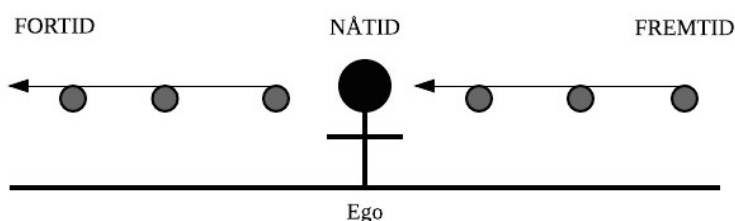
⁵ Basert på Evans og Green (2006, s. 75–87).

Den andre organiseringsmåten relateres til kognitive modeller for tid. Disse er større og mer komplekse begrepsdannelser enn de enkelte begrepene som er knyttet til de leksikalske uttrykkene. Her blir ulike leksikalske begrep satt sammen med mønstre for vanlige billedlige forestillinger, noe som kan kalles begrepsutdyping (*concept elaboration*) (Evans, 2004, referert i Evans og Green, 2006, s. 75). I uttrykket *det tok lang tid* er det leksikalske begrepet som uttrykkes ved ordet *tid*, relatert til begrepet VARIGHET, mens den billedlige forestillingen som utdyper det leksikalske uttrykket, relateres til begrepet om LENGDE, altså fysisk utstrekning, leksikalisert med ordet *lang*. Man mener at det finnes tre hovedtyper av disse kognitive modellene, hvor de første to er egobaserte og typisk refererer til nåtiden. Også Lakoff (2006) skriver om den kognitive organiseringen av TID, med et ontologisk perspektiv: Han mener TID forstås ved hjelp av TING, det vil si entiteter og lokasjoner, og BEVEGELSE. Hans innfallsvinkel kan relateres til de to egobaserte kognitive modellene for TID hos Evans og Green. Den tredje kognitive modellen er tidsbasert og har ingen referanser til nåtiden. De ulike modellene er følgende:

Tid i bevegelse (*moving time*)

Denne modellen innehar en opplever, et jeg eller et ego som eksplisitt eller implisitt kommer til uttrykk. Plasseringen til egoet er i (opplevelsen av) nåtiden, og egoet er statisk, altså ikke i bevegelse. Øyeblikk eller hendelser forstås som objekter i bevegelse, som beveger seg mot egoet fra fremtiden, forbi egoet, og til fortiden. Denne modellen svarer til metaforen TIDSFORLØP ER OBJEKT I BEVEGELSE hos Lakoff (2006). Figur 1 viser modellen og er hentet fra Evans og Green (2006, s. 85).

Figur 1: Tid i bevegelse

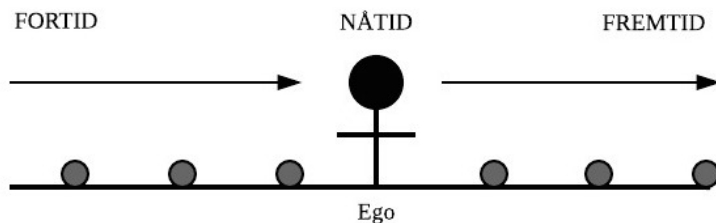

Ego i bevegelse (*moving ego*)

Denne modellen innehar også en opplever. Men til forskjell fra modellen ovenfor er det egoet som er i bevegelse i denne forståelsen av tiden. TIDEN forstås som et slags utstrakt landskap som egoet beveger seg over, i retning temporale øyeblikk og hendelser som forstås i form av

objekter, eller lokasjoner langs ”veien”. Denne modellen svarer til metaforen TIDSFORLØP ER BEVEGELSE OVER ET LANDSKAP hos Lakoff (2006). Figur 2 viser denne modellen og er også hentet fra Evans og Green (2006, s. 86).

Figur 2: Ego i bevegelse

”Objektene”, vist med små sirkler i modellene, representerer altså ulike tidspunkt. Disse punktene kan ha ulik varighet eller utstrekning, og de kan stå for hendelser eller ulike tilfeller av samme type hendelse (jf. Evans og Green, 2006, s. 79–81). Også Lakoff og Johnson (2003) har tatt tidsbegrepet i betraktning, og hos dem tilsvarer figur 1 metaforen TID ER OBJEKT I BEVEGELSE OG BEVEGES MOT OSS (TIME IS A MOVING OBJECT AND MOVES TOWARD US) og figur 2 tilsvarer TIDEN ER STASJONÆR OG VI BEVEGER OSS GJENNOM DEN I RETNING FREMTIDEN (TIME IS STATIONARY AND WE MOVE THROUGH IT IN THE DIRECTION OF THE FUTURE). Det er verdt å merke at formen på denne andre metaforen har endret seg fra Lakoff og Johnsons versjon fra 2003 [1980] til Lakoffs versjon fra 2006 [1993] (TIDSFORLØP ER BEVEGELSE OVER ET LANDSKAP). Med denne formuleringssendringer går oppfatningen av tiden fra å være noe en beveger seg gjennom, til å være noe en beveger seg på overflaten av.

Temporal sekvens (*temporal sequence*)

Den siste kognitive modellen er tidsbasert heller enn egobasert og relateres til begrepene TIDLIGERE og SENERE. Temporale øyeblikk og hendelser forstås i relasjon til andre enten tidligere eller senere temporale øyeblikk og hendelser.

2.1.3 Kroppsforankring (*embodiment*)

Kognitiv lingvistikk mener at mennesker har fundamentalt like erfaringer med verden, og i tillegg at finnes det generelle kognitive prinsipper som alle mennesker deler.

Kroppsforankring er et eksempel på dette. Det at mennesker deler lignende kognitive og anatomiske strukturer (hjerne, kropp), gjør at menneskelig erfaring og mulige begrepssystem

knyttet til erfaringene er begrenset. I tillegg har omgivelsene og miljøene som mennesker lever i, mange fellestrekk uavhengig av hvor i verden man bor. For eksempel erfares tyngdekraften og andre fysiske lover likt verden rundt (Evans og Green, 2006, s. 64). Kroppsforankring dreier seg om at måten vi strukturerer og organiserer begrep i begrepssystemet på, er basert på fysiske og konkrete erfaringer som vi gjør oss ved å ha en kropp.

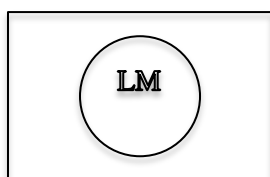
2.1.4 Bildeskjema (*image schema*)

Et eksempel på kroppsforankring er det som kalles for bildeskjema. Her refererer *bilde* til hele det menneskelige sansesystemet, syn, hørsel, smak, lukt, berøring og likevekt (balanse), og ikke bare til det visuelle. Den engelske termen er hentet fra psykologien, hvor *imagistic* erfaring handler om vår erfaring med den eksterne verden (jf. kapittel 2.1.1). Ordet *skjema* viser til at bildeskjemaene er abstrakte begrep bestående av mønster oppstått fra gjentatte tilfeller av kroppsforankrede erfaringer. Bildeskjemaer er altså direkte basert på kroppsforankret erfaring ved at de relateres til og oppstår fra sensorisk erfaring gjennom interaksjon med omverdenen. De er overordnede og skjematiske strukturer, heller enn detaljerte og innholdsrike begrep. Idet et bildeskjema er lagret i sinnet, kan det gi basis for mer komplekse begrep (Evans og Green, 2006, s. 178–180). De følgende bildeskjemaene vil jeg gjøre bruk av i metaforanalysen i kapittel 6.

BEHOLDER-skjemaet (*The CONTAINER image schema*)

Dette bildeskjemaet oppstår ifølge Mark Johnson (1987, referert i Evans og Green, 2006, s. 178–180) fra gjentatte erfaringer med fysiske beholdere i dagliglivet. I tillegg til å oppleve oss selv som beholdere gjennom å ha den kroppen vi har med en innside og en overflate som tydelig avgrenser kroppen fra omgivelsene, gjør vi oss stadig erfaringer med andre typer beholdere i de fysiske omgivelsene. Vi opplever å være inne i, stå utenfor, gå gjennom og bevege oss inn og ut av beholdere, erfart via blant annet bygninger, rom, transportmidler, ganger, dører, vinduer og så videre. BEHOLDER-skjemaet er strukturert av en indre del, en avgrensing og en ytre del. Den indre delen og selve avgrensingen utgjør det som kalles for primærdeltaker (*landmark (LM)*), mens den ytre delen er området utenfor avgrensingen, som igjen kan være avgrenset, illustrert med figur 3 (Evans og Green, 2006, s. 181). Dette er den mest grunnleggende fremstillingen av beholderbegrepet, og det kan gi basis for mer utvidede, men relaterte beholderbegrep.

Figur 3: Bildeskjemaet BEHOLDER

Setningen *NN gikk inn i døden* viser et eksempel på at DØDEN forstås som en BEHOLDER. Det er preposisjonen *i*, som mest grunnleggende betyr 'omgitt' eller 'omsluttet av' (*Bokmålsordboka*, under *i*), som avdekker BEHOLDER-skjemaet i denne setningen. I kapittel 5.3.1 vil jeg vise flere eksempler på hvordan både LIVET og DØDEN kan forstås ved hjelp av BEHOLDER-skjemaet.

VEI-skjemaet (*The PATH image schema*)

Et annet sentralt bildeskjema er VEI-skjemaet.⁶ Dette er et komplekst bildeskjema da det er sammensatt av tre deler, nemlig KILDE – VEI – MÅL. VEIEN er et slags middel for å bevege seg fra en plass til en annen. Nettopp av den grunn må skjemaet i tillegg bestå av et startpunkt (KILDE) og et slutt punkt eller en destinasjon (MÅL). Dette komplekse skjemaet kan relateres til de semantiske rollene med samme navn.⁷ I tillegg er dette skjemaet relevant for metaforen LIVET SOM REISE, noe jeg kommer tilbake til i metaforanalysen. Bildeskjemaet VEI er illustrert i figur 4.

Figur 4: Bildeskjemaet VEI

KRAFT-skjemaet (*The FORCE image schema*)

Siden bildeskjemaene oppstår gjennom vår interaksjon med omverdenen, er det sentralt *hvordan* vi interagerer med omverdenen. KRAFT-skjemaet oppstår fra erfaring med hvordan vi kan påvirke og ha innflytelse på andre entiteter, og hvordan andre entiteter kan påvirke og ha innflytelse på oss, noe som resulterer i en form for energioverføring. Bildeskjemaer kan forekomme i klynger av relaterte bildeskjema. Dette er tilfelle med KRAFT-skjemaet som

⁶ Dette skjemaet er også kalt STI, men jeg gjennomfører bruken av termen VEI fordi betydningen til ordet *vei* oppleves mer generell, og derfor mer passende til dette formålet.

⁷ De semantiske rollene blir presentert i kapittel 2.4.

består av flere relaterte skjemaer,⁸ blant annet TVANG-skjemaet (*COMPULSION image schema*), som oppstår fra erfaringen med å bli flyttet av en utenforliggende kraft. Et eksempel på det er å stå tett i tett i en folkemengde og oppleve å bli flyttet ufrivillig rundt ved at resten av folkemengden er i bevegelse. Også HINDER-skjemaet (*BLOCKAGE image schema*) relateres til bildeskjemaet KRAFT. Dette bildeskjemaet oppstår ved sammenstøt hvor et hinder motstår kraft, for eksempel hvis en bil kjører inn i et hinder i form av en vegg. TILTREKNING-skjemaet (*ATTRACTION image schema*) er også verdt å nevne i denne forbindelse. Dette skjemaet oppstår fra erfaring med at en entitet dras mot en annen entitet på grunn av kraft som utøves mot den. Eksempler på dette er tyngdekraften og magneter (Evans og Green, 2006, s. 189).

LINK-skjemaet (*The LINK image schema*)

Dette skjemaet oppstår fra erfaringen av forbindelse mellom kropp og objekt. Vanligvis brukes dette skjemaet om abstrakte begrep og forhold, som for eksempel om ideen om frihet, som ofte beskrives som å være ubundet, eller som fravær av fysisk begrensning eller tvang. Skjemaet er også sentralt for begrepsdanningen av relasjonen mellom mennesker, og mellom organisasjoner. Et eksempel på dette kommer til syne ved uttrykket *en bindende avtale* (Semino, 2008, s. 104). Siden det er elementer av begrensning og tvang, eller fravær av det, knyttet til dette bildeskjemaet, kan det relateres til bildeskjemaet TVANG nevnt ovenfor.

Et eksempel på hvordan bildeskjemaer er basis for mer komplekse begrep, er blant annet gjennom begrepsmetaforer.

2.2 Metafor og metonymi

Idéen om begrepsmetaforer ble introdusert av George Lakoff og Mark Johnson med deres velkjente og bredt siterte *Metaphors we live by* som kom ut i 1980. Tidligere hadde det vært vanlig å anse metaforer som et rent språklig fenomen, i hvert fall ifølge Lakoff og Johnson selv, og dermed som noe som var mulig å klare seg helt fint uten i dagligspråket. Men Lakoff og Johnson så annerledes på det, og utfordret det tradisjonelle synet på metaforer: De hevdet at metaforer slett ikke er et utelukkende språklig fenomen og noe som nyttes ved spesielle anledninger og av enkelte språkbrukere, men at hele begrepssystemet vårt er grunnleggende metaforisk. Vi snakker i metaforer, fordi vi tenker i metaforer. Og metaforisk tanke oppstår

---

⁸ For flere aspekter ved KRAFT-skjemaet, se Evans og Green (2006, s. 187–190).

fra menneskets kroppsforankrede erfaringer med seg selv i interaksjon med omverdenen (Kövecses, 2010, s. xii, Lakoff og Johnson, 2003, s. 3).

I kognitiv lingvistikk er metafor definert som ”å forstå et begrepsdomene ved hjelp av et annet” (Kövecses, 2010, s. 4). En enkel og hensiktsmessig måte å fremstille dette på er BEGREPSDOMENE (A) SOM BEGREPSDOMENE (B). Domenet som blir forstått (A), kalles MÅLDOMENE, og domenet som det forstås ved hjelp av (B), kalles KILDEDOMENE. Ofte er MÅLDOMENET noe abstrakt, mens KILDEDOMENET er noe mer konkret. Denne overføringen oppstår på bakgrunn av systematiske tilordninger (*mappings*)⁹ mellom de to domenene (Kövecses, 2010, s. 4). Det vil si at kunnskapen vi har om aspekter ved kildedomenet, blir projisert over på kunnskap om motsvarende aspekt ved måldomenet (Mannsåker, 2017, s. 53). Den metaforiske overføringen skjer på det kognitive nivået, og kommer til uttrykk ved metaforiske språklige uttrykk. Det er altså essensielt å skille mellom begrepsmetaforene og de metaforiske språklige uttrykkene (Kövecses, 2010).

Hos Lakoff og Johnson (2003) brukes formene MÅLDOMENE SOM KILDEDOMENE og MÅLDOMENE ER KILDEDOMENE om hverandre, og fungerer som likestilte alternativer (jf. Lakoff og Johnson 2003, Lakoff, 2006). Jeg gjennomfører bruken av formen MÅLDOMENE SOM KILDEDOMENE.¹⁰ Det er gjort fordi jeg ønsker å uttrykke en simulering om at MÅLDOMENET *kan forstås som* KILDEDOMENET, og ikke uttrykke en påstand om at det *er* slik. Se også Mannsåker (2017, s. 54). Navnet på metaforen står for alle tilordningene som finnes mellom mål- og kildedomenet, og er dermed ikke en direkte tilordning i seg selv (Lakoff, 2006, s. 190). Et *domene* kan en si er et kognitivt erfaringsfelt. Kövecses (2010, s. 4) forklarer domene som “any coherent organization of experience”. Men å definere et domene er slett ikke ”a walk in the park”. Det er tvert imot noe som har vært mye diskutert. Se for eksempel Mannsåker (2017, s. 97–104).

Når det gjelder typer metaforer, er disse kategoriene til dels overlappende. Under presenteres noen hovedtyper av begrepsmetaforer, og underveis vil jeg forklare hvordan noen av disse både kan overlappe med hverandre og opptre sammen. Lakoff og Johnson (2003) kategoriserte begrepsmetaforer i hovedsak strukturelle metaforer, orienteringsmetaforer og

---

⁹ En alternativ term for *tilordning* er *kobling*. Jeg gjennomfører bruken av termen *tilordning*, fordi jeg mener det er en mer passende term.

¹⁰ Unntaket fra dette er når jeg viser til teoretikere som bruker formen MÅLDOMENE ER KILDEDOMENE.

ontologiske metaforer. Den mest sentrale typen metafor for denne oppgaven, og utgangspunktet for analysen, er den ontologiske metaforen.

2.2.1 Ontologiske metaforer

Man har ifølge Lakoff og Johnson (2003, s. 25) å gjøre med en ontologisk metafor når en prosess, hendelse, tilstand eller lignende forstås som noe konkret og håndfast i form av et fysisk objekt eller en substans. Å forstå abstrakte prosesser, hendelser og tilstander ved hjelp av konkrete og fysiske objekt tillater oss å trekke ut deler av erfaringene med objekter, og slik forstå abstrakte fenomen som distinkte og ensartede entiteter. Når vi kan identifisere erfaringene våre som entiteter, kan vi referere til dem, kategorisere dem, gruppere og telle dem og slik også resonnerer omkring dem (Lakoff og Johnson, 2003, s. 25). Det er erfaringene våre med fysiske objekter, og spesielt med våre egne kropp, som gir basis for å forstå abstrakte erfaringer gjennom ontologiske metaforer.

De ontologiske metaforene har ulike funksjoner, og hvilket formål de tjener, kommer frem ved hva slags type ting de forstås som. Selv om de ontologiske metaforene bare har som funksjon å gi ontologisk status til abstrakte begrep gjennom uspesifiserte objekter, substanser og beholdere, finnes det noen mønstre for hvilke typer abstrakte begrep som forstås gjennom de ulike fysiske gjenstandene, illustrert hos Kövecses (2010, s. 39):

KILDEDOMENE	MÅLDOMENE
FYSISK OBJEKT	→ IKKE-KONKRETE ENTITETER eller ABSTRAKTE ENTITETER (for eksempel sinnet) → HENDELSER eller HANDLINGER (for eksempel å gi en beskjed)
SUBSTANS	→ AKTIVITETER (for eksempel det var mye løping i kampen)
BEHOLDER	→ UAVGRENSEDE FYSISKE OBJEKTER (for eksempel en klaring i skogen) → FYSISKE og IKKE-FYSISKE OVERFLATER (for eksempel landområder, synsfeltet) → TILSTANDER (for eksempel snakke i søvne)

Denne oversikten viser at det er vanlig at ikke-konkrete og abstrakte entiteter, samt hendelser og handlinger, forstås som fysiske objekter, mens aktiviteter ofte forstås som substanser.

Uavgrensede fysiske objekter, fysiske og ikke-fysiske overflater samt tilstander forstås ofte som beholdere.

De ontologiske metaforene kommer språklig typisk til uttrykk ved at en prosess, hendelse, handling eller tilstand, som vanligvis uttrykkes med verb, uttrykkes med et substantiv, som er den typiske ordklassen for gjenstander. Når substantivet *livet* i bestemt form brukes om prosessen 'å leve' eller tilstanden 'å være i live', og substantivet *døden* brukes om prosessen 'å dø' eller tilstanden 'å være død', har en altså med to ontologiske metaforer å gjøre. Når dette er utgangspunktet for metaforanalysen i kapittel 5, vil det føre til at konteksten som disse ordene opptrer i, også må forstås metaforisk. Se for eksempel setningen i (1):

(1) Hun går gjennom livet.

I denne setningen forstås *livet* i første omgang som en gjenstand gjennom en ontologisk metafor. Fordi livet er metaforisk gjort til en gjenstand, tillater det at *livet* står som utfylling til preposisjonen *gjennom*, som igjen fremkaller et mer utvidet bilde: *Gjennom* betyr mest grunnleggende '(inn) fra den ene siden eller enden og (ut) til den andre' (*Bokmålsordboka*, under *gjennom*). Det vil si at leddet som preposisjonen styrer, gis egenskapene av å være en konkret gjenstand med to ender. Siden det er *livet* som er dette leddet i denne setningen, som i utgangspunktet er noe ikke-konkret, gjør det at preposisjonen *gjennom* også må forstås metaforisk, i dette tilfellet i betydningen 'fra begynnelse til slutt'. (2) viser et annet eksempel på en ontologisk metafor, og i tillegg en personifikasjon:

(2) Døden kom inn i værelset.

For at en ikke-menneskelig entitet skal gis menneskelige egenskaper, må entiteten først få ontologisk status som en gjenstand. Det er i denne setningen gjort ved at prosessen 'å dø' omtales med substantivet *døden*. Personifikasjonen kommer til uttrykk ved at subjektet *døden* står til handlings verbet *komme*. Det gjør at *døden* refererer til en entitet som er agerende og viljestyrt, som er de egenskapene som gir grunnlaget for personifikasjonen.

2.2.2 Objektivisering

Aleksander Szwedek (2008) skriver om objektivisering (*objectification*) som er, slik jeg ser det, det samme som Lakoff og Johnson kaller ontologisk metafor; det som dreier seg om at abstrakte begrep blir gjort til begrepsmessige ting. Szwedek utfordrer Lakoff og Johnsons tilnærming til kategoriseringen av metaforer. Som nevnt ovenfor, skriver Lakoff og Johnson (2003) om ontologiske metaforer, strukturelle metaforer og orienteringsmetaforer som en typologi over metaforkategorier, og gir ifølge Szwedek inntrykk av at disse skal oppfattes som tre likestilte kategorier, til tross for at strukturelle metaforer gis litt mer oppmerksomhet. Szwedek har en litt annen oppfatning, som jeg vil stille meg bak: Han hevder at objektivisering, altså ontologiske metaforer, er grunnlaget for og primære i forhold til strukturelle metaforer og orienteringsmetaforer:

It is always a matter of the structure *and* orientation of objects, never *objects of structure or *objects of orientation. Before we can talk about structure and orientation, we have to have an object that has structure and orientation. (Szwedek 2008, s. 312)¹¹

Szwedek mener altså at for i det hele tatt å kunne snakke om eller referere til abstrakte begrep, må en først gi begrepet status som objekt. Han mener det er overraskende at ikke OBJEKT-skjemaet har blitt utforsket i noen særlig grad, til tross for at vi til enhver tid omgir oss med alle mulige typer objekt. Samtidig har objekt-avledede bildeskjema, som blant annet BEHOLDER, VEI, KRAFT og LINK, fått veldig mye oppmerksomhet. Disse er avledet av objekt fordi BEHOLDER-skjemaet viser forholdet mellom innhold og objekt, mens de andre tre viser ulike relasjoner mellom objekter.

Strukturelle metaforer og orienteringsmetaforer er altså ifølge Szwedek bare mulig etter objektivisering. Denne påstanden finner han støtte for i Kotarbiskis (1929) filosofiske standpunkt, kalt reisme (*reism*), hvor alle kategorier reduseres til å være kategorier av ting, slik at alle objekter, levende så vel som livløse, kan forstås og omtales som ting:

... by a thing we do not understand only an inanimate block. ... there are things inanimate, as well as animate, soulless, and endowed with psychic life, things in the

---

¹¹ Szwedek bruker her markøren "*" for å understreke det han mener er motsatt eller feil rekkefølge når det gjelder objektivisering, strukturering og orientering.

narrow sense of the world as well as people. (Kotarbinski, 1929, referert i Szwedek, 2008, s. 314)

Dette kan relateres til Naturens trinnstige (*the Great Chain of Being*) introdusert i kognitiv lingvistikk av Lakoff og Turner (1989). Naturens trinnstige er en gammel, kulturell modell med røtter i antikken (Stigen, 1977, s. 29–30). Denne modellen rangerer de ulike typer vesen som finnes, og deres egenskaper i en vertikal skala med ”høyere” vesen og egenskaper over ”lavere” vesen og egenskaper (Lakoff og Turner, 1989, s. 166). Figur 5 er hentet fra Szwedek (2008):¹²

Figur 5: Naturens trinnstige (*The Great Chain of Being*)

Nivåer ↓	Egenskaper →	Materiell substans	Liv	Instinkter	Fornuft/refleksjon
Mennesker		+	+	+	+
Dyr		+	+	+	-
Planter		+	+	-	-
Uorganiske ting		+	-	-	-

Det eneste alle disse vesenene har til felles, er materiell substans. Materiell substans svarer til Kotarbińskis ”ting” og Szwedeks ”objekt” (Szwedek, 2008, s. 315). Når et abstrakt begrep har fått status som en ting, kan det videre gis andre typer egenskaper eller inngå i andre og komplekse metaforer. Et eksempel på en videreføring av ontologiske metaforer er personifikasjon.

2.2.3 Personifikasjon

Personifikasjon kan forstås som en underkategori av ontologiske metaforer, og tillater oss å forstå ulike erfaringer med ikke-menneskelige entiteter på bakgrunn av menneskelig motivasjon, karakteristikk og aktiviteter (Lakoff og Johnson, 2003, s. 33). Personifikasjon er det som skjer når ikke-menneskelige entiteter gis menneskelige egenskaper (Kövecses, 2010, s. 39).

På norsk er det vanlig å snakke om både personifikasjon og besjeling. Da er personifikasjon det som skjer når noe abstrakt får menneskelige egenskaper, mens besjeling er når noe

¹² Det finnes også en utvidet modell som har gud (og andre overnaturlige vesen) som et femte og høyere nivå (Szwedek, 2008, s. 314, Lakoff og Turner, 1989, s. 167).

konkret får menneskelige egenskaper (Kittang og Aarseth, 1998 s. 87). Siden utgangspunktet for analysen i oppgaven er to abstrakte begrep gjort til begrepsmessige ting ved hjelp av ontologiske metaforer, er personifikasjon det aktuelle begrepet for *livet* og *døden*.

Personifikasjon: abstrakt → (konkret) → menneskelige egenskaper
Besjeling: → konkret → menneskelige egenskaper

Kövecses (2010, s. 56) skriver at valg av type metaforisk menneske som brukes om de ulike abstrakte begrepene, kan ha noe å gjøre med metaforen HENDELSER ER HANDLINGER (EVENTS ARE ACTIONS). Denne metaforen tilsier at man forstår ytre hendelser som handlinger, og handlinger krever en aktiv og viljestyrt agerende entitet. Siden handlinger har en slik agerende entitet, overføres den til å gjelde for hendelser også, som igjen fører til personifisering av hendelser, som for eksempel av *døden*. I metaforanalysen i kapittel 5.4 vises eksempler på at *døden* forstås via forskjellige typer menneskelignende skikkelser.

2.2.4 Primære metaforer

I *Philosophy in the Flesh* (1999, s. 46–59) har Lakoff og Johnson tatt med teoretiske synspunkt fra Johnson, Grady, Narayanan og Fauconnier og Turner når de beskriver de primære metaforene og hvordan disse oppstår: De er basert på erfaringer som gjøres allerede i det som kalles førkonseptuell alder, det vil si før et menneske er 4-5 år gammelt. Når man er så liten, har man ennå ikke lært å skille mellom sensoriske (sensoriske hos Evans og Green) og subjektive erfaringer når disse opptrer samtidig. Av barn oppleves for eksempel den subjektive erfaringen av omsorg sammen med den sensoriske erfaringen av varme (som oppstår ved å bli holdt). Først senere vil en klare å skille mellom de to erfaringene, men assosiasjonen mellom de to domene vil likevel bestå. Det er opphavet til den primære metaforen OMSORG SOM VARME.

Teorien om konseptuell integrasjon (*conceptual blending*) av Fauconnier og Turner handler om at flere begrepsdomener kan være aktivert samtidig, og at det i visse tilfeller kan dannes forbindelser mellom dem, slik at det dannes nye typer slutninger. Denne typen integrasjon av begrep kan enten være konvensjonell eller nyskapende. Grady mener at alle komplekse metaforer er satt sammen av primære metaforer, og at disse blir til nettopp gjennom konseptuell integrasjon. På bakgrunn av dette konkluderer Lakoff og Johnson (1999, s. 47)

med at vi skaffer oss et stort system av primære metaforer bare ved å eksistere. Under følger noen eksempler på primære metaforer som dukker opp igjen i metaforanalysen i kapittel 5. For en mer uttømmende liste av primære metaforer, se Lakoff og Johnson (1999, s. 50–54).

TID ER BEVEGELSE

Subjektiv erfaring: Tidsforløp

Sensorisk erfaringsdomene: Bevegelse

Språklig eksempel: *Tiden flyr*

Primær erfaring/Erfaringsgrunnlag: Erfarer tidsforløp samtidig med at en selv beveger seg, eller observerer bevegelse. Man bruker tid (tid går) på å bevege seg fra en plass til en annen, for eksempel når man går en tur.

KONTROLL ER OPP

Subjektiv erfaring: Ha kontroll

Sensorisk erfaringsdomene: Vertikal orientering

Språklig eksempel: *Alt er under kontroll / Jeg har kontroll over situasjonen*

Primær erfaring/Erfaringsgrunnlag: Med tyngdekraften på sin side er det lettere å kontrollere eller utøve kraft over et objekt ovenfra.

Å FORSTÅ ER Å SE

Subjektiv erfaring: Forståelse

Sensorisk erfaringsdomene: Synet

Språklig eksempel: *Jeg ser hva du mener*

Primær erfaring/Erfaringsgrunnlag: Å skaffe informasjon gjennom synet.

FORMÅL ER DESTINASJONER

Subjektiv vurdering: Oppnå et formål

Sensorisk erfaring: Nå en destinasjon

Språklig eksempel: *Hun vil bli suksessfull, men er ikke helt der enda*

Primær erfaring/Erfaringsgrunnlag: Å nå destinasjoner i hverdagslivet og dermed oppnå formål. Hvis du for eksempel vil ha et glass vann, må du gå bort til vasken.

Noen av de sentrale primære metaforene er samlet i det man kan kalle hendingsstruktursystemet (Lakoff, 2006), oversatt til norsk av Mannsåker (2010):

Figur 6: Hendingssystemet

MÅLDOMENE	KILDEDOMENE
AKTIVITET	REISE
EKSTERNE HENDELSER	STORE OBJEKT I RØRSLE
FREMSKRITT	REISERUTE-/TIDER
VANSKELIGHETER	HINDRINGER
MIDDEL/METODE	STI/VEI
MÅL	DESTINASJON/REISEMÅL
HANDLING	SELVGÅENDE RØRSLE
ÅRSAK	KRAFT
ENDRING	RØRSLE
TILSTAND	STED/PASSERING

2.2.5 Strukturelle metaforer

Disse metaforene strukturerer et begrepsdomene via et annet, ved hjelp av systematiske tilordninger mellom dem. Denne typen metafor baserer seg på den kunnskapen vi allerede har om kildedomenet, som så blir overført til et måldomene gjennom strukturelle tilordninger mellom de to domene. Et eksempel på en strukturell metafor er den mye omtalte LIVET ER EN REISE. Denne metaforen kommer jeg tilbake til i kapittel 2.2.10. Andre eksempler på strukturelle metaforer er KJÆRLIGHET ER EN REISE, ORGANISASJONER ER PLANTER, IDÉER ER MAT, TEORIER ER BYGNINGER og DISKUSJON ER KRIG (Kövecses, 2010, s. 34–38).

Strukturelle metaforer har egenskapen å fremheve enkelte aspekt ved måldomenet, og samtidig skjule andre. Ved at en benytter metaforen DISKUSJON ER KRIG for å forstå og snakke om diskusjoner, fremheves de konfliktrelaterte aspektene ved en diskusjon. Disse kommer til uttrykk ved for eksempel setninger som: *å forsvare sine standpunkt, angripe en påstand, vinne en diskusjon* og så videre. Ved å forstå diskusjoner ved hjelp av denne metaforen er fokuset på å skape en vinner og en taper. På samme tid skjules andre aspekter ved diskusjonen, som de samarbeidsrelaterte aspektene (Lakoff og Johnson, 2003, s. 10). Hvis man hadde forstått måldomenet DISKUSJON ved hjelp av kildedomenet DANS i stedet for, ville fokuset vært noe helt annet: et felles mål for deltakerne om gi en balansert og estetisk tilfredsstillende fremførelse. Men som en konsekvens av dette mener Lakoff og Johnson (2003, s. 5) at en gjerne ikke ville ansett det som foregikk som en diskusjon i det hele tatt.

2.2.6 Orienteringsmetaforer

Orienteringsmetaforer er et eksempel på hvordan metaforer kan være basert på bildeskjemaer (jf. kapittel 2.1.4). I dette tilfellet dreier det seg om erfaringer med romlige orienteringer. Bildeskjemaene er imidlertid ikke metaforiske med mindre de brukes i overført betydning. Bildeskjemaet INN-UT er for eksempel ikke en orienteringsmetafor hvis det er snakk om noen som faktisk går inn i et rom. Men den konkrete erfaringen gir opphav til bildeskjema som videre kan overføres til mer abstrakte begrep, og når det skjer, har vi å gjøre med en orienteringsmetafor. I tillegg til INN-UT er andre romlige bildeskjema som kan brukes som orienteringsmetaforer, OPP-NED, FORAN-BAK, HØYRE-VENSTRE, SENTRUM-PERIFERI (Evans og Green, 2006, s. 190). Til bildeskjemaet OPP-NED kan man for eksempel knytte følgende orienteringsmetaforer (basert på Kövecses, 2010, s. 40):

MER SOM OPP; MINDRE SOM NED: *Antall salg har steget siden sist. Skru ned lyden!*

GOD HELSE SOM OPP; SYKDOM SOM NED: *Hun er i topp form! Han ligger med influensa*

BEVISSTHET SOM OPP; UBEVISSTHET SOM NED: *Våkne opp. Falle i søvn.*

KONTROLL SOM OPP; MANGEL PÅ KONTROLL SOM NED: *Jeg har full oversikt over situasjonen. Han jobbet under en streng sjef.*

GLAD SOM OPP; TRIST SOM NED: *Jeg føler meg ovenpå i dag! Han var nedfor.*

GOD MORAL SOM OPP; DÅRLIG MORAL SOM NED: *Hun har høy moral. Nå har du sunket lavt.*

RASJONELL SOM OPP; IRRASJONELL SOM NED: *Diskusjonen falt til et emosjonelt nivå.*

Disse eksemplene på orienteringsmetaforer og deres tilhørende språklige uttrykk viser en tendens til at orienteringen OPP relateres til positive evalueringer, i motsetning til orienteringen NED som relateres til negative. Som nevnt ovenfor regnes metaforen KONTROLL SOM OPP også som en primær metafor. Det vil si at denne metaforen både kan beskrives som en primær metafor og som en orienteringsmetafor.

2.2.7 Grammatiske metaforer¹³

Forskjellen mellom kognitiv lingvistikk og funksjonell grammatikk kan man si ligger i forskjellen mellom hva en er tilbøyelig til å legge vekt på når en skal forklare språklige

---

¹³ Basert på kapittel 1, *Språket som ressurs for å skape mening*, og kapittel 8, *Metaforisk språk*, i Eva Maagerøs *Språket som mening* (2005).

fenomen. Kognitiv lingvistikk bruker kognitive strategier som forklaringsmodell, mens funksjonell grammatikk er helt klart mest opptatt av de kommunikative funksjonene som språket har. Mannsåker (2017, s. 51) skriver at begrepsmetafor-teorien har blitt kritisert blant annet for å ignorere sosiale og kollektive mekanismer til fordel for kognitive mekanismer.

Funksjonell grammatikk mener at måten grammatikken er konstruert på, er hensiktsmessig og funksjonell, og skiller mellom *kongruent* og *metaforisk* språk (Maagerø, 2005, s. 201). Et kongruent ('sammenfallende, av samme størrelse') språk dreier seg om at språket gjenspeiler virkeligheten på en funksjonell måte: Prosesser i grammatikken symboliserer prosessene i virkeligheten. Eksempler på dette er at verb brukes om prosesser, hendelser og handlinger; substantiv brukes for å omtale personer, objekter og fenomen; adjektiv for å karakterisere og beskrive personer, objekter og fenomen. Dette kan betegnes som kongruent språk.

Grammatiske metaforer forekommer når en benytter andre måter å uttrykke noe på enn de kongruente. Det kan for eksempel være at en prosess omtales med et substantiv, såkalt *nominalisering*. Ved denne beskrivelsen regnes *livet* og *døden* som grammatiske metaforer, fordi substantivene *liv* og *død*, samt adjektivet *død*, er avledet av verbene *leve* og *dø*.

En kan si at ontologiske metaforer er en slags utvidelse av grammatiske metaforer, eller at grammatiske metaforer er en underkategori av ontologiske. I tillegg til prosesser, hendelser, handlinger som blir uttrykt med substantiv, inkluderer ontologiske metaforer også tilstander, abstrakte entiteter, fysiske og ikke-fysiske overflater og annet som måldomener (jf. kapittel 2.2.1). Det vil si at LIVET og DØDEN regnes både som grammatiske metaforer og ontologiske metaforer, mens begrepet TID bare vil regnes som en ontologisk metafor, og ikke som en grammatisk metafor.

2.2.8 Metonymi¹⁴

En annen kognitiv strategi som ligner begrepsmetaforer på noen måter, men skiller seg fra dem på andre, er begrepsmetonymier. Kövecses (2010, s. 173) definerer metonymi som “a cognitive process in which one conceptual entity, the vehicle, provides mental access to

---

¹⁴ Basert på Kövecses (2010) kapittel 12.

another conceptual entity, the target, within the same domain, or idealized cognitive model (ICM).”¹⁵

Ved metonymier bruker vi altså en entitet for å gi mental tilgang til en annen entitet, og begge entiteter befinner seg innenfor samme begrepsdomene. Slik skiller metonymi seg fra metafor: Ved metaforer har man en mental overføring mellom to ulike begrepsdomener, mens ved metonymier har man en mental overføring innenfor samme begrepsdomene. Ved bruk av metonymier kan man altså lede oppmerksomheten til en entitet gjennom en annen og relatert entitet. Entiteten som gir tilgang, kalles kildebegrep (*vehicle entity*), mens entiteten det gis tilgang til, kalles målbegrep (*target entity*). Ved metonymier er de to entitetene nært knyttet til hverandre. Metonymier brukes i mindre grad enn metaforer til å *forstå*, enn til å *gi tilgang* til mindre tilgjengelige entiteter (Kövecses 2010, s. 176). Formen som begrepsmetonymier illustreres med, er KILDEBEGREP FOR MÅLBEGREP.

Kövecses (2010, s. 177–179) skildrer begrepsdomener som en helhet som består av begrepsmessige entiteter eller elementer (deler) som utgjør helheten. På bakgrunn av dette oppstår metonymier enten 1) ved at en helhet står for en del eller en del står for en helhet, eller 2) ved at en del står for en annen del.

KILDEBEGREP FOR MÅLBEGREP

DEL → HELHET

HELHET → DEL

DEL → DEL

I for eksempel begrepsdomenet PRODUKSJON (HELHET) har man blant annet delene PRODUSENT, PRODUKT, PRODUKSJONSSTED. Et eksempel på en DEL FOR DEL-metonymi innenfor begrepsdomenet PRODUKSJON er PRODUSENT FOR PRODUKT, og et mer spesifikt eksempel på denne metonymien er FORFATTER FOR VERK som kommer til uttrykk i setningen: *Jeg leser Ibsen*. Andre spesifikke eksempler på metonymier er EFFEKT FOR ÅRSÅK (DEL FOR DEL): *motorveien var treg i dag*, VERDENSDEL FOR NASJON (HELHET FOR DEL): *Amerika er en sterk nasjon* og KROPPSDEL FOR MENNESKE (DEL FOR HELHET): *vi trenger flere hender i eldreomsorgen*). Som dette siste eksempelet viser, er kildebegrepet ofte tett

---

¹⁵ Jeg viser igjen til Mannsåker (2017) for diskusjon omkring *domene* i forhold til andre betegnelser som *idealized cognitive model (ICM)*.

knyttet til det som skal gis tilgang til (jf. Mannsåker, 2010, s. 18). Omsorgsarbeid innebærer mye praktisk arbeid, og derfor er hendene i fokus heller enn for eksempel føttene eller hodet.

2.2.9 Forholdet mellom metafor og metonymi

I mange tilfeller opptrer metaforer og metonymier sammen, og metonymier kan være basis for metaforer. Det gjelder for eksempel begrepsmetaforen SINNE SOM VARME. Vi opplever at følelser kan ha visse fysiologiske effekter, for eksempel at en kan oppleve økt kroppsvarme når en blir sint. Derfor får vi metonymien EFFEKT FOR ÅRSÅK: KROPPSVARME FOR SINNE. Det metonymiske kildebegrepet KROPPSVARME blir kildedomene i begrepsmetaforen SINNE SOM VARME gjennom en generalisering av KROPPSVARME som VARME (Kövecses, 2010, s. 185). Denne metaforen kan igjen være grunnlag for utvidede begrepsmetaforer som for eksempel SINNE SOM VARM VÆSKE I EN BEHOLDER som kommer til uttrykk i for eksempel *han kokte over av sinne*.

Mannsåker (2017, s. 94–96) skriver om utfordringene med å skille mellom metafor og metonymi. Siden de både opptrer sammen på forskjellige måter, og fordi det er vanskelig å definere 'domene', er det ikke alltid enkelt å si med sikkerhet hva som er hva. Det kommer også an på hva en velger å legge vekt på. Noen teoretikere mener at veldig mange metaforer har metonymisk basis, mens andre omtrent ikke anerkjenner metonymier. Noen ganger kan en og samme setning tolkes som et eksempel på begge deler. I setninger som *boken forteller historien om en ung mann* kan *boken* både tolkes som en metonymi og som en metafor. En metonymi hvis en tenker at boken står for forfatteren som har skrevet den, og at det dermed er forfatteren som forteller. En metafor hvis en tenker at boken har fått menneskelige egenskaper ved at den forteller (Rundblad, 2007, referert i Mannsåker 2017). Noen slike tilfeller vil dukke opp i analysekapittelet, og da vil jeg kommentere disse. Mannsåker (2017, s. 89) mener at "ein ikkje fullgodt kan forstå, identifisera eller analysera metafor utan å kjenna til metonymi (...)" . Med dette i bakhodet vil jeg trekke inn metonymi i analysen der jeg mener det er grunnlag for det.

2.2.10 Begrepsmetaforer for livet og døden

Metaforisk begrepsliggjøring av livet og døden er utbredt både i dagligtale og i litteraturen (Kövecses, 2010, s. 26). Livet og døden er så omfattende tema at det ikke er mulig å forstå dem med bare én type metafor. Det finnes derfor ifølge Lakoff og Turner (1989, s. 2)

mangfoldige metaforer for disse begrepene. Dette skal vi også se i metaforanalysen i kapittel 5. Men først vil jeg presentere noen tidligere studier av begrepsmetaforer for livet og døden.

Metaforen LIVET SOM REISE er en mye behandlet metafor blant metafor-teoretikere. Denne metaforen er en kompleks metafor sammensatt av 1) de primære metaforene FORMÅL SOM DESTINASJONER og HANDLINGER SOM BEVEGELSE og 2) en kulturelt forankret oppfatning om at mennesker skal ha mål i livene sine, og strebe etter å oppnå dem (Lakoff og Johnson 1999, s. 62). Metaforen kommer til uttrykk ved språklige konstruksjoner som for eksempel: *Han har store mål i livet, jeg er ved et veiskille, hun har vært gjennom mye i livet og han lar ingenting komme i veien for seg.* Og den er basert på følgende tilordninger:

KILDEDOMENE: REISE	→	MÅLDOMENE: LIVET
starten på reisen	→	fødsel
den reisende/passasjer	→	personen som lever
reisefølge/medpassasjerer	→	venner, familie, sosiale relasjoner
veiskiller	→	valg
turguide	→	veiledere ¹⁶
hindringer på reisen	→	utfordringer i livet
destinasjoner	→	(for)mål
reiseruter	→	måten å nå et mål på
distansen reist	→	fremgang/utvikling
landemerker	→	markering av utvikling
enden på reisen	→	døden

Kövecses (2010, s. 80–81) skriver at metaforen LIVET SOM REISE kan forstås som et spesialtilfelle av den mer generelle og primære metaforen FORMÅL SOM DESTINASJONER. Det baserer han nettopp på den kulturelle oppfatningen av at man vanligvis har spesielle mål man ønsker å oppnå i livet. Det vi si at et liv med et mål er et spesialtilfelle av å ha mål generelt. Samtidig er en reise, som er et forsøk på å nå en (oftest) forutbestemt destinasjon, et spesialtilfelle av å nå destinasjoner generelt. Som følge av dette vil erfaringsgrunnlaget

---

¹⁶ Merk at man på norsk snakker om *vei*+leder når det er snakk om en person som hjelper med å gi råd eller rettledning til andre.

(motivasjonen) for det generelle tilfellet også gjelde for det spesielle tilfellet. Så hvis en generell (*generic-level*) metafor er basert på korrelerende erfaring, trenger man ikke et eget erfaringsgrunnlag for hvert spesialtilfelle av den generelle metaforen. Dette vil si at noen typer metaforer er basert på erfaring på en mindre direkte måte enn andre. Man kan se for seg metaforen LIVET SOM REISE med følgende organisering:

Figur 7: LIVET SOM REISE

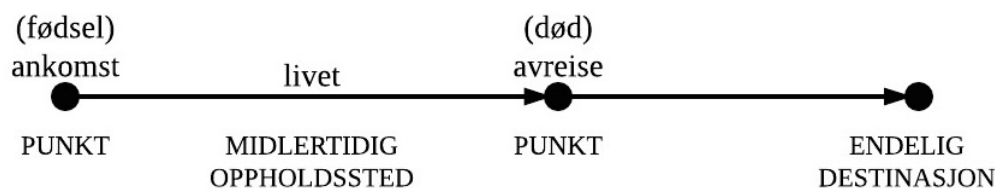

Figur 7 illustrerer tilordningene starten på reisen → starten på livet (fødsel), og enden på reisen → enden på livet (død), som nevnt ovenfor. Denne organiseringen kan helt klart knyttes til bildeskjemaet VEI (jf. kapittel 2.1.4), hvor en også har et startpunkt (KILDE) og et slutt punkt (MÅL), og VEIEN (her: UTSTREKNINGEN) i mellom. Spesielt interessant med metaforen LIVET SOM REISE er hvordan man forstår det endelige målet eller destinasjonen. En REISE kan ha mange mindre turer til destinasjoner underveis. Samtidig er det gjerne en bestemt destinasjon som er det endelige målet med reisen. Hvis man sammenligner dette med LIVET, kan man oppnå flere større eller mindre mål i løpet av livet. Samtidig forstås døden som den endelige destinasjonen på livets reise. Med dette oppstår det et slags paradoks: Ved en reise bestemmer man seg gjerne for et endelig mål (destinasjon) hvor man ønsker å ende opp. I livet er det endelige målet allerede bestemt da alle liv ender med døden. Døden forstås som enden på reisen (livet), men er ikke nødvendigvis målet med reisen på samme måte som en endelig destinasjon er det endelige målet ved en bokstavelig reise.

Det finnes også en annen organiseringsmåte som er relatert til REISE-begrepet. I *More than Cool Reason* (1989) skriver Lakoff og Turner om metaforer i poesi. Når man bruker eufemismer som *han har forlatt oss*, *han er ikke lenger med oss* og *han har reist videre* i stedet for *han er død*, er det et uttrykk for at DØDEN forstås som AVREISE (DEATH IS DEPARTURE). På samme tid forstås FØDSEL som ANKOMST (BIRTH IS ARRIVAL), og LIVET som det som foregår i vår forståelse av NÅTIDEN. Slik kan døden forstås som starten på en ny reise. Lakoff og Turner (1989, s. 7–8) skriver også om metaforen DØDEN ER EN REISE TIL EN ENDELIG DESTINASJON (*DEATH IS GOING TO A FINAL DESTINATION*), som er en utvidelse av

metaforen DØDEN SOM AVREISE. Denne metaforen kan nyttes til religiøse forestillinger hvor avgangen ses på som starten på en reise til en endelig destinasjon (jf. kapittel 1.3). Den primære metaforen TILSTAND SOM PLASSERING (LOKASJON) er aktiv her: Å være død er en endelig tilstand som metaforisk forstås som en endelig (plassering) lokasjon. Ved metaforen DØDEN SOM AVREISE forstås denne endelige lokasjonen som den endelige destinasjonen man reiser til. Hvor og hva denne endelige lokasjonen er, kan variere (jf. kapittel 1.3). Se på følgende setninger: *NN er dratt hjem til Jesus* og *NN er reist videre*. I den første setningen er den endelige destinasjonen eksplisitt nevnt (selv om lokasjonen ikke er gitt) og kan knyttes til en kristen forestilling om en tilværelse sammen med Jesus etter døden, mens i det andre eksempelet gis det ikke uttrykk for hvor eller hva den endelige destinasjonen er, eller om den finnes i det hele tatt. Både ankomst og avreise er tett knyttet til reising. Når FØDSEL forstås som ANKOMST, og DØDEN forstås som AVREISE, fremkaller det en forståelse av LIVET som et slags MIDLERTIDIG OPPHOLDSSTED. Figur 8 viser denne organiseringen:

Figur 8: LIVET SOM MIDLERTIDIG OPPHOLDSSTED

I tillegg finnes det flere ulike personifikasjoner av døden som ifølge Lakoff og Turner (1989, s. 15–17) springer ut av de samme begrepsmetaforene for livet og døden nevnt ovenfor. De mener at det finnes to hovedtyper av personifikasjoner av døden. Ved den første typen forstås døden som en person som leder den utvalgte til den endelige destinasjonen (jf. DØDEN SOM AVREISE), altså som en som assisterer den reisende. Ved den andre typen personifikasjon forstås døden som en person som forårsaker døden for den utvalgte, for eksempel i form av en fiende som det kjempes mot. I denne forbindelse foreslår Lakoff og Turner metaforen Å DØ ER Å TAPE EN KONKURRANSE MOT EN MOTSTANDER. Denne metaforen mener de er relatert til den mer generelle Å VÆRE I LIVE ER EN KONKURRANSE (LIVET SOM KONKURRANSE). Også denne metaforen kan ha spesialtilfeller i form av ulike typer konkurranser, noe jeg vil vise eksempler på i metaforanalysen i kapittel 5. Også de ulike typene personifikasjoner som Lakoff og Turner er inne på, vil bli aktuelle for denne analysen.

Lakoff og Turner (1989) har også funnet flere andre begrepsmetaforer for å forstå livet og døden gjennom å undersøke poesi. For eksempel:

- ET LIVSLØP ER EN DAG, hvor morgenen tilsvarende starten på livet og barndom, midt på dagen tilsvarende perioden midt i livet som voksen, kvelden tilsvarende alderdom, og natten tilsvarende døden (jf. myten om Oidipus i Theben, beskrevet hos Kövecses (2010, s. 11)).
- ET LIVSLØP ER ET ÅR, hvor starten på livet og barndom er knyttet til våren, voksen alder er knyttet til sommeren, alderdom er forbundet med høsten og døden med vinteren. Dette baseres på de kjennetegnene som er forbundet med de ulike årstidene, for eksempel hvordan naturen er i vekst om våren, og hvordan plantene visner om høsten og dør med kulden som oppstår om vinteren. Denne metaforen kan relateres til metaforen MENNESKER SOM PLANTER.
- LIVET ER EN FORESTILLING. Det finnes også språklige eksempler på at livet kan forstås som en forestilling (Lakoff og Turner 1989, s. 20–23). Her forstås den som lever livet som en skuespiller, og andre deltakere og hendelser gjennom ulike aspekter ved forestillingsdomenet, for eksempel medskuespillere, publikum, roller og så videre.
- DØDEN ER SØVN. Denne metaforen er nok basert på likhet, det vil si likhet mellom tilstanden *søvn* og tilstanden *å være død*. I begge tilfeller er kroppen inaktiv. På bakgrunn av det resonnementet kan en foreslå metaforene LIVET SOM AKTIVITET og DØDEN SOM INAKTIVITET.

Også Vogel har (blant annet) funnet tilfeller av at DØDEN forstås som SØVN som hun viser i sin artikkel *Going towards the unknown: Expressions for Dying in European Languages* (2009). Denne metaforen ser man eksempel på ved uttrykk som *å sovne inn*. Marín-Arrese (1996), som sammenligner uttrykk for *døden* og *å dø* på spansk og engelsk, forklarer denne metaforen som basert på de fysiologiske effektene av døden: En person som er død, ligger og er i ro, og det samme gjelder en person som sover. Både søvn og død kan relateres til orienteringsmetaforen BEVISSTHET SOM OPP og UBEVISSTHET SOM NED. I tillegg til at en person som sover, har likheter med en person som er død, har søvn ifølge Vogel en indirekte relasjon til mørke, fordi man vanligvis sover den delen av døgnet det er mørkt. Det kan igjen kobles til metaforen DØDEN SOM MØRKE, og motsetningen: LIVET SOM LYS.

Marín-Arrese har også funnet eksempler på metaforen DØDEN SOM EVIG LIV basert på tradisjonelle trosforestillinger, og i tillegg DØDEN SOM EN SISTE HANDLING. Uttrykkene

tilhørende sistnevnte metafor er blant annet relatert til domenene SPILL (KONKURRANSE) og FORESTILLING, og kan på den måten være uttrykk for metaforene LIVET SOM KONKURRANSE og LIVET SOM FORESTILLING. I tillegg har Marín-Arrese funnet belegg for at livet og døden forstås via ulike bildeskjemaer, blant annet BEHOLDER-skjemaet, hvor overgangen fra livet til døden forstås som å gå ut av en beholder og inn i en annen, noe som for øvrig svarer til metaforen TILSTAND SOM BEHOLDER.

I Vogels artikkel (2009) undersøkes uttrykk for å dø på svensk, norsk, dansk, tysk og fransk, og analyse materialet er hentet fra flere ulike kilder. I tillegg til at DØDEN forstås som SØVN og MØRKE, og LIVET som LYS som nevnt ovenfor, har hun blant annet kommet frem til metaforen DØDEN SOM KULDE. Denne metaforen kan relateres til årstidene, og dermed også til Lakoff og Turners ET LIVSLØP SOM ET ÅR nevnt ovenfor. Det gjelder helst for klima (som for eksempel det nordiske) med tydelige årstider som inkluderer en (relativt) varm sommer og en kald vinter. Metaforen kan også være basert på en av de fysiologiske effektene av å dø, nemlig at kroppen mister varme når den dør. I tillegg har hun funnet eksempler på en rak motsetning: DØDEN SOM VARME; LIVET SOM SKYGGE. Med språklige eksempler fra Bibelen viser Vogel at døden også kan forstås som varme, noe hun forklarer med basis i kristen tradisjon og forestillingen om et dødsrike (helvete) som er en veldig varm plass. I motsetning til klima hvor metaforen DØDEN SOM KULDE oppstår, baseres DØDEN SOM VARME på en annen type klima. I Midtøsten hvor Bibelen ble skrevet, finnes det store tørre og varme områder med ørken og ufruktbart landskap. Her er en motsetning til hvordan våren og sommeren og følgelig varme, representerer liv og vekst i andre klima.

Fernandez (2006) undersøker eufemismer og metaforer for døden i dødsannonser fra viktoriansk tid. Han har gjort en inndeling som viser seks hovedgrupper av metaforer i sitt materiale, nemlig DØDEN SOM EN REISE, DØDEN SOM ET LYKKELIG LIV, DØDEN SOM HVILE, DØDEN SOM BELØNNING, DØDEN SOM EN ENDE og DØDEN SOM ET TAP. I tillegg har han funnet noen eksempler på metonymier: DE SENTIMENTALE EFFEKTENE AV DØDEN STÅR FOR DØDEN og DE FYSIOLOGISKE EFFEKTENE AV DØDEN STÅR FOR DØDEN. I hans materiale er det en overvekt av metaforer relatert til den overordnede metaforen DØDEN SOM REISE.

I likhet med Fernandez (2006) har Mari Solheim (2014), som undersøker hvilke begrepsmetaforer som finnes for døden i engelske og amerikanske dødsannonser, funnet eksempler på metaforen DØDEN SOM TAP og metonymien FØLELSER KNYTTET TIL DØDEN

STÅR FOR DØDEN. Disse to overføringene er nok spesielle for materialet Solheim og Fernandez har undersøkt, hvor relasjonen til den døde kan komme til uttrykk.

Hun har i tillegg funnet eksempler på metaforen DØDEN SOM BEVEGELSE, som inkluderer DØDEN SOM BEVEGELSE TIL ET USPESIFISERT ENDEPUNKT og DØDEN SOM EN REISE (TIL ET ETTERLIV). Disse kan relateres til metaforen som hos Lakoff og Turner har formen DØDEN SOM REISE TIL EN ENDELIG DESTINASJON. Hun har også funnet eksempler på metaforene DØDEN SOM SØVN ELLER HVILE, DØDEN SOM ET ETTERLIV, DØDEN SOM ET MENNESKE.

Ut fra de nevnte studiene kan en se at det er noen begrepsmetaforer som går igjen med litt nyanser i formene, for eksempel DØDEN SOM REISE (TIL EN ENDELIG DESTINASJON), DØDEN SOM EN ENDE, DØDEN SOM EN PERSON, ET LIVSLØP SOM ET ÅR, DØDEN SOM SØVN. I det poetiske materialet som Lakoff og Turner har undersøkt, finnes også blant annet LIVET SOM KONKURRANSE og LIVET SOM EN FORESTILLING, som kan knyttes til DØDEN SOM EN SISTE HANDLING hos Marín-Arrese.

Felles for disse undersøkelsene er at det i de fleste tilfeller er snakk om språklige ytringer hvor måldomenet ikke er eksplisitt nevnt. I dødsannonsene er det funnet mange forskjellige eufemismer som gir uttrykk for ulike begrepsmetaforer. Selv om analyseobjektet er ulikt i min tilnærming i forhold til disse (jf. kapittel 1.1), vil jeg med utgangspunkt i begrepsmetaforteorien anta at jeg vil finne noen av de samme begrepsmetaforene.

2.3 Syntaktiske funksjoner¹⁷

Setningsanalysen som ble gjennomført på materialet i denne oppgaven, ble gjort med den hensikt å finne den syntaktiske funksjonen til substantivene *døden* og *livet* i setningene. I denne delen følger derfor en rask oversikt over de syntaktiske funksjonene som er aktuelle for den ordklassen, og som det er blitt bruk for i analysen. Disse er i hovedsak subjekt, objekt og preposisjonsutfylling. Materialet viste også noen tilfeller av at *livet* og *døden* opptrådte som predikativ, sammenligningsledd, adverbial og adjektivutfylling, men dette gjaldt i veldig få tilfeller. Disse setningene ble derfor ikke tatt med videre i metaforanalysen, og derfor er disse funksjonene utelatt i den følgende beskrivelsen. Fordi verbalet er sentralt i alle setninger, og

---

¹⁷ Om ikke annet nevnes, er denne delen basert på kapittel 1, *Grammatiske grunnbegreper*, og kapittel 8, *Setningsledd og setningsstruktur*, i Faarlund m.fl. sin *Norsk Referansegrammatikk* (1997).

fordi *livet* og *dødens* semantiske roller og metaforiske betydninger i mange tilfeller må forstås ut fra relasjonen ordene har til verbalet, er også denne funksjonen tatt med i den følgende beskrivelsen.

2.3.1 Verbalet

Verbalet¹⁸ er det aller viktigste leddet i enhver setning: ingen verbal – ingen setning. Verbalet kan bestå av et verb i finitt form eller et sammensatt verb bestående av et eller flere infinitte verb og et finitt verb. Det er vanlig å dele inn verb i tre semantiske hovedtyper. Hos Faarlund m.fl. (1997, s. 466–467) kalles disse for aktivitetsverb, endrings- eller overgangsverb og tilstandsverb. Kulbrandstad og Kinns (2016, s. 188) betegnelser for de samme typene mener jeg er mer presise, og derfor vil jeg støtte meg til deres inndeling: Hovedtypene kaller de for *handlingsverb*, *hendelsesverb* og *tilstandsverb*. Eksempler på handlingsverb er blant annet *arbeide*, *leke*, *syng* og *gå*, og er verb som uttrykker en aktiv handling. Verb som uttrykker en aktiv handling forutsetter stort sett en handlende entitet, en *agens* (se kapittel 2.4). Typiske hendelsesverb er *ankomme*, *dø*, *skje* og *inntreffe*, og uttrykker at noe skjer, men uten at det skjer på grunn av en agerende entitet som i tilfellene med handlingsverb. Tilstandsverb uttrykker tilstand. Det vil si at i scenene med tilstandsverb er det ingenting som endres; subjektsreferenten forblir i den gitte tilstanden. Eksempler på slike verb er blant annet *være*, *forbli*, *bo* og *ligge*.

I tillegg til disse tre hovedtypene er det vanlig å snakke om aksjonsarter. Disse sier noe om hvordan verbalinnholdet forholder seg til tidsbegrepet. Telemann m.fl. (1999) har laget en oversikt over de ulike aksjonsartene og de viktigste betydningskomponentene, vist i figur 9:

---

¹⁸ Faarlund (m.fl. 1997) bruker termen *predikat*, som i moderne norsk tilsvarer *verbalet*. Det er ikke lenger vanlig å bruke termen *predikat* i norsk skolegrammatikk, og derfor gjennomfører jeg bruken av verbal i stedet for (jf. for eksempel Kulbrandstad og Kinn, 2016).

Figur 9: Aksjonsarter

Aksjonsarter			
Uavgrensede		Avgrensede	
Ikke-prosessuelle	Prosessuelle		Ikke-prosessuelle
Durative			Punktuelle
Statiske	Dynamiske		
Tilstand	Uavgrensede prosesser	Avgrensede prosesser	Punkthendelser

Dette skjemaet viser de fire viktigste hovedtyper av aksjonsarter: Den første av disse er *tilstand*, og verbene i denne gruppen har egenskapene av å være statiske, durative, ikke-prosessuelle og uavgrensede. Når en aksjon ikke innebærer noen form for endring, kalles den statisk. Statiske verb uttrykker altså tilstand, i motsetning til dynamiske verb, som uttrykker at aksjonen innebærer en eller annen form for endring. Det vil si at av disse fire aksjonsartene er det bare *tilstand* som er statisk; de andre tre er dynamiske. *Avgrensede prosesser* og *uavgrensede prosesser* er, i tillegg til å være dynamiske, durative og prosessuelle. Når et verb uttrykker en form for tidsutstrekning eller at noe er vedvarende, sier man at aksjonen er durativ. Prosessuelle aksjonsarter er de som innebærer at deltakeren i setningen gjennomgår flere ulike mer eller mindre distinkte tilstander under aksjonen. Forskjellen mellom avgrensede og uavgrensede aksjonsarter, og følgelig mellom avgrensede og uavgrensede prosesser, er at avgrensede prosesser har et naturlig slutt punkt som kommer til uttrykk, mens uavgrensede aksjonsarter ikke har det. *Punkthendelser* kjennetegnes av at de er avgrensede, ikke-prosessuelle og momentane, til forskjell fra durative.

2.3.2 Subjektet

Etter verbalet er subjektet det viktigste leddet i en setning. Med unntak av imperativsetninger må en setning i tillegg til verbalet alltid inneholde et subjekt. Med utgangspunkt i de velkjente setningsskjemaene¹⁹ kan en finne frem til subjektet: Det er det leddet som for det første er et nominal, og dernest står i midtfeltet når det ikke står i forfeltet. Om det står flere nominal i midtfeltet, er subjektet det som står først. Det vil si at det er det leddet som enten står rett før eller rett etter det finite verbalet. Subjektet i en setning kan enten være et enkelt nomen, eller en frase i form av substantivfrase, pronomenfrase, infinitivkonstruksjon eller leddsetning.

¹⁹ Se for eksempel Faarlund m.fl. (1997, s. 39–40), eller Kulbrandstad og Kinn (2016, s. 355).

2.3.3 Objektet

Objektet er en utfylling til verbet. Verbets valens bestemmer hvor mange og hvilke typer ledd det kan ta, altså om det i det hele tatt kan følge et objekt, eller om det må være flere objekt i setningen.²⁰ Man skiller i utgangspunktet mellom direkte og indirekte objekt. Med unntak av to setninger var det bare tilfeller av direkte objekt (som funksjon for *livet* og *døden*) i dette materialet. Derfor kaller jeg direkte objekt for bare objekt, og presiserer det om det skulle være behov for å omtale indirekte objekt. I likhet med subjektet består objektet også av nominale leddtyper (som de nevnt ovenfor). Objektet står vanligvis like etter verbalet (etter infinitt del ved sammensatt verbal), det vil si i slutfeltet i setningsskjemaet.

2.3.4 Preposisjonsutfylling

En preposisjonsfrase er ikke en syntaktisk funksjon, men kan opptre i flere ulike funksjoner, blant annet som adverbial, preposisjonsobjekt og som utfylling til en annen preposisjon. Oftest har preposisjoner et nominal som utfylling, og preposisjonsfrasene gir ofte uttrykk for tid eller sted. Ved sorteringen av materialet etter syntaktisk funksjon er ikke den syntaktiske funksjonen til hver preposisjonsfrase analysert. Der har jeg kun holdt meg til å registrere de tilfellene hvor *livet* og *døden* stod som utfylling, og hvilke preposisjoner som var kjerne i disse frasene, fordi det var dette som var relevant for denne oppgavens analyse. For enkelhetens skyld omtales preposisjonsutfyllinger sammen med de andre syntaktiske funksjonene videre i oppgaven. Dette til tross for at en preposisjonsutfylling ikke er en syntaktisk funksjon på samme måte som et subjekt eller et objekt.

2.4 Semantiske roller

In my view there is no construct as murky in ANY subdivision of linguistic theory as that of 'thematic role'. Literally dozens have been proposed over the years, and nothing approaching a consensus has been achieved in terms of delineating the set that are needed for natural language semantics (Newmeyer 2010, s. 689, referert i Kittilä og Zúñiga 2016).

---

²⁰ Mer om dette hos Faarlund m.fl. (1997, s. 661–666).

Semantiske roller skildrer det underliggende betydningsforholdet som et nominalt ledd har i en setning. Det vil si oftest forholdet til verbet, men også i andre syntaktiske omgivelser. Siden starten på studiene av semantiske roller på 1960-tallet har antallet semantiske roller vært under stadig diskusjon. Det kommer av at antall mulige begivenheter eller saksforhold ”ute i verden” potensielt er uendelig, og at ethvert saksforhold kan skille seg marginalt fra et annet. Det fører naturligvis med seg at det potensielt finnes uendelig mange mulige språklige uttrykksmåter og setningskonstruksjoner for å skildre saksforhold, og følgelig en hel masse mulige semantiske roller (Luraghi og Parodi, 2008). Som sitatet ovenfor viser, virker det å være en oppfatning blant lingvister om at semantiske roller er et ullent felt i språkvitenskapen. Det er gjennom årene blitt foreslått mange ulike løsninger på hvilke roller det er mest hensiktsmessig å operere med i en grammatisk beskrivelse, men uten at man har kommet frem til en enighet. Den ene tingen det er enighet om, er det faktum at det er vanskelig å avgjøre.

2.4.1 Tre nivå av semantiske roller

Det har vært vanlig, særlig i rolle- og referansegrammatikk (*Role and reference grammar*), å beskrive semantiske roller på tre ulike nivå basert på grad av generalitet (Van Valin, 2005, s. 53, Hartmann m.fl. 2016, s. 28–30). Disse er verb-spesifikke roller, tematiske relasjoner og makroroller. Hos Hartmann m.fl. (2016) kalles de henholdsvis mikroroller, mesoroller og makroroller. De verb-spesifikke rollene, eller mikrorollene, er direkte knyttet til verbet i setningen, og kan for eksempel være *lytter*, *hjelper*, *ødelegger* som agerende rolle, og *det som lyttes til*, *den som hjelpes*, *det som ødelegges* som korresponderende passiv rolle. De tematiske rollene (relasjonene) er generaliseringer på tvers av de verb-spesifikke rollene, for eksempel *agens*, *patiens*, *opplever*, *instrument* og så videre. Til sist har vi de semantiske makrorollene. Disse er to overordnede roller som igjen er generaliseringer av de tematiske rollene. Disse kalles *actor* og *undergoer*.²¹ *Actor* er rollen som vanligvis gis til den handlende deltakeren i setningen, vanligvis subjektet, mens *undergoer* gis de ledd som er mer passive deltakere i setningen, og som vanligvis står som (direkte) objekt.²² Tanken bak makroroller er å plukke opp noen karakteristiske syntaktiske og semantiske korrelasjoner på tvers av argumenttyper, og de baseres på prototyper av semantiske roller. Makrorollen *actor* inkluderer agens, opplever og eier og andre semantiske roller som vanligvis er subjekter, mens *undergoer* inkluderer blant annet patiens, tema, mottaker (Luraghi og Parodi, 2008, s.

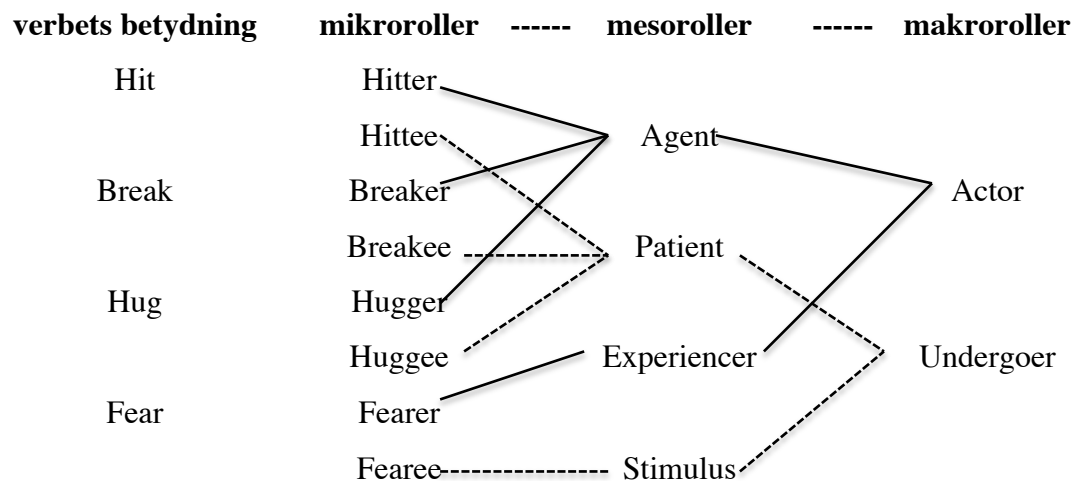
---

²¹ I mangel på presise nok termer på norsk benytter jeg de engelske termene i denne beskrivelsen.

²² Hartmann m.fl. (2016) nevner at Lehmann (2006) har foreslått en tredje makrorolle, kalt *indirectus*, men at denne foreløpig ikke er tatt i bruk.

167). Hartmann m.fl. (2016) har laget en bearbeidet versjon av Van Valins (2005) oversikt over de ulike nivåene av semantiske roller:

Figur 10: Nivå av semantiske roller²³

Kittilä og Zungia (2016, s. 2) presiserer at det er vanlig at semantiske roller defineres ulikt alt etter hvem som definerer dem, og til hvilket formål. Med utgangspunkt i disse tre nivåene vist ovenfor, er det mest nærliggende å velge de tematiske rollene (mesoroller) til bruk på materialet i denne oppgaven. De verb-spesifikke rollene blir *for* spesifikke, mens makrorollene blir *for* generelle. De tematiske rollene plasserer seg i midten, og er mest passende for denne oppgavens formål. De tematiske rollene kan også kalles semantiske roller, og det er denne termen jeg benytter meg av.

2.4.2 Utvalget av semantiske roller

Jeg har tatt utgangspunkt i Luraghi og Parodis (2008, s. 168–170) liste over semantiske roller. Noen av rollene fra deres liste kan oppfattes som underkategorier av andre roller, og derfor er noen av dem utelatt, mens andre er slått sammen med andre roller. Samtidig har jeg supplert listen med definisjonene på tema, pasient (Murphy og Koskela, 2010, s. 149), måte (SIL International, 2017) og innhold (Van Valin, 2005, s. 55). Dette er gjort for å få et så dekkende utvalg av semantiske roller som mulig med tanke på materialet. Jeg har brukt følgende

²³ Også her er de engelske uttrykkene brukt, fordi de ikke er hensiktsmessig å oversette dem til norsk i dette tilfellet.

semantiske roller, illustrert både med egenkonstruerte eksempler og eksempler fra materialet.²⁴ I mange tilfeller må rollene forstås metaforisk.

Agens: en entitet, vanligvis et menneske, som intensjonelt forårsaker et saksforhold, vanligvis en handling.

(3) *Gutten* spiste middag.

(4) *Døden* kom inn i rommet.

Mottaker: en entitet, vanligvis et menneske, som er målet for en transaksjon.

(5) Han ga en gave *til Maria*.

(6) *Livet* hans fikk mening.

Eier: en entitet, som oftest et menneske, som eier en annen entitet.

(7) *Martin* har en bil.

(8) *Døden* har sitt eget publikum.

Komitativ: en deltaker som er involvert i et saksforhold sammen med en annen og mer sentral deltaker.

(9) Han gikk på tur *med sin far*.

(10) Han stod ansikt til ansikt *med døden*.

Instrument: en entitet, vanligvis noe livløst, som brukes av en agens for å forårsake et saksforhold (få noe til å skje).

(11) Hun klippet håret *med en saks*.

(12) Han ble straffet *med døden*.

Måte: en entitet som sier noe om hvordan et saksforhold utspiller seg.

---

²⁴ Følgende roller ble ikke funnet i mitt materiale: *Benefaktiv, opplever, årsak, grunn, middel*.

(13) Hun gikk *fort* til skolen.

(14) De løp *for livet*.

Stimulus: en entitet som genererer en følelse, opplevelse eller mental aktivitet hos en opplever.

(15) Han var redd for *høyder*.

(16) Hun elsket *livet sitt*.

Innhold: en entitet som er noe som blir formidlet språklig.

(17) Han fortalte henne *om turen*.

(18) Han holdt en forelesning *om livet*.

Patiens: en entitet som blir berørt av et saksforhold (for eksempel blir flyttet eller endret), eller som er i en tilstand eller endrer tilstand.

(19) Mannen parkerte *bilen*.

(20) Han hadde kontroll over *livet sitt*.

Lokativ: plasseringen av et saksforhold eller en gjenstand.

(21) Hun er *i byen*.

(22) Han var på en god plass *i livet*.

Kilde: plassen der en bevegelse starter.

(23) Jeg kom akkurat hjem *fra Amerika*.

(24) Flaks reddet henne *fra døden*.

Vei: plassen som en entitet i rørsle beveger seg gjennom.

(25) De gikk på tur gjennom *skogen*.

(26) Hendelsen fulgte henne *gjennom hele livet*.

Mål: plassen som er det endelige målet for en bevegelse.

(27) De reiste *til Bergen*.

(28) De går ikke alene *inn i døden*.

Tid: den temporale settingen for et saksforhold.

(29) Vi møttes *ved lunsjtider*.

(30) Stadig færre tror på et liv *etter døden*.

Som jeg skal vise i det følgende metodekapittelet, har jeg fått bruk for både teori om semantiske roller, syntaks og kognitiv metafor-teori. Hvordan disse teoriene er tatt i bruk, og hvordan jeg har gått frem, forklares også i følgende kapittel.

3 METODE

3.1 Innsamling av materiale

Arbeidet startet med å samle inn materialet fra bokmålsdelen av Oslo-korpuset av taggede norske tekster.²⁵ Grunnen til at korpus er brukt i denne studien, er at korpus gir tilgang til store mengder tekstmateriale fra ulike typer kilder, og viser vanlig språkbruk. I dette korpuset finnes over 18 millioner ord i tekster fra skjønnlitteratur, aviser og ukeblad, NOU-rapporter, lover og forskrifter (Tekstlaboratoriet, 2017). Man kan søke på to ulike måter i dette korpuset. Den ene måten er ved bruk av regulære uttrykk der all informasjonen om søket kommer frem gjennom å skrive inn de regulære uttrykkene. Siden jeg bare var ute etter én enkelt form av ordene, var det enklest å benytte den såkalte ”klikk og skriv”-metoden, som er den andre søkemåten i korpuset. Med denne metoden kan man skrive inn opptil tre ord man ønsker treff på, og videre spesifisere søket ved å krysse av i ulike bokser.

Det ble foretatt fire søk til sammen der det første var på ordet *døden* i skjønnlitterære tekster, så *døden* i avistekster, deretter *livet* i skjønnlitterære tekster og til sist *livet* i avistekster. Det vil si at søkeordet ble skrevet inn i søkefeltet i den ønskede formen, som var bestemt form entall, og deretter ble det i boksen kalt ”tekstutvalg” krysset av for hvilke tekster det skulle søkes i. Felles for alle søkene var at det ble valgt at resultatene skulle vises som en KWIC-konkordans (*key word in context*), søkeord og kontekst uten tagger, og at det skulle vises 100 tilfeldig utvalgte forekomster. I tillegg stiltes søket til å vise 70 tegn både i høyre og venstre kontekst. Etter hvert søk ble treffene kopiert inn i et Excel-dokument. Til å begynne med samlet jeg alle treffene i et regneark. Søkeinformasjonen ble så klippet ut og lagret i et eget ark. På denne måten endte jeg opp med alle 400 setninger samlet på ett regneark, samtidig som jeg sparte på all informasjonen om søkene i tilfelle jeg trengte den til et senere tidspunkt.

Etter at søkene var gjennomført, begynte arbeidet med å sortere materialet. Først ble materialet sortert etter hvilken syntaktisk funksjon *livet* og *døden* hadde i setningene, og dernest etter hvilke semantiske roller ordene hadde. Hensikten med å sortere materialet etter syntaktiske funksjoner og semantiske roller var å få fornuftige kategorier i forkant av metaforanalysen. Rekkefølgen av sorteringen er derfor ikke tilfeldig: Ved først å sortere

---

²⁵ Selv om det ble søkt i bokmålsdelen av korpuset, dukket det opp noen setninger på nynorsk, eldre bokmål og setninger som inneholdt dialektuttrykk. Disse er ikke utelatt.

materialet etter syntaktisk funksjon var materialet godt tilrettelagt for arbeidet med å identifisere *livet* og *dødens* semantiske roller. Det finnes noen mønstre for hvilke syntaktiske funksjoner som vanligvis innehar de ulike semantiske rollene. For eksempel er det vanlig at subjektet i setningen har rollen som agens, mens objektet ofte har rollen patiens. Når det gjelder preposisjonsfrasene, har de ofte semantiske roller som lokativ, kilde, vei, mål og tid, fordi preposisjonsfraser ofte uttrykker tid og sted (jf. kapittel 2.3.6). Å sortere materialet etter hvilke semantiske roller *livet* og *døden* hadde i setningene gjorde det enklere å identifisere kildedomene som *livet* og *døden* forstås ved hjelp av. Derfor var det nyttig å sortere og samle setningene etter hvilken syntaktisk funksjon og semantisk rolle *livet* og *døden* innehar i setningene, før arbeidet med selve metaforanalysen startet.

3.2 Sortering etter syntaktisk funksjon

I sorteringsarbeidet ble setningene med *døden* og *livet* beholdt sammen, og ikke sortert hver for seg. Det ble gjort fordi ordene flere ganger opptrer i relativt like setningskonstruksjoner. Noen ganger er det bare ordene *livet* og *døden* som er ulikt. I tillegg har det å behandle dem sammen gjort det lettere og mer oversiktlig å sammenligne rollene som ordene har i de ulike setningene.

Det første jeg gjorde, var å skrive inn informasjon for hver setning i egne kolonner. Jeg skrev inn hvilket ord det var – *døden* eller *livet* – og om setningen kom fra en avistekst eller en skjønnlitterær tekst. Så ble alle 400 setninger gjennomgått, og det ble markert i en egen kolonne hvilken syntaktisk funksjon *livet* eller *døden* hadde i setningene. På denne måten fikk jeg en første sortering av funnene. Alle subjekt, objekt, preposisjonsutfyllinger (og andre syntaktiske kategorier, jf. kapittel 2.3) ble så sortert etter hverandre i dokumentet. Deretter ble det laget en ny kolonne og ført inn hvilke verb subjektene og objektene opptrådte sammen med, og hvilke preposisjoner som var kjerne i preposisjonsfrasene.

De ulike syntaktiske funksjonskategoriene ble så skilt ut i egne regneark, for å bli gjennomgått én kategori om gangen i neste sorteringsrunde. Siden preposisjonsutfyllingene var den største gruppen, startet jeg med denne. De ble sortert alfabetisk etter hvilken preposisjon som var kjernen i preposisjonsfrasene. Det var et varierende antall setninger knyttet til hver kjerne. Når det var mange setninger knyttet til en kjerne, samlet jeg de setningene som lignet hverandre. Setninger med frasene *inn i døden* og *ut i livet* er eksempler

på dette, med fem tilfeller av hver. I denne omgangen hadde jeg ganske strenge kriterier for å gruppere setningene sammen; det måtte være det samme ordet foran preposisjonsfrasen. Tilsvarende ble gjort med de andre kategoriene, og da ble grupperingene gjort på bakgrunn av hvilke verb som opptrådte sammen med subjektene og objektene. Ved å gjøre dette fikk jeg i første omgang mange og små grupper med relativt ensartede setninger. Etter hvert forsøkte jeg å lage litt større grupper, basert på semantisk likhet i setningskonstruksjonene.

I ettertid ser jeg at jeg kunne hoppet over denne delen av sorteringsarbeidet, og gått rett på inndelingen i semantiske roller. Å sorterte preposisjonsutfyllingene alfabetisk etter preposisjonene, og subjektene og objektene etter hvilke verb de opptrådte sammen med, var helt klart nyttig da det førte til at lignende konstruksjoner havnet sammen i dokumentet. Men å lage større eller mindre grupper basert på semantisk likhet ser jeg nå var unødvendig, siden jeg likevel skulle bestemme semantiske roller i neste omgang. Da jeg kom til dette punktet i sorteringsarbeidet, ble disse gruppene stort sett oppløst til fordel for nye grupper av semantiske roller. Derfor mener jeg det ble brukt litt for mye tid på en del av arbeidet som ikke gjorde spesielt stort utslag i det videre arbeidet.

3.3 Sortering etter semantiske roller

Det neste som ble gjort, var å bestemme hvilke semantiske roller *døden* og *livet* har i setningene, føre inn rollene i en egen kolonne i regnearket, og sortere dem deretter. Som tidligere nevnt er det ikke alltid så enkelt å bestemme hvilken semantisk rolle et setningsledd har. De semantiske rollene kan overlappe med hverandre, ha ulike navn eller skilles fra hverandre basert på de fineste nyanser. Jeg skal i det følgende forklare noen av valgene jeg har tatt når det gjelder kategorisering i semantiske roller, samt noen av problemene jeg har støtt på.

De semantiske rollene agens, mottaker og eier, som er rollene som oftest gis til en menneskelig deltaker, er de jeg har hatt minst problemer med å ta i bruk. Det kommer nok av den tydelige relasjonen som disse leddene har til verbalet i setningene. Når det gjelder agensrollen, gis den ofte til subjektet i setningen, og kommer til uttrykk ved at subjektet står til et handlingsverbal. Ved mottakerrollen kan verbalene være for eksempel *få*, *motta*, *bli gitt* og så videre. Og ved eierrollen, verb som *eie*, *besitte* og *ha*. Til tross for dette har det dukket opp noen mindre åpenbare eksempler:

(1a) Det er ingen fasitsvar ved døden.

(1b) De ville ligge der lenge ennå. Kanskje til og med resten av livet.

Hvis (1a) skal forstås bokstavelig, ville jeg sagt at døden har rollen lokativ på grunn av preposisjonen *ved*. Men jeg har vurdert den til å være eier, fordi jeg mener setningen må forstås som at *døden har ingen fasitsvar*. Et ganske likt eksempel finner vi i (1b). Her må setningen forstås som at *livet har en rest*, og derfor vurderes *livet* til å ha rollen eier også i dette tilfellet.

Roller tema har jeg valgt å slå sammen med patiens. Det som skiller dem fra hverandre i definisjonen til Murphy og Koskela (2010, s. 149), er at patiensrollen tilhører en entitet som gjennomgår *noe* og påvirkes av et saksforhold, mens temarollen gis en entitet som er i en tilstand eller gjennomgår en tilstandsending. Jeg opplevde forskjellen mellom disse rollene som ubetydelig for mitt materiale, og fant det derfor hensiktsmessig å slå dem sammen. Det har resultert i at setninger som (2a) og (2b) begge blir kategorisert som patiens i resultatene.

(2a) Jeg ville gråte hos mor, men nå hadde jeg kastet døden inn i hennes fang (patiens).

(2b) Døden er fortrenget og fremmedgjort (tema).

Rollene stimulus og innhold ligner også litt på hverandre. Begge kategoriserer noe som kan oppleves eller erfares, men har en hovedforskjell: Stimulus betegner en entitet som genererer en følelse, opplevelse eller mental aktivitet, der fokuset er på at erfaringen er kognitiv eller emotiv. Innhold brukes derimot om en entitet som formidles språklig fra en sender til en mottaker. Når ordene er kategorisert etter semantisk rolle, er det blitt tatt utgangspunkt i de leddene som står nærmest til *døden* og *livet*. I (3) er det to mulige semantiske roller for *døden*:

(3) Gjennom reportasjer og filmer fra ulykker, krig og andre voldsovergrep får vi et vrengebilde av døden som har lite til felles med døden slik folk flest møter den.

Den ene tolkningen er gjort med utgangspunkt i hele setningskonstruksjonen; her er fokuset på hva det er som forårsaker vrengebildet av døden, nemlig *reportasjer og filmer*. I det tilfellet ville jeg sagt at *døden* har den semantiske rollen innhold, da det er noe som formidles språklig (og visuelt). Fordi den nærmeste konteksten til *døden* her er at *vi får et vrengebilde av døden*, og et vrengebilde er en fremstilling eller en forestilling som subjeksreferenten får,

tolker jeg dette som en mental aktivitet, og derfor får *døden* rollen stimulus i dette tilfellet. Et lignende eksempel kan ses i (4):

(4) Jeg husker enda det han sa om ungdommen og døden.

Her er det også potensielt flere tolkninger av *dødens* semantiske rolle. Hvis utgangspunktet var hele setningen, ville hele leddet, *det han sa om ungdommen og døden*, ha rollen stimulus, på grunn av verbalet *husker*, som er en mental aktivitet. Men fordi jeg må ta utgangspunkt i leddene nærmest døden, er verbalet *sa* utgangspunktet, og derfor får *ungdommen og døden* rollen innhold, fordi det er noe som blir formidlet språklig.

Det har også vært noen utfordringer knyttet til rollene lokativ og mål. Disse har handlet om hvorvidt det er en tydelig bevegelse eller ikke. Et eksempel på dette kan ses i (5). Kriteriet for at et ledd får rollen mål, er at noe er i bevegelse, og at entiteten er det endelige målet for bevegelsen. Slik skiller rollen mål seg fra rollen lokativ, som er en mer statisk rolle og betegner plasseringen av et saksforhold eller en gjenstand.

(5) De var innom en liten restaurant og fikk seg litt mat i livet, før Christine førte dem inn i en nokså forfallede bydel(...).

Her må *livet* forstås bokstavelig som 'kroppen' eller 'magen', og at betydningen er at de spiste mat. En utfordring når det gjelder å bestemme semantisk rolle i dette tilfellet, er hvorvidt det er bevegelse i det som skjer i denne setningen. Skulle man forstått hele setningen bokstavelig, ville det vært nærliggende å gi *livet* rollen lokativ på bakgrunn av preposisjonen *i*. Men som tidligere nevnt, må mange av de semantiske rollene forstås metaforisk. Hvis man tolker setningen *de (...) fikk seg litt mat i livet* så bokstavelig som mulig, kan man si at den betyr 'de førte mat inn i kroppen'. Selv om det ikke står eksplisitt at de førte maten inn i kroppen (spiste), forstår vi at det er det som skjer. Derfor dreier det seg om en bevegelse av mat, fra utsiden av kroppen til innsiden av kroppen. I tillegg antyder verbet *fikk* at det er bevegelse i denne scenen. Det er fordi at når noen *får* noe, innebærer det en overrekkelse, og en overrekkelse innebærer bevegelse. Som følge av dette, har *livet* fått den semantiske rollen mål i dette tilfellet. Den samme problemstillingen finnes i (6a) og (6b):

(6a) De gulnede papirene er alt som knytter han til livet han tidligere kjente

(6b) (...) har ingen ting som binder det til døden.

Verbene i disse setningene indikerer at det er bevegelse, for både *å knytte* 'lage, slå knute, binde' (*Bokmålsordboka*, under *knytte*) og *å binde* 'feste, tjore' (*Bokmålsordboka*, under *binde*) innebærer en viss aktivitet og dermed også en bevegelse i deres grunnleggende betydning. Derfor er en mulig tolkning at rollen skal være mål, da *livet* og *døden* kan tolkes som det endelige målet for bevegelsen. Likevel mener jeg at den semantiske rollen til *livet* og *døden* her skal kategoriseres som lokativ. Da legger jeg til grunn en bokstavelig tolkning av betydningsinnholdet slik at *han* i den første setningen og *det* i den neste allerede er der saksforholdet finner sted. *Han* og *det* blir deretter *knyttet* og *bundet* til *livet* og *døden*. Derfor er det ikke snakk om noen bevegelse.

Når det gjelder de andre lokative rollene som kilde, vei og tid, har disse vært ganske uproblematisk å kategorisere. Det er fordi de bare er funnet som preposisjonsutfyllinger, og de semantiske rollene henger tett sammen med hvilke preposisjoner som er kjerne i disse frasene. De gangene *livet* og *døden* er kategorisert som kilde, står de som utfylling til preposisjonen *fra*, når de er kategorisert som tid, står de som utfylling til preposisjonene *for* og *etter*, og når de er kategorisert som vei, står de som utfylling til preposisjonen *gjennom*. Da setningene var sortert etter syntaks og semantiske roller, kom det til syne noen mønstre. Derfor ble det laget en oversikt over materialet i tabeller. Disse vises i kapittel 4. Ved å lage en statistikk over materialet var det enkelt så se hvor mange tilfeller det var av hver rolle i hver funksjon, og slik også mulig å se noen mønstre ganske tidlig i prosessen.

3.4 Metaforanalysen

Den største delen av arbeidet har vært selve metaforanalysen. Først ble metaforene markert i en egen kolonne i Excel, på samme måte som ved de foregående sorteringsrundene. Dette var en grovsortering av materialet etter hvilke metaforer setningene realiserte, da det i flere tilfeller er snakk om komplekse metaforer som utbroderes nærmere i analysekapittelet. Etter å ha vært gjennom hele materialet, og markert hvilke metaforer jeg hadde med å gjøre, begynte jeg arbeidet med å fremstille funnene. Ikke overraskende fikk jeg flere større grupper av setninger hvor *livet* og *døden* var fremstilt med samme metafor. Derfor er setningene med *livet* og setningene med *døden* stort sett behandlet sammen også i denne delen av analysen.

Siden det er et såpass stort materiale, og derfor ikke spesielt gunstig å ta med alle setninger, er det blitt gjort et utvalg av eksempler som jeg mener illustrerer metaforene på en best mulig måte. Disse er begrenset til maksimalt fire per metaforgruppe.

3.5 Inndeling i kategorier

Det neste som ble gjort, var å sette sammen de metaforgruppene som lignet hverandre til større overordnede metaforgrupper. Fremgangsmåten ved denne prosessen var utprøvende, og kategoriene motivert av hva slags metaforer det ble funnet eksempler på. Dette resulterte først i fem store grupper:

1. LIVET OG DØDEN SOM EN USPESIFISERT TING
2. LIVET OG DØDEN SOM NOE ABSTRAKT
3. LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-LEVENDE
4. LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE
5. LIVET SOM REISE

Etter hvert som jeg analyserte og skrev om metaforene og eksemplene innenfor hver gruppe, endret jeg også de overordnede gruppene i forsøk på å komme frem til en enda mer hensiktsmessig måte å organisere metaforene på. Det førte til at de fem gruppene vist ovenfor først ble redusert til følgende fire:

1. LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET
2. LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET
3. LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE
4. LIVET SOM REISE

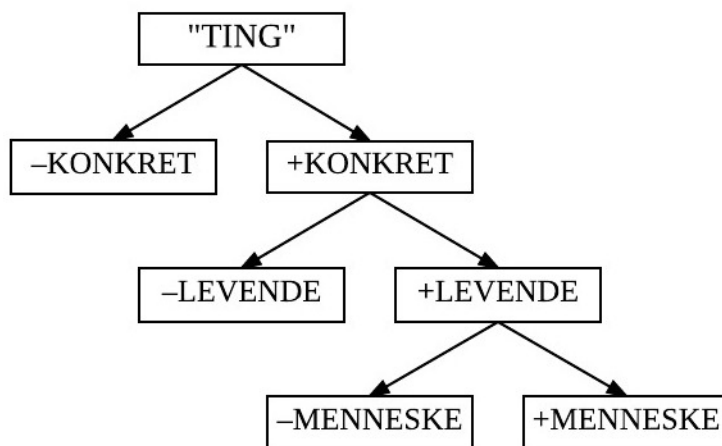
Som man kan se ble gruppe 4, LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE, og gruppe 5, LIVET SOM REISE, fra øverste inndeling beholdt, mens gruppe 1, LIVET OG DØDEN SOM USPESIFISERT TING, og gruppe 2, LIVET OG DØDEN SOM NOE ABSTRAKT, er slått sammen til det som ble gruppe 1, LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET. I tillegg har det som var gruppe 3 (i denne inndelingen gruppe 2, LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-LEVENDE, heller fått navnet LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET, fordi jeg mente at det var et mer presist navn på gruppen med tanke på hvilke metaforer den inneholdt. Selv om det passet bedre at denne gruppen ble kalt *noe konkret* i stedet for *noe ikke-levende*, inneholder denne gruppen

eksempler på at *livet* og *døden* forstås både som noe *konkret* og i tillegg *ikke-levende*, til forskjell fra gruppe 3 hvor *livet* og *døden* forstås som noe levende. Til slutt endte jeg opp med tre overordnede grupper slik det står i kapittelet nå:

1. LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET
2. LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET
3. LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE

Gruppen LIVET SOM REISE var i utgangspunktet tatt med som en egen kategori, som den forrige inndelingen viser. Det var gjort på bakgrunn av at denne metaforen er så mye behandlet i tidligere forskning. Jeg kom frem til at det ville være mer fornuftig kun å ha et enhetlig system av overordnede metaforgrupper som viser hvilke typer ting livet og døden forstås som, og så heller knytte eksemplene til andre relaterte metaforer der det er uttrykk for det. Derfor ble metaforene som kan relateres til LIVET SOM REISE, fordelt utover i de andre gruppene i stedet for å være samlet i en egen gruppe. I tillegg til disse tre overordnede gruppene er det en egen gruppe setninger hvor *livet* blir brukt om *kroppen* som nevnes helt i starten av analysekapittelet. Figur 11 viser en oversikt over hvordan inndelingen i kategorier endte opp til slutt.

Figur 11: Inndeling i kategorier

Noe som er viktig å nevne i denne forbindelse, er tanken bak den første gruppen, nemlig LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET. I kapittel 2.2.1 skrev jeg om ontologiske metaforer, som beskrives som at abstrakte fenomen (hendelser, handlinger, tilstander og lignende) forstås som konkrete og fysiske objekt eller gjenstander. Når prosessen 'å leve' og

tilstanden 'å være i live' og prosessen 'å dø' og tilstanden 'å være død' uttrykkes med substantivene *livet* og *døden* (som er den typiske ordklassen for gjenstander), har vi å gjøre med to ontologiske metaforer. Ved ontologiske metaforer går man altså fra noe abstrakt til noe konkret. Derfor kan det virke motstridende at den første metaforgruppen inneholder metaforer der LIVET og DØDEN forstås som noe IKKE-KONKRET. Men denne metaforgruppen er basert bare på konteksten som *livet* og *døden* står i, og kan derfor bli mindre spesifikk enn den ontologiske metaforen. "Ikke-konkret" betyr ikke "abstrakt" her, men kalles "ikke-konkret" på grunn av mangel på kontekstuell evidens for at det handler om noe konkret.

3.6 Metaforidentifiseringsprosedyren

Når det gjelder selve metaforanalysen og metaforidentifiseringen, har jeg til dels benyttet meg av metaforidentifiseringsprosedyren (*Metaphor Identification Procedure, MIP*), som er utviklet av en gruppe kjente metaforforskere og kognitive lingvister; den såkalte *Pragglejaz*-gruppen.²⁶ Denne metoden går ut på følgende:

1. Les gjennom hele teksten for å få en generell forståelse av hva teksten handler om.
2. Finn de leksikalske enhetene i teksten (ord og flerordsuttrykk).
3. For hver enhet, finn:
  - a. kontekstuell betydning (hva betyr ordet eller uttrykket i denne teksten)
  - b. eventuell grunnbetydning som er:
    - i. mer konkret (det ordet eller uttrykket fremkaller, er lettere å forestille seg, se, høre, føle, lukte eller smake)
    - ii. relatert til kroppslige handlinger
    - iii. mer presis (mindre vag)
    - iv. eldre (hadde en annen betydning før)
4. Dersom ordet eller uttrykket har en mer grunnleggende betydning, avgjør om den kontekstuelle betydningen kontrasterer med den grunnleggende, men kan forstås i sammenligning med den. Hvis det er tilfelle, marker som metaforisk (Pragglejaz Group, 2007).

---

²⁶ Navnet *Pragglejaz* er et akronym sammensatt av forbokstavene i fornavnet til alle gruppens medlemmer: Peter Crisp, Raymond Gibbs, Alice Deignan, Graham Low, Gerard Steen, Lynne Cameron, Elena Semino, Joe Grady, Alan Cienki og Zoltán Kövecses.

I metaforanalysen i denne oppgaven har det ikke vært hensiktsmessig å følge denne prosedyren like systematisk som det er foreslått at man gjør. Det er fordi hovedfokuset i analysen er på ordene *livet* og *døden*. Disse er allerede definert som ontologiske metaforer, og har ikke en mer grunnleggende betydning enn prosessene, tilstandene eller hendelsene de står for, og ville derfor ikke ha blitt identifisert som metaforer med denne metoden. Det har likevel vært nyttig å ha denne identifiseringsprosedyren i bakhodet. Når utgangspunktet for analysen er to ontologiske metaforer i forskjellige typer språklige omgivelser, vil dette påvirke omgivelsene de står i. Når jeg har analysert de andre ordene og uttrykkene i setningene, har jeg fått bruk for denne metoden. Essensen av prosedyren er nettopp å finne ut om de språklige entitetene har en annen mer grunnleggende betydning enn den som gjelder for den aktuelle konteksten, og denne delen av MIP har kommet til nytte. Når jeg i analysen skriver om ord eller uttrykks grunnleggende betydning, mener jeg altså en betydning som svarer til ett eller flere av punktene i 3b i MIP.

I arbeidet med å kartlegge om ordene har en mer grunnleggende betydning, er det i hovedsak *Bokmålsordboka* som er benyttet (<http://ordbok.uib.no/>). Ved betydningsforklaringer i analysen vises oppslagsordet i parentes sammen med oppslagsverket (*Oppslagsverk*, under *oppslagsord*). I noen tilfeller er også andre oppslagsverk brukt, og dette vises på samme måte.

4 RESULTATER: SYNTAKTISKE FUNKSJONER OG SEMANTISKE ROLLER

I dette kapittelet presenteres noen tabeller som viser oversikt over antall setninger etter hvilken syntaktisk funksjon *døden* og *livet* har, hvilke preposisjoner *døden* og *livet* står som utfylling til, samt hvilke semantiske roller *døden* og *livet* har.

4.1 Syntaktiske funksjoner

Tabell 1 viser antall setninger etter hvilken syntaktisk funksjon *livet* og *døden* har i setningene. De er også fordelt etter hvilken kilde setningene er hentet fra: avistekster eller skjønnlitterære tekster. Den totale summen på hver funksjon står til høyre i tabellen. Antall treff fra de to sjangrene er også lagt sammen for hvert ord, samt at den totale summen for hvert ord fra de ulike kildene står nederst. Tilsvarende fremstilling brukes også i de påfølgende tabellene.

Tabell 1: Antall treff på *døden* og *livet* i aviser og skjønnlitteratur etter syntaktisk funksjon

Syntaktisk funksjon	<i>Døden</i>			<i>Livet</i>			Sum
	Avis	Skjønnlitteratur	Sum døden	Avis	Skjønnlitteratur	Sum livet	
Preposisjonsutfylling	60	48	108	52	44	96	204
Subjekt	22	27	49	14	22	36	85
Objekt	10	15	25	29	27	56	81
Subjektspredikativ	2	2	4	3	2	5	9
Sammenligningsledd	2	5	7	0	1	1	8
Adverbial	0	0	0	1	3	4	4
Adjektivutfylling	3	0	3	0	0	0	3
Uten funksjon/ uklassifisert	1	3	4	1	1	2	6
Sum	100	100	200	100	100	200	400

Tabell 1 viser et helt klart flertall av preposisjonsutfyllinger, subjekter og objekter. I metaforanalysen er det bare setninger der *livet* og *døden* har funksjonene subjekt, objekt, eller står som preposisjonsutfylling, som er ”kommet med videre”. Ved subjektspredikativene er det syv tilfeller hvor *livet* og *døden* styres av verbet *være* i ulike tempus og to av verbet *bli*.

Sammenligningsleddene er tilfeller der *døden* eller *livet* står som en sammenligning til noe annet, markert av *som* eller *enn*. De tre adjektivutfyllingene er alle tilfeller av at noen er *nær døden*. Tilfellene av adverbial involverer *hele livet*. Når det gjelder de seks setningene som står uten funksjon, er fem tilfeller der *livet* og *døden* står i en overskrift eller ute av kontekst, noe som gjør at det ikke er mulig å bestemme syntaktisk funksjon for disse ordene. I den siste setningen her er funksjonen til *livet* utydelig, og derfor står den som uklassifisert.

Grunnen til at disse setningene ikke ble med videre, er for det første at det er så få tilfeller av hver funksjon sammenlignet med subjekt, objekt og preposisjonsutfyllinger. For det andre mener jeg at disse setningene ikke viser metaforer som passer inn i den kategoriseringen som jeg til slutt endte opp med. De eneste unntakene fra dette er 1) når livet står som adjektivutfylling til adjektivet *nær*, noe som kunne tolkes inn under metaforen DØDEN SOM ET STED, og 2) når livet står som adverbial sammen med adjektivet *hele*, noe som kunne tolkes som et eksempel på metaforen LIVET SOM EN TIDSUTSTREKNING. Grunnen til at disse likevel ikke er tatt med, er at jeg mener de setningene som er tatt med som eksempler på disse metaforene, viser dem på en tydeligere måte.

Tabellen viser at *døden* oftere enn *livet* står som subjekt i setningen. Dette har nok en sammenheng med at døden oftere blir personifisert enn det livet blir, noe jeg kommer nærmere innpå i metaforanalysen. Samtidig står *livet* oftere enn *døden* som objekt i setningen. Når det gjelder forskjellen mellom de to sjangrene, er den mest merkbare forskjellen at *livet* forekommer oftere som subjekt i skjønnlitteratur enn i avistekster. Dette vil jeg kommentere nærmere ved tabell 3 (kapittel 4.3) som viser hvilke semantiske roller *livet* og *døden* har når de står som subjekt.

På grunn av det høye antallet preposisjonsutfyllinger i materialet følger en oversikt over hvilke preposisjoner som er kjerne i disse frasene i tabell 2. Preposisjonene vises i tabellen fra flest til færrest belegg.

Tabell 2: Antall treff på døden og livet vist etter preposisjonskjernene

Preposisjon	Døden			Livet			Sum
	Avis	Skjønn- litteratur	Sum døden	Avis	Skjønn- litteratur	Sum livet	
<i>I</i>	6	4	10	18	19	37	47
<i>Til</i>	21	6	27	3	2	5	32
<i>Med</i>	7	11	18	8	4	12	30
<i>Om</i>	3	7	10	4	3	7	17
<i>På</i>	0	8	8	5	3	8	16
<i>For</i>	2	5	7	2	3	5	12
<i>Av</i>	1	2	3	4	2	6	9
<i>Etter</i>	5	0	5	0	1	1	6
<i>Gjennom</i>	0	0	0	2	4	6	6
<i>Over</i>	0	3	3	3	0	3	6
<i>Ved</i>	5	1	6	0	0	0	6
<i>Fra</i>	3	1	4	0	1	1	5
<i>Mot</i>	2	0	2	1	0	1	3
<i>Rundt</i>	1	0	1	1	1	2	3
<i>Omkring</i>	2	0	2	0	0	0	2
<i>Fremfor</i>	0	0	0	1	0	1	1
<i>Inni</i>	1	0	1	0	0	0	1
<i>Innpå</i>	0	0	0	0	1	1	1
<i>Mellom</i>	1	0	1	0	0	0	1
Sum	60	48	108	52	44	96	204

Tabell 2 gjør det enkelt å se hvilke preposisjoner som forekommer mest når det skrives om *døden* og *livet*: *I*, *til* og *med* skiller seg ut med henholdsvis 47, 32 og 30 tilfeller i materialet. Et lite stykke lenger ned finner en *om*, *på* og *for* med 17, 16 og 12 tilfeller.

Noe som er verdt å merke seg i denne fremstillingen, er forskjellen mellom *døden* og *livet* når de står som utfylling til *i*. Her er det 37 tilfeller med *livet* mot bare ti tilfeller med *døden*. Det er også en stor forskjell ved *til*, der det er 27 tilfeller med *døden* mot fem tilfeller med *livet*. En kan også se en viss forskjell ved preposisjonen *etter*, som viser fem tilfeller med *døden* og

ett med *livet*. Og til sist ved preposisjonen *gjennom*, som har seks tilfeller med *livet* og ingen tilfeller med *døden*. Dette viser en tendens til at *livet* erfares som noe en kan være i eller bevege seg *gjennom* (beholder), mens *døden* erfares som et punkt som man enten kan bevege seg mot (jf. preposisjonen *til*) eller befinne seg *etter*.

4.2 Semantiske roller

Tabell 3 viser fordelingen av semantiske roller når *døden* og *livet* er subjekter i setningene.

Tabell 3: Semantiske roller ved *døden* og *livet* som subjekt

Semantisk rolle	<i>Døden</i>			<i>Livet</i>			Sum
	Avis	Skjønn-litteratur	Sum døden	Avis	Skjønn-litteratur	Sum livet	
Agens	6	10	16	0	5	5	21
Patiens	12	15	27	14	15	29	56
Stimulus	2	1	3	0	0	0	3
Eier	1	0	1	0	1	1	2
Mottaker	0	0	0	0	1	1	1
Lokativ	1	0	1	0	0	0	1
Uklassifisert	0	1	1	0	0	0	1
Sum	22	27	49	14	22	36	85

Selv om *døden* og *livet* ofte står som subjekt, er det ikke dermed gitt at de fungerer som agerende entiteter. Som tabellen viser, er flest forekomster av *livet* og *døden* med den semantiske rollen *patiens*. I 38 av 56 tilfeller hvor *livet* og *døden* har denne rollen, opptrer de sammen med verbene *bli* og *være*, som gjør at det følger et subjektspredikativ som beskriver subjektet. Dette samsvarer med hvordan den semantiske rollen *patiens* er definert (jf. kapittel 2.4.2).

Som tabell 1 også viste, er det en merkbar forskjell mellom sjangrene når *livet* står som subjekt. *Livet* som subjekt opptrer 14 ganger i avistekster mot 22 ganger i skjønnlitterære tekster. Det er ikke en så stor forskjell, men likevel verdt å legge merke til. I tillegg har alle eksemplene der *livet* står som subjekt i avistekster, den semantiske rollen *patiens*. *Livet* som

subjekt og agens er det få forekomster av, men disse fem (som vist i tabellen) dukket kun opp i skjønnlitterære tekster.

Ellers er det verdt å legge merke til at *døden* som agens forekommer i mye større grad enn det *livet* gjør. I tillegg opptrer *døden* som agens i skjønnlitteratur mer enn i avistekster. Det henger nok sammen med en større grad av personifisering av *døden* generelt, i forhold til *livet*, og i skjønnlitterære tekster spesielt.

Tabell 4 viser fordelingen av semantiske roller når *døden* og *livet* er objekter i setningene.

Tabell 4: Semantiske roller ved *døden* og *livet* som objekt

Semantisk rolle	<i>Døden</i>			<i>Livet</i>			Sum
	Avis	Skjønnlitteratur	Sum døden	Avis	Skjønnlitteratur	Sum livet	
Patiens	7	8	15	23	18	41	56
Stimulus	2	6	8	4	7	11	19
Mottaker	1	1	2	0	1	1	3
Instrument	0	0	0	1	1	2	2
Eier	0	0	0	1	0	1	1
Sum	10	15	25	29	27	56	81

Ved objektene er det et tydelig flertall av patiens. Som tidligere nevnt, er det vanlig at objektet i en setning har rollen som patiens, tema eller andre lignende roller. Her er også en interessant sammenligning til *døden* og *livet* som subjekt: *Døden* som subjekt og agens var i flertall i forhold til *livet* som subjekt og agens. Og her, ved patiens, er det *livet* som dominerer. Det vil si at det er flere tilfeller der *døden* opptrer som agens som subjekt, og det er flere tilfeller der *livet* opptrer som patiens som objekt.

Tabell 5 viser en oversikt over semantiske roller ved preposisjonsutfyllinger. Disse er fremstilt fra flest til færrest belegg.

Tabell 5: Semantiske roller ved preposisjonsutfyllinger

Semantisk rolle	<i>Døden</i>			<i>Livet</i>			Sum
	Avis	Skjønn- litteratur	Sum døden	Avis	Skjønn- litteratur	Sum livet	
Mål	24	6	30	7	8	15	45
Lokativ	4	4	8	14	18	32	40
Stimulus	9	15	24	10	2	12	36
Komitativ	6	7	13	0	1	1	14
Patiens	1	4	5	7	1	8	13
Innhold	2	5	7	3	1	4	11
Måte	5	2	7	1	1	2	9
Eier	1	0	1	4	3	7	8
Tid	4	0	4	1	3	4	8
Vei	0	0	0	3	5	8	8
Kilde	3	1	4	1	1	2	6
Instrument	1	1	2	1	0	1	3
Mottaker	0	2	2	0	0	0	2
Agens	0	1	1	0	0	0	1
Sum	60	48	108	52	44	96	204

I tabell 5 kan man se en sammenheng med preposisjonene i tabell 2. De semantiske rollene *mål* og *lokativ* har flest belegg blant preposisjonsutfyllingene, noe som har sammenheng med at preposisjonene *til* og *i* opptrer flest ganger som kjerner. Ellers er det mange tilfeller av *stimulus*, og dobbelt så mange setninger hvor *døden* er kilde til en følelse, mental aktivitet eller lignende i forhold til setninger med *livet*. Helt konkret er det mange tilfeller av at noen er *redd for døden* eller *tenker på døden*. Grunnen til det høye antallet komitativ ved *døden* i forhold til *livet* er blant annet det relativt faste uttrykket *x med døden til følge*, som forekommer seks ganger i materialet. Disse seks tilfellene kommer fra avistekster. De resterende kommer fra skjønnlitterære tekster, og gir i flere av disse tilfellene uttrykk for

personifikasjon av døden, men som en mindre sentral deltaker i setningen, som jo komitativrollen beskriver. Dette viser at det er en forskjell mellom sjangrene når *døden* har den semantiske rollen komitativ: I avistekstene forstås *døden* som en ledsagende konsekvens, mens i de skjønnlitterære tekstene forstås *døden* som en person.

I tabell 6 er hele materialet fremstilt etter semantisk rolle, uavhengig av syntaktisk funksjon. Også her vises materialet fra flest til færrest belegg.

Tabell 6: Hele materialet etter semantisk rolle uavhengig av syntaktisk funksjon

Semantisk rolle	<i>Døden</i>			<i>Livet</i>			Sum
	Avis	Skjønnlitteratur	Sum døden	Avis	Skjønnlitteratur	Sum livet	
Patiens	24	38	58	47	37	84	142
Stimulus	13	22	35	14	9	23	58
Mål	24	6	30	7	8	15	45
Lokativ	8	4	12	14	18	32	44
Agens	6	11	17	0	5	5	22
Komitativ	6	7	13	0	1	1	14
Innhold	2	5	7	3	1	4	11
Eier	2	0	2	5	4	9	11
Tid	4	0	4	2	5	7	11
Måte	5	2	7	1	1	2	9
Vei	0	0	0	3	6	9	9
Kilde	3	1	4	1	1	2	6
Mottaker	1	3	4	0	2	2	6
Instrument	1	1	2	2	1	3	5
Uten funksjon/ uklassifisert	1	4	5	1	1	2	7
Sum	100	100	200	100	100	200	400

Hvis en tar utgangspunkt i denne oversikten over semantiske roller, kan en si at *livet* og *døden* først og fremst blir omtalt som en passiv entitet, en entitet som berøres av saksforholdet i de gitte kontekstene. Som denne tabellen viser, er rollen patiens i et stort flertall i forhold til

resten av de semantiske rollene. Deretter er stimulus den rollen som opptrer flest ganger. Det er ikke overraskende at "livsviktige" begrep som LIVET og DØDEN er kilde til følelser og tanker. Som nevnt ovenfor, finnes en viss forskjell mellom antall tilfeller med *døden* som stimulus i forhold til *livet*. Det er også en viss forskjell mellom sjangrene når det gjelder stimulusrollen ved *døden*. Her opptrer *døden* som stimulus 22 ganger i skjønnlitterære tekster, men bare 13 ganger i avistekster.

Etter stimulus er det de semantiske rollene mål og lokativ som opptrer oftest, med henholdsvis 45 og 44 tilfeller hver. Det er interessant hvor rimelig likt *livet* og *døden* fordeler seg mellom de to rollene: *Døden* har rollen mål 30 av 45 ganger, mens *livet* har rollen som lokativ 32 av 44 ganger. Mellom sjangrene er det en stor forskjell når *døden* har rollen som mål: Hele 24 av 30 tilfeller kommer fra avistekster. Dette høye tallet kommer av at det fantes svært mange tilfeller av konstruksjonen *dømme til døden* i avistekstene. Fordelingen mellom sjangrene ved disse to semantiske rollene er ellers relativt jevn. Det eneste unntaket er når *døden* har rollen lokativ, hvor det er åtte tilfeller fra aviser og fire tilfeller fra skjønnlitteratur. Konstruksjonene hentet fra de to sjangrene er ganske like i denne kategorien. Det gjør at jeg oppfatter forskjellen i antall mellom sjangrene i denne kategorien som tilfeldig. Disse to rollene, og fordelingen mellom *livet* og *døden*, viser en tendens til at *livet* oftere forstås som en statisk plassering, mens *døden* erfares som et punkt eller plassering en beveger seg til eller mot.

Den neste rollen på listen er agens, vel å merke med en halvering av antall tilfeller i forhold til lokativ som ligger ovenfor. Ved denne rollen er det en betraktelig forskjell i antall tilfeller med *døden* og *livet*. Agens gis som kjent til den entiteten som utfører en handling, derfor er denne rollen tett knyttet til personifikasjoner av *livet* og *døden*, noe jeg kommer nærmere inn på i del 3 av metaforanalysen. Det er verdt å merke seg at her er det ingen tilfeller av *livet* med rollen agens i avistekster, men fem tilfeller i skjønnlitterære tekster, og nesten dobbelt så mange tilfeller av *døden* med rollen agens i skjønnlitterære tekster som i avistekster.

Også *døden* med rollen komitativ, i hvert fall når det gjelder setningene fra de skjønnlitterære tekstene, kan relateres til personifikasjoner. Som nevnt ovenfor, har de seks tilfellene av *døden* med komitativ rolle i avistekstene konstruksjonen *med døden til følge*, en setning der *døden* ikke kan sies å være en personifikasjon. I de skjønnlitterære tekstene, derimot, finner man for eksempel *et menneske som lå og drogs med døden og her stod han ansikt til ansikt*

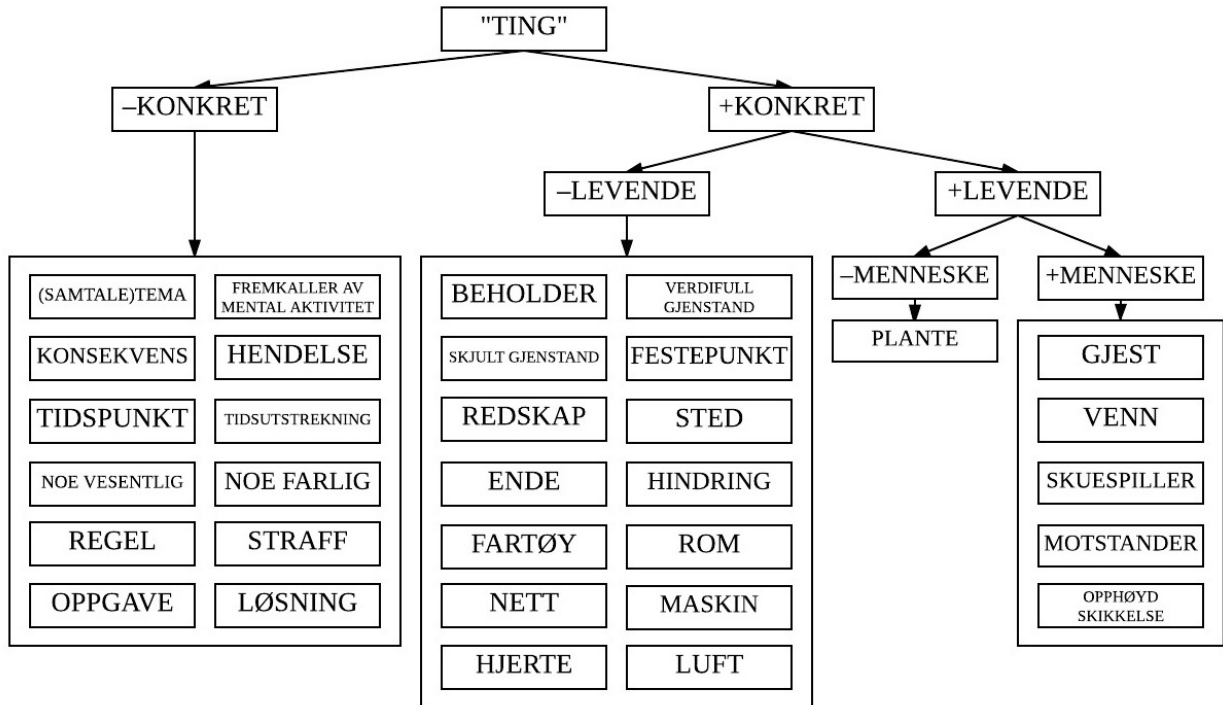
med døden. Det vil si at det finnes en merkbar forskjell mellom sjangrene når det gjelder forekomsten av personifikasjoner. Det viser både agensrollen og komitativrollen i denne tabellen.

5 METAFORANALYSE

I dette kapitlet presenteres funnene og en analyse av dem på bakgrunn av begrepsmetafor-teorien. Utgangspunktet for analysen er at ordene *livet* og *døden* er ontologiske metaforer; prosessene *å leve* og *å dø*, og tilstandene *å være i live* og *å være død* fremstilles med substantivene *livet* og *døden* i bestemt form, det vil si som begrepsmessige ting. Min oppgave har derfor vært å kartlegge hva slags type ”ting” *livet* og *døden* metaforisk forstås som. Aller først nevner jeg noen tilfeller som ikke har latt seg kategorisere på samme måte som resten av materialet. Det gjelder setninger hvor *livet* brukes om kroppen. Ellers er funnene delt inn og presentert i tre overordnede grupper i denne rekkefølgen: LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET, LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET og LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE. Her er det igjen viktig å påpeke at det er konteksten som *livet* og *døden* står i, som er grunnlaget for å kalle den første gruppen for noe ”ikke-konkret”.

Figur 12 viser en oversikt over disse kategoriene, og de tilhørende metaforene. Som nevnt i metodekapitlet, har fremgangsmåten for å komme frem til disse kategoriene vært utprøvende. Det er materialet og metaforene som har dukket opp, som har motivert denne inndelingen. For eksempel kunne jeg hatt en kategori som bare het MENNESKE, men fordi eksemplene i denne kategorien tillater enda mer spesifikke tolkninger av type menneske, er følgelig en mer spesifikk inndeling gjort. Dette er gjort for å få frem hvilke nyanser som finnes i forståelsen av DØDEN SOM MENNESKE.

Figur 12: Oversikt over metaforkategoriene med tilhørende metaforer

I noen tilfeller er det ikke alltid åpenbart om en setning og metafor viser en konkret eller en ikke-konkret "ting". Noen ganger kan det derfor være vanskelig å avgjøre om metaforen tilhører gruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET eller gruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET. Det gjelder for eksempel metaforen DØDEN SOM EN ENDE. En ende kan tolkes som uttrykk for både TID og ROM. Hvis det er snakk om en romlig orientering, er det ganske konkret, mens tidsmessige begrep er abstrakte. Når jeg møter på sånne tvilstilfeller, vil jeg kommentere dem.

Innenfor hver overordnede gruppe presenteres begrepsmetaforene i samme form som ovenfor, nemlig MÅLDOMENE SOM KILDEDOMENE (jf. kapittel 2.2) med påfølgende språklige eksempler. I analysen bruker jeg stort sett *metaforer* om begrepsmetaforene, altså den kognitive overføringen, og de språklige metaforiske uttrykkene omtales som *setninger* eller *eksempler*. I analysen er setninger med *livet* og *døden* undersøkt sammen da de i flere tilfeller opptrer i samme type språklige omgivelser. Ved noen metaforer viser jeg en oversikt over tilordningene. Dette er gjort der jeg mener det er behov for å tydeliggjøre metaforen. En sammenligning av ordene og hvilke kildedomener de forstås som presenteres i kapittel 6. En

sammenligning av metaforene med hensyn til hvilke sjangre setningene er hentet fra, presenteres kort i kapittel 5.5.

5.1 Livet brukt om kroppen

I de aller fleste tilfeller i materialet har *livet* og *døden* betydningene 'å leve', 'å være i live', 'å dø' eller 'å være død'. Det har likevel dukket opp et par unntak:

(1a) De var innom en liten restaurant og fikk seg litt mat i livet

(1b) (...) han er blitt tykk om livet

(1c) Eig dom itte skam i livet?

(1d) Der lå det vesle livet sloknet på en høydott på løegolvet

I (1) brukes livet om kroppen: kroppen, magen eller midjen. I Bjorvand og Lindemans *Våre arveord* (2000) skildres betydningen av *liv* som 'det å leve, eksistens; kropp, underliv, midje osv.' (*Våre arveord*, under *liv*). I dag er betydningen 'kropp' skilt fra betydningen 'det å leve'. Betydningen 'kropp' kan ha sammenheng med kristendom og et dualistisk menneskesyn hvor kropp og sjel er skilt fra hverandre. Kroppen representerer det jordiske livet, mens sjelen representerer et etterliv, etter døden. På den måten får 'kroppen' en forbindelse til det 'å leve'. Men dette er altså en gammel betydningsvariant; de to betydningene henger sammen, men det er kun et historisk faktum at det er samme ord. (1d) skiller seg fra de andre i (1) ved at konktesten gir uttrykk for at det mest sannsynlig er snakk om en kropp som tilhører et dyr i dette tilfellet.

5.2 LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET

Denne metaforgruppen inneholder setningen hvor *livet* og *døden* forstås som noe ikke-konkret. Det innebærer at ordene i utgangspunktet bare forstås som det de representerer: prosessen 'å leve', tilstanden 'å være i live', prosessen 'å dø' og tilstanden 'å være død', i form av ontologiske metaforer. Noen setninger gir *livet* og *døden* andre typer egenskaper i tillegg, som for eksempel at de kan være kilde til ulike holdninger. Gruppen er kalt noe "ikke-konkret" på grunn av mangel på evidens for at det er snakk om noe konkret, heller enn evidens for at det er noe abstrakt.

5.2.1 LIVET OG DØDEN SOM (SAMTALE)TEMA

I materialet finnes mange tilfeller hvor *livet* og *døden* bare omtales som det det er. Dette forekommer oftest når ordene har de semantiske rollene innhold eller patiens, noe som indikerer at *livet* og *døden* er noe som bare blir snakket om eller beskrevet (jf. kapittel 2.4.2), og ikke har noen annen metaforisk betydning enn den ontologiske. Derfor er disse blitt kalt for LIVET OG DØDEN SOM (SAMTALE)TEMA. Eksempel på metaforen LIVET SOM (SAMTALE)TEMA:

- (2a) Livet er godt og livet er vondt
- (2b) Han fortalte om livet sitt som emigrant
- (2c) (...) kvinne som ikke vet hva hun skal gjøre med livet sitt

Eksempler på DØDEN SOM (SAMTALE)TEMA:

- (3a) De snakket om døden
- (3b) Og nå har du forstått hva døden er?
- (3c) (...) leste Inga dikt om livet og døden

5.2.2 LIVET OG DØDEN SOM FREMKALLERE AV MENTAL AKTIVITET

Denne gruppen inneholder tilfeller hvor *livet* og *døden* fremkaller eller er gjenstand for en form for mental aktivitet. Det inkluderer både holdninger, tanker og følelser. Disse er samlet i samme gruppe, fordi skillet mellom dem ikke alltid er spesielt tydelig. I noen tilfeller er særlig skillet mellom holdninger og følelser utydelig. I likhet med den forrige gruppen forholder også denne gruppens deltakere seg til *livet* og *døden* som bare det ordene representerer: prosessen 'å leve', tilstanden 'å være i live', prosessen 'å dø' og tilstanden 'å være død'. Men i tillegg, og til forskjell fra gruppen ovenfor, har deltakerne en viss holdning til, følelse for eller refleksjon rundt fenomenene.

Her får ordenes semantiske roller betydning når det gjelder å skille gruppene fra hverandre: Mens gruppen nevnt ovenfor inneholder setninger der *livet* og *døden* har de semantiske rollene innhold og patiens, som indikerer at de er noe som blir snakket om eller beskrevet, har ordene i denne gruppen den semantiske rollen stimulus. Det betyr at *livet* og *døden* genererer

en følelse, opplevelse eller mental aktivitet hos en deltaker (jf. kapittel 2.4.2). Her er det likevel viktig å påpeke at grensen mellom innhold og stimulus ofte kan være vag (jf. kapittel 3.3). Setningene presenteres etter hva slags mental aktivitet ordene fremkaller: nøytral, positiv og negativ.

Eksempler på LIVET SOM FREMKALLER AV EN NØYTRAL HOLDNING:

- (4a) Godt kjent med livet på havet
- (4b) (...) lære mer om livet
- (4c) (...) å søke et større perspektiv på livet

Eksempler på DØDEN SOM FREMKALLER AV EN NØYTRAL HOLDNING:

- (5a) Fra nå av tenkte jeg stadig på døden
- (5b) Det var et ansikt som visste om døden
- (5c) Pasientenes og de pårørendes tanker og oppfatninger omkring døden

I (5a) og (5c) er oppleverrollen uttrykt eksplisitt, mens *ansikt* i (5b) mener jeg er en metonymi for personen som eier ansiktet. I DEL FOR HELHET-metonymiene har stort sett den delen som trekkes frem, en tett forbindelse til det som skal uttrykkes (jf. kapittel 2.2.8). Slik er det også i dette tilfellet: Av kroppsdel er det først og fremst ansiktet til en person som gir uttrykk for vedkommendes følelser. Det kan tenkes at personen som *ansiktet* i setningen står for, gjennom ansiktsuttrykk viser noe som tyder på at vedkommende har erfaring med døden fra før.

Eksempler på LIVET SOM FREMKALLER AV POSITIV HOLDNING ELLER FØLELSE:

- (6a) Jeg har mer respekt for livet mitt nå
- (6b) en mild og vennlig mann med stor evne til å glede seg over livet
- (6c) Men de fleste liker livet om bord
- (6d) Han elsket livet

I (6) er *livet* noe en forholder seg til som det det er, og i tillegg har en positiv holdning eller følelse til. (6a) skiller seg ut blant de andre i (6), da det å *respekt*ere noe eller noen er et tydelig uttrykk for en holdning. Denne tilordningen finnes bare med *livet*, og ikke med *døden*.

De andre tre setningene i (6) uttrykker ulike grader av positive følelser knyttet til livet: *like* ('synes godt om'), *glede seg over* ('lykke, tilfredshet'), og *elske* ('ha kjær') (*Bokmålsordboka*, under *like, glede, elske*).

Eksempler på DØDEN SOM FREMKALLER AV POSITIV FØLELSE:

(7a) For han elsker døden, og han har stor makt over mannens hjerte

(7b) (...) foretrakk døden og slagmarken fremfor det rolige, ansvarlige liv

I likhet med eksemplene ovenfor fremkaller *døden* i (7) en positiv følelse. Her er det også ulik styrke på følelsene: *foretrekke* og *elske*. Materialet viser ingen tilfeller av DØDEN SOM FREMKALLER AV POSITIV HOLDNING.

Eksempler på LIVET SOM FREMKALLER AV NEGATIV HOLDNING ELLER FØLELSE:

(8a) Er du lei av London, er du lei av livet

(8b) Dere anerkjenner tradisjonen, men forakter livet

Både (8a) og (8b) uttrykker en negativ innstilling til livet, hvor førstnevnte bærer mest preg av å være uttrykk for en holdning, mens sistnevnte tydeligere uttrykker en følelse. I denne gruppen finnes det bare to eksempler fra materialet. Til sammenligning finnes det tolv tilfeller av samme tilordning med *døden*. Et utvalg av disse tilfellene vises i (9).

Eksempler på DØDEN SOM FREMKALLER AV NEGATIV HOLDNING ELLER FØLELSE:

(9a) (...) redd for døden

(9b) Han frykter døden

(9c) angsten for døden

(9d) Jeg ble helt kvalm når jeg tenkte på døden

(9a) – (9c) viser eksempler på negative følelser knyttet til døden. Også her kan en se en forskjell i styrkegrad på følelsene. (9d) skiller seg litt fra de andre eksemplene fordi det eksplisitt er *tanken* på døden som genererer en negativ holdning og også gir fysisk utslag.

Det er ikke overaskende at det er flere tilfeller av negative følelser og negative holdninger knyttet til *døden*, enn det er knyttet til *livet*. Det er sannsynlig at det skyldes en generell frykt for det som er ukjent, og som man opplever at man har manglende kunnskap om.

5.2.3 DØDEN SOM KONSEKVENS

(10) Han er tiltalt for legemsbeskadigelse med døden til følge

I materialet finnes seks varianter av *x med døden til følge*, illustrert med setningen i (10). Dette er et eksempel på en relativt fast vending, hvor *døden* forstås som en konsekvens, i dette tilfellet en konsekvens av skade på kroppen. Rollen komitativ, som *døden* er tolket til å ha i denne setningen, beskrives som en deltaker som er involvert i et saksforhold sammen med en annen og mer sentral deltaker. Her er legemsbeskadigelsen tolket som den mer sentrale deltakeren. Derfor opptrer *døden* både *sammen med*, men er også et resultat eller en konsekvens av legemsbeskadigelsen.

5.2.4 DØDEN SOM HENDELSE

Her fremstilles døden som en hendelse en har mer eller mindre kontroll over. Denne metaforen er et tydelig eksempel på at det er konteksten døden står i, som er bakgrunnen for metaforen DØDEN SOM HENDELSE (jf. kapittel 3.5). *Døden* er også her først og fremst en ontologisk metafor, men konteksten gjør at *døden* forstås som noe som skjer, derav HENDELSE.

Eksempler på DØDEN SOM HENDELSE:

(11a) Han ble stilt for retten og dømt til døden

(11b) 42 pasienter avgikk ved døden

(11c) Teologene ønsker ikke å forhindre døden

(11d) Temperatur, dødsstivhet og dødsmerker gir en viss pekepinn på når døden inntraff

(11a) og (11b) viser eksempler på faste uttrykk. En kan for så vidt dømmes til noe annet enn døden, for eksempel fengsel, samfunnstjeneste eller lignende. Men det fast sammensatte

verbet *avgå* brukes stort sett i forbindelsen *avgå ved døden* på norsk, i motsetning til det løst sammensatte *gå av* (med pensjon, for eksempel). I materialet finnes totalt 17 eksempler på konstruksjonen *dømme til døden*, og fire eksempler av *avgå ved døden*.

I (11c) uttrykkes at 'å dø' er noe som uansett skjer, og som man ikke kan forhindre, og som det heller ikke er ønskelig å forhindre i dette tilfellet (jf. setningsadverbialet). Verbet *forhindre* betyr å 'avverge' eller 'hindre' (noe farlig, truende) i å inntreffe (*Bokmålsordboka*, under *forhindre*, *avverge*). På grunn av verbet kan setningen relateres til bildeskjemaet HINDER som er en del av KRAFT-skjemaet (jf. kapittel 2.1.4). Når noe *inntreffer*, som i (11d), tyder det på at det er noe som skjer eller oppstår, (ofte) plutselig og uten en eksplisitt kilde til hendelsen (*Bokmålsordboka*, under *inntreffe*). Det gjør at *døden* i (11d) oppfattes som en spontan hendelse, som skjer av seg selv.

5.2.5 DØDEN SOM ET TIDSPUNKT

I tabell 2 (kapittel 4.2) kunne en se at *døden* oftere enn *livet* stod som utfylling til preposisjonen *etter*. Det er denne preposisjonen som i den følgende setningen er bakgrunn for tolkningen av DØDEN SOM ET TIDSPUNKT:

(12) stadig færre nordmenn tror på et liv etter døden

Den mest sentrale betydningen av preposisjonen *etter* dreier seg om tid; 'senere enn' (*Bokmålsordboka*, under *etter*), og derfor forstås denne setningen som et uttrykk for et lineært tidsperspektiv, og ordet *døden* er uttrykk for et temporalt punkt. Ut fra hvordan Evans og Green forklarer tidsbegrepet, kan setningen forstås som et uttrykk for organiseringen av EGO I BEVEGELSE (jf. kapittel 2.1.2), hvor *døden* forstås som et avgrenset tidspunkt metaforisk i form av et objekt.

5.2.6 LIVET SOM EN TIDSUTSTREKNING

(13a) De var venner for livet

(13b) Livet hadde vart i en uendelighet

(13c) Kanskje det er noe etter dette livet også

Også setningene i (13) mener jeg må tolkes som uttrykk for tidsbegrepet. I (13a) står *livet* som utfylling til preposisjonen *for*. Historisk betyr *for* 'framfor' eller 'foran' (*Bokmålsordboka*, under *for*), noe som gir uttrykk for en romlig orientering, men i denne forbindelsen brukes preposisjonen om tid, fordi det handler om varigheten av vennskapet til subjektsreferentene, hvor *livet* er et uttrykk for denne varigheten. (13b) har en ganske annen syntaktisk struktur enn (13a), men også her er det tydelig at det handler om et tidsbegrep. *Å vare* er beslektet med *å være*, og betyr at noe blir 'værende i samme tilstand' (*Bokmålsordboka*, under *vare*). I denne setningen krever verbet et ledd i tillegg til subjektet, i dette tilfellet adverbialet *i en uendelighet*. En *uendelighet* betyr 'uten grenser' (*Bokmålsordboka*, under *uendelighet*), og det er nettopp dette ordet som gjør at *livet* forstås som en uavgrenset utstrekning i denne setningen.

Selv om setningen i (13c) har en ganske lik struktur som setningen i (12) ved at både *døden* og *livet* står som utfylling til preposisjonen *etter*, er *livet* i (13c) tolket som et uttrykk for en tidsutstrekning. Denne tolkningen er basert på kunnskapen vi har om livet og døden. Mens *døden* i (12) er en ontologisk metafor for prosessen 'å dø', er *livet* i (13c) er en ontologisk metafor for tilstanden 'å være i live'. Varigheten av prosessen 'å dø' kan selvsagt variere, men ved at den fremstilles med en ontologisk metafor og står som utfylling til preposisjonen *etter*, kan prosessen forstås som en avgrensing i tid og dermed et tidspunkt. Tilstanden 'å være i live' har oftest lenger varighet enn prosessen 'å dø', og derfor er *livet* i (13c) tolket som en utstrekning i tid, til tross for at *livet* i likhet med *døden* står som utfylling til preposisjonen *etter*. Både setningen i (12) og (13c) kan gi religiøse konnotasjoner, fordi de uttrykker en refleksjon omkring en tenkt eksistens etter den nåværende.

5.2.7 LIVET SOM NOE VESENTLIG

(14a) når kulden snart ville ta livet av ham likevel

(14b) Vi frykter at fengselet vil ta livet av ham

(14c) jeg bare så disse forferdelige hendene som ville vriste livet fra meg

(14d) jeg tror faktisk politikerne ønsker livet av hverandre

Setningene i denne gruppen kan sammenlignes med uttrykk som *å ta brodden av* ('dempe

virkingen av, mildne') og *ta luven fra* (egentlig: 'ta seilvinden fra et seilskip') (*Bokmålsordboka*, under *brodd, ta luven fra*). Det dreier seg altså om noe som gjør at gjenstanden ikke er den samme den var før dette *vesentlige* blir tatt av; noe blir svekket. På grunn av tolkningen av denne betydningskategorien kan den til dels sammenlignes med kategorien LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND, som jeg kommer til i neste kategori. Forskjellen mellom de to metaforene kan sies å være at det ved LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND dreier seg om *livet* som en avhendelig, separat gjenstand som tildeles verdi, mens det i denne kategorien handler om en iboende entitet som gis verdi fordi det som gjenstår, svekkes når den iboende entiteten tas bort. Det er også derfor LIVET SOM NOE VESENTLIG er med i metaforgruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET, mens LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND er med i metaforgruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET. Det er flere spennende aspekt ved setningene i (14):

I (14a) kan *kulden* tolkes som å ha metonymisk basis. I så tilfelle har vi å gjøre med metonymien ÅRSÅK FOR EFFEKT. ÅRSÅKEN, den utvendige kulden, fører til EFFEKTEN, kroppen blir kald. Så er det en ny ÅRSÅK: den nå kalde kroppen som fører til EFFEKTEN, død. Det er altså effekten av kulden på kroppen til objektsreferenten som gjør at vedkommende dør. Dette er et eksempel på hvordan et uttrykk kan tolkes både som metafor og metonymi (jf. kapittel 2.2.9). I tillegg til å forstås som en metonymi, kan *kulden* tolkes som en personifikasjon fordi den gis menneskelige egenskaper ved å være det handlende leddet i setningen.

Et lignende tolkningsspørsmål knyttet til metafor versus metonymi finnes også i (14b). En kan si en har å gjøre med en metonymi ved at *fengselet* står for tilværelsen i fengselet (INSTITUSJON FOR TILVÆRELSE). Med tilværelse mener jeg for eksempel relasjoner til andre i fengselet eller potensielle hendelser som kan forekomme i et fengsel. Det er tilværelsen i fengselet og ikke fengselet i seg selv som gjør at subjektsreferenten i setningen er redd for at det vil ta livet av objektsreferenten. I tillegg kan det tolkes som at det er en personifikasjon av *fengselet*, fordi det er det handlende leddet i setningen.

(14c) mener jeg viser et mer tydelig eksempel på metonymi, nemlig DEL FOR HELHET i *disse forferdelige hendene*. Her står HENDENE FOR KROPPEN, en kropp som ikke er synlig i denne scenen. Den tolkningen kommer av at hendene har vilje, slik det kommer til uttrykk i siste del av setningen. Siden det er uttrykk for at *hendene* har vilje, kunne *hendene* også blitt tolket

som en personifikasjon. Men siden *hender* er direkte knyttet til en kropp som tilhører et menneske med vilje, mener jeg det i større grad er uttrykk for en metonymi i dette tilfellet.

5.2.8 DØDEN SOM NOE FARLIG

(15a) Flaks reddet Ine (8) fra døden

(15b) Bare millimeter skilte 32-åringen fra døden

Også i (15a) og (15b) forstås *døden* som en begrepsmessig ting. Verbet *å redde fra* i (15a) tyder på at det er snakk om noe farlig eller uønskelig. Også i (15b) kan en få inntrykk av at det er snakk om noe farlig, men det ligger mer implisitt i denne setningen. I både (15a) og (15b) blir objektsreferentene i setningene metaforisk fjernet fra *døden*. Det gjør at *døden* her kan forstås som noe en ikke har lyst til å være i nærheten av, og derfor er døden i disse setningene tolket som uttrykk for noe farlig. Inntrykket av at det handler om noe farlig, forsterkes ved at *flaks* og *millimeter* er personifisert som de handlende aktørene i setningene, som aktivt *redder* og *skiller* objektsreferentene fra *døden*.

5.2.9 DØDEN SOM EN REGEL

(16) Der retter man seg etter været. Etter dyrene. Etter kjærligheten. Døden.

Ut fra konteksten i (16) er både *dyrene*, *kjærligheten* og *døden* noe man kan rette seg etter, i tillegg til *været*. Verbet *å rette* er avledet av adjektivet *rett* (*Dansk etymologisk ordbok*, under *rette*), som i mest bokstavelig forstand betyr *ikke bøyd* (*Bokmålsordboka*, under *rette*, *rett*). Når verbet brukes refleksivt som i (16), at man *retter seg* etter noe, betyr det altså at subjektsreferenten (her ved det ubestemte pronomenet *man*) tilpasser seg noe som oppfattes som korrekt. Når en i dette tilfellet retter seg etter *døden*, kan det tolkes som at man retter seg etter det faktum at man skal dø, som kan bety at man tilpasser levemåten etter det.

5.2.10 DØDEN SOM EN STRAFF

(17) Fortjener døden

Å *fortjene* betyr 'å være verdig' (*Bokmålsordboka*, under *fortjene*). Med bakgrunn i den betydningen gir *fortjene* flere positive assosiasjoner enn negative. For eksempel kan man gjøre seg fortjent til en belønning. Men siden det i (17) er *døden* noen fortjener, vil jeg tolke døden som en straff heller enn en belønning. Med forbehold om enkelte unntak vil jeg tro at det er ytterst få som anser døden som en belønning. Derfor er døden heller forstått som en STRAFF i denne setningen.

5.2.11 DØDEN SOM EN OPPGAVE

(18) Det er ingen fasitsvar ved døden

(18) mener jeg må forstås som "døden har ingen fasitsvar". Det mest bokstavelige som kan ha en *fasit* eller et *fasitsvar*, er en oppgave. For å komme frem til fasitsvaret ved en oppgave trenger man kunnskap. I denne forbindelse svarer kunnskap om oppgaven til kunnskap om eller erfaring med døden, og fasitsvaret ved en oppgave tilsvarer svar på hva døden innebærer. For å komme frem til fasitsvaret ved døden trenger man altså kunnskap om eller erfaring med døden. Men i denne setningen har ikke døden noe fasitsvar. Derfor kan setningen tolkes som at siden man ikke har direkte kunnskap om eller erfaring med døden, kan man heller ikke komme frem til en fasit for hva døden er eller innebærer.

5.2.12 DØDEN SOM LØSNING

(19) Døden er løsningen

(19) er nesten en direkte motsetning til (18). Her fremstilles *døden* ikke bare som en løsning, men som selve løsningen. På grunn av dødens naturlige tilknytning til livet, kan en si at livet på samme tid fremstilles som et problem, som døden er løsningen på. På bakgrunn av dette kan en få assosiasjoner til religiøse forestillinger om en videre eksistens etter det nåværende livet (jf. kapittel 1.3) hvor *døden* representerer en ny og positiv tilstand og en løsning på det jordiske livets problemer.

5.3 LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET

I denne gruppen presenteres eksempler på at LIVET og DØDEN fremstilles som noe mer eller mindre konkret, relativt håndfast, og ikke-levende.

5.3.1 LIVET OG DØDEN SOM BEHOLDER

Svært mange metaforer oppstår av vår kroppslige erfaring, og bygger på bildeskjemaer. Bildeskjemaer oppstår fra sensorisk og perseptuell erfaring gjennom vår interaksjon med omgivelsene (jf. kapittel 2.1.4). BEHOLDER-skjemaet oppstår fra vår fysiske erfaring med omverdenen ved at vi opplever oss selv som fysiske entiteter med en klar innside og utside, og en overflate som avgrenser oss fra omgivelsene. Og i tillegg, og vel så viktig, oppstår dette skjemaet fra erfaringene vi gjør oss med andre typer beholdere i de fysiske omgivelsene (jf. kapittel 2.1.4). På denne måten opplever vi oss selv og omgivelsene som beholdere, og kan projisere vår egen inn-ut-orientering på andre fysiske objekt som har en overflate. Denne konkrete kroppslige erfaringen kan overføres til mer abstrakte fenomen, som her i første omgang forstås som fysiske objekt gjennom ontologiske metaforer. Eksempler på LIVET SOM BEHOLDER:

(20a) noen sjanser får en ta her i livet

(20b) (...) har gjort inntrykk på mange på sin vei gjennom livet

(20c) (...) å sette behandlingsvedtaket ut i livet

(20d) Likevel var hele livet til det ytterste meningsfylt

I (20a) har *livet* den semantiske rollen lokativ. Det vil si at saksforholdet er plassert *i livet*. Det at *livet* står som utfylling til preposisjonen *i*, er det som avdekker beholderbegrepet, fordi den mest konkrete betydningen av *i* er 'omgitt, omsluttet av noe eller noen' (*Bokmålsordboka*, under *i*).

I (20b) er det preposisjonen *gjennom* som viser BEHOLDER-skjemaet, i dette tilfellet en BEHOLDER med en inngang og en utgang. I tillegg til at LIVET forstås som en BEHOLDER, fremkalles også bildeskjemaet VEI i denne setningen. Det kommer til uttrykk ved at *livet* her har den semantiske rollen vei, i tillegg til at det er snakk om den implisitte subjektsreferentens

vei gjennom livet. Siden dette bildeskjemaet fremkalles, kan en også knytte setningen til metaforen LIVET SOM REISE.

(20c) viser et eksempel på et utvidet beholderbegrep da det er noe som flyttes fra en beholder og til utsiden, inn i en større, omringende beholder. *Behandlingsvedtaket* er entiteten som gjennomgår denne bevegelsen. *Livet* forstås som denne større omringende beholderen som *behandlingsvedtaket* settes ut i, fordi *livet* står som utfylling til *i*. Setningene der det er snakk om at noe settes *ut i livet*, som denne setningen viser et eksempel på, kan knytte til begrepet om teori versus praksis: Behandlingsvedtaket tilsvarer en ikke-realisert teori som realiseres ved at det settes *ut i praksis* (livet). Også bildeskjemaet SENTRUM-PERIFERI kan kobles til denne setningen, fordi noe flyttes fra en kjerne og til utsiden.²⁷

(20d) skiller seg fra de andre konstruksjonene i denne gruppen. Måldomenet LIVET forstås like fullt som kildedomenet BEHOLDER, men i dette tilfellet er det ikke fordi livet står som utfylling til *i*: Her kan livet tolkes som en beholder på grunn av adjektivet *meningsfylt*; noe (*livet*) er fylt med mening. Meningsfylt betyr 'som har mening, interessant, med verdifullt innhold' (*Bokmålsordboka*, under *meningsfylt*). Det som kan fylles av noe, som kan ha et innhold, har egenskaper som en beholder. Samtidig, hvis en beholder er fylt med verdifullt innhold, blir også beholderen verdifull, og i så tilfelle kunne denne setningen også høre hjemme under den neste metaforgruppen, LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND.

Eksempler på DØDEN SOM BEHOLDER:

(21a) Etter to døgn gikk Anna uforløst inn i døden

(21b) Hvor mange spedbarn som må slepes sakte og pinefullt inn i døden?

(21c) Den er i stand til å slynge dem ned i døden

(21d) Si at korset lyste for mig i døden

I alle eksemplene i (21) står *døden* som preposisjonsutfylling til *i*, og det er nettopp denne preposisjonen som gir uttrykk for beholderbegrepet i likhet med eksemplene med *livet*. Det neste som kjennetegner samtlige setninger i (21), med unntak av (21d), er at det foregår en bevegelse fra utsiden til innsiden av beholderen (døden). Verbalet i setningene sier noe om

---

²⁷ Materialet viste også eksempler på en motsetning til (22c) med konstruksjonen *inn i livet*.

hvordan denne bevegelsen foregår: I (21a) *går* subjektsreferenten inn i beholderen, noe som i utgangspunktet forstås som en frivillig og selvdreven handling. I dette tilfellet er det likevel ikke gitt at subjektet dør av egen vilje. Adverbet *uforløst* kan bety at en ikke er fri eller frelst fra synd (*Bokmålsordboka*, under *forløst*, *uforløst*), men en annen betydning er knyttet til fødsel: at barnet ikke er forløst fra moren, altså at fødselen ikke har skjedd (*Norsk ordbok*, under *forløysa*). Å dø uforløst er altså i dette tilfellet en annen måte å omtale barseldød på. Den større konteksten til (21a), som ikke er vist her, tyder på at det er fødsel og ikke frelse som er temaet.

I (21b) *slepes* subjektsreferenten inn i døden, noe som tyder på at det er en ufrivillig bevegelse inn i beholderen, forårsaket av en implisitt agens, sannsynligvis i form av en sykdom. Adverbialet *sakte og pinefullt* tyder på at prosessen ikke er en spesielt behagelig affære. (21c) skiller seg fra (21a) og (21b) ved at det skjer en bevegelse *ned* i døden, i stedet for *inn* i. Dette kan gi assosiasjoner til ideen om et dødsrike som ligger nedenfor eller under den jordiske plasseringen (jf. kapittel 1.3). I dette tilfellet blir objektsreferenten i setningen, *dem*, *slynget* ned i døden av et eller annet ukjent som *den* står for. (21a, b, c) er alle eksempler på at *døden* har den semantiske rollen mål, noe som tyder på at *døden* forstås som et sted; den endelige plasseringen etter en bevegelse (jf. kapittel 2.4.2). Denne tolkningen kan knyttes til begrepsmetaforen som Lakoff og Turner (1989) har kommet frem til, nemlig DØDEN SOM EN REISE TIL EN ENDELIG DESTINASJON, fordi den som dør beveger seg fra ett sted til et annet. Disse setningene er også relatert til den primære metaforen TILSTAND SOM PLASSERING da det er snakk om en endring av plassering idet subjektsreferentene i (21a) og (21b) og objektsreferenten i (21c) beveges *inn i* og *ned i* beholderen.

I (21d), derimot, har døden den semantiske rollen lokativ. Denne rollen ligner mål, men fordi det ikke foregår en bevegelse og det kun dreier seg om plasseringen av saksforholdet, er rollen lokativ (jf. kapittel 2.4.2). Fordi det er noe som *lyser* for objektsreferenten i *døden*, er det nærliggende å tenke at *døden* er et mørkt sted. At døden forstås metaforisk som mørke, og livet som lys, er en vanlig metafor (jf. kapittel 2.2.10). *Korset* brukes ofte som symbol på kristendommen som religion, og av kristne selv som symbol på Jesus-skikkelsen fordi han døde på korset. Jesu død på korset er et av de mest sentrale symbolene i kristendommen. Derfor kan en si at vi her har metonymien KORSET FOR JESUS, fordi begge begrepene befinner seg innenfor begrepsdomenet KRISTENDOM.

Sammenlignet med DØDEN SOM BEHOLDER er det flere tilfeller hvor *livet* i metaforen LIVET SOM BEHOLDER har den semantiske rollen lokativ, mens *døden* i DØDEN SOM BEHOLDER i flest tilfeller har den semantiske rollen mål. Dette tyder på at når *livet* og *døden* forstås ved hjelp av kildedomenet BEHOLDER, er det oftere at *livet* forstås som noe en *er i* (statisk), mens *døden* er noe en beveger seg *inn i* (bevegelse). Dette samsvarer med forståelsen av at prosessen 'å dø' er en overgang fra en tilstand til en annen (jf. Vogel, 2009, s. 201).

5.3.2 LIVET OG DØDEN SOM EN VERDIFULL GJENSTAND

I denne gruppen presenteres setninger der måldomenene LIVET og DØDEN forstås som kildedomenet VERDIFULL GJENSTAND. Dette kommer til uttrykk på ulike måter. Eksempler på LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND:

(22a) De siste ti årene har minst 500 journalister mistet livet på jobb

(22b) (...) rammet av en storm som kostet minst 350 mennesker livet

(22c) Det reddet trolig livet hans

(22d) Han fikk finne seg i det hvis han ville beholde livet

I materialet er det hele åtte tilfeller av konstruksjonen *miste livet*, vist med eksempelet i (22a). Verbalet i denne setningen indikerer at *livet* er noe man i utgangspunktet har, men som det er mulig å miste eller tape. Dette verbet har negative konnotasjoner; det å miste eller å tape noe man er i besittelse av, er i utgangspunktet noe som ikke er ønskelig. Hvis man mister noe, og det kjennes som et tap, er det fordi det man har mistet, tildeles verdi. Derfor er livet i denne sammenheng tolket som en verdifull gjenstand.

Det samme gjelder i tilfellene med konstruksjonen *koste x livet*, som man finner tre tilfeller av i materialet. (22b) viser en slik konstruksjon. Her er det også verbalet som indikerer at *livet* er noe verdifullt. Den mest grunnleggende betydningen av verbet *koste* er 'stå i en viss pris' (*Bokmålsordboka*, under *koste*). Den mest grunnleggende betydningen til *pris* er 'verdi i penger' (*Bokmålsordboka*, under *pris*). Altså kan en si at måldomenet LIVET i denne setningen forstås ved hjelp av et handelsdomene med følgende tilordninger:

KILDEDOMENE: HANDEL	→	MÅLDOMENE: LIVET
KUNDER	→	mennesker
SALGSOBJEKT	→	stormen
BETALINGSMIDDEL	→	livet

På bakgrunn av tilordningen mellom betalingsmiddel og livet, forstås *livet* som noe verdifullt.

I (22c) forstås *livet* som noe verdifullt fordi det blir *reddet*, som betyr 'berge eller frelse' (*Bokmålsordboka*, under *redde*). I (15a), under DØDEN SOM NOE FARLIG, har man et eksempel på at noe *redder* noe annet *fra døden*. Denne setningen har en viss likhet med eksempelet i (22c): På grunn av livet og dødens naturlige forbindelse kan en si at setningene i (15a) og (22c) begge handler om at noen blir reddet fra å dø.

I (22d) indikerer verbalet *ville beholde* at livet er noe som det er verdt å fortsette å være i besittelse av. *Beholde* betyr 'å fortsette å ha' eller 'å ikke gi slipp på' (*Bokmålsordboka*, under *beholde*), som i seg selv til en viss grad gir uttrykk for at noe har en verdi. Men det er først og fremst hjelpeverbet i setningen som uttrykker et ønske om eller vilje til å beholde livet. Derfor forstås *livet* også her som en verdifull gjenstand.

Eksempler på DØDEN SOM VERDIFULL GJENSTAND:

(23a) Du har da ingen grunn til å ønske dig døden

(23b) Når kvinner velger døden

(23c) Han (...) valgte døden i dypeste ensomhet

I (23a) er *døden* noe som subjektsreferenten ønsker seg. Når en ønsker seg noe, vil jeg påstå at en tildeler det en har lyst på en eller annen form for verdi. Det samme gjelder når en *velger* noe, som i (23b) og (23c). Når en *velger* noe, vil det si at en *prefererer* eller *foretrekker* noe fremfor noe annet, i dette tilfellet *livet* (*Bokmålsordboka*, under *velge*). Da blir også *livet* gitt en verdi. (23b) er etter alt å dømme en avisoverskrift, og den utvidede konteksten viser eksplisitt at temaet er selvmord. Verbet i seg selv gir også uttrykk for nettopp dette, at en aktivt avslutter sitt eget liv.

(23c) *kan* gi uttrykk for det samme, at en aktivt avslutter livet. Men på grunn av setningens siste ledd, kan det også tolkes som enten 1) at subjektsreferenten valgte å dø alene, eller 2) at subjektsreferenten på grunn av sin dype ensomhet valgte å dø. Ved den første tolkningen sies det ingenting om hvorvidt døden var selvvalgt eller skjedde naturlig, mens det ved den andre er det mer nærliggende å tenke at en tar sitt eget liv, i likhet med eksempelet i (23b). Fordi noe som en ønsker seg, og noe som en velger, forstås som at det tildeles verdi, er disse setningene tolket som uttrykk for metaforen DØDEN SOM VERDIFULL GJENSTAND.

5.3.3 LIVET OG DØDEN SOM SKJULT GJENSTAND

Denne gruppen viser eksempler på at måldomenene LIVET og DØDEN forstås som kildedomenet SKJULT GJENSTAND. Under følger først et eksempel på LIVET SOM SKJULT GJENSTAND:

(24) Å avsløre livet.

Å *avsløre* betyr egentlig 'å ta sløret vekk fra' (*Bokmålsordboka*, under *avsløre*). Det vil si at noe i utgangspunktet har vært tildekket, og ved at en *avslører* objektet, blir det gjort synlig og tydelig. Derfor er metaforen LIVET SOM SKJULT GJENSTAND foreslått her. Hvilke aspekter ved livet som blir avslørt, synlige og dermed forstått, kommer ikke frem her, men jeg vil likevel komme med et forslag: Sløret kan representere allmenne oppfatninger om livet og hva det innebærer. Når sløret blir tatt av, åpenbarer det seg andre aspekter som ikke har vært tilgjengelige før, og avsløringen vil slik gi en ny forståelse av hva livet innebærer. Denne tolkningen kan relateres til den primære metaforen Å FORSTÅ SOM Å SE.

Eksempler på DØDEN SOM SKJULT GJENSTAND:

(25a) å avsløre døden som den store humbug

(25b) Gjør døden synlig

(25c) Døden er fortrenget og fremmedgjort

Konstruksjonen som *døden* er en del av i (25a), er lik eksempelet med *livet* ovenfor. Her forstås altså *døden* som noe som i utgangspunktet er tildekket eller skjult, men som nå gjøres

synlig. I motsetning til (24) forteller konteksten noe mer om hva *døden* avsløres som i (25a): *den store humbug*. *Humbug* betyr 'svindel, juks eller bløff' (*Bokmålsordboka*, under *humbug*), og derfor forstås *døden* i denne konteksten som nettopp det. Også denne metaforen kan knyttes til den primære metaforen Å FORSTÅ SOM Å SE. At *døden* og *livet* blir *avslørt* kan altså tolkes som at forestillingene en i utgangspunktet har om *døden* og *livet*, ikke er riktige, og når fenomenene avsløres, tillates en ny forståelse av dem. *Sløret* som blir tatt bort, kan representere tradisjonelle forestillinger, og er noe som mennesker og samfunnet metaforisk har hengt opp foran *døden* og *livet*.

Betydningsinnholdet i (25b) er noe likt som i de foregående eksemplene. Her handler det også om at *døden* blir synlig, tilgjengelig og tydelig, noe som implisitt betyr at *døden* i utgangspunktet er tildekket eller skjult. *Synlig* betyr i sin mest konkrete forstand 'som kan ses' (*Bokmålsordboka*, under *synlig*), og derfor kan den primære metaforen Å FORSTÅ SOM Å SE også relateres til denne setningen, i likhet med eksemplene i (24) og (25a).

I (25c) forstås *døden* motsatt i forhold til i (25a) og (25b) ved at *døden* i utgangspunktet har vært tilgjengelig, men nå er skjult gjennom at den er trengt ut av bevisstheten (*Bokmålsordboka*, under *fortrengte*).

5.3.4 LIVET OG DØDEN SOM ET FESTE PUNKT

Denne gruppen viser eksempler på at måldomenene LIVET og DØDEN forstås som kildedomenet ET FESTE PUNKT. Eksempel på LIVET SOM ET FESTE PUNKT:

(26) De gulnede papirene er alt som knytter han til livet han tidligere kjente

I (26) forstås LIVET som kildedomenet FESTE PUNKT, altså noe som det går an å feste noe til. Dette kan relateres til bildeskjemaet LINK, som er basert på den fysiske erfaringen av forbindelsen mellom kropp og objekt (jf. kapittel 2.1.4). I setningen har subjektet *de gulnede papirene* agensrollen og er i tillegg en personifikasjon fordi det er subjektsreferenten som metaforisk utfører handlingen i setningen og *knytter* objektsreferenten til *livet*.

Eksempel på DØDEN SOM ET FESTEPOINT:

(27) Barnet vet at det lever, vil være med, og har ingen ting som binder det til døden

Konstruksjonen i (27) er veldig lik på konstruksjonen i (26). Her forstås DØDEN også som kildedomenet FESTEPOINT. Derfor kan også denne metaforen relateres til bildeskjemaet LINK. (27) kan tolkes som at *barnet* ikke har noe forhold til begrepet DØDEN på grunn av fraværet av noe som fester det til *døden*. Likevel kan *døden* forstås som et festepunkt fordi setningen gir uttrykk for at det er mulig å metaforisk feste noe til *døden*.

5.3.5 LIVET OG DØDEN SOM ET REDSKAP

Denne gruppen viser eksempler på at LIVET og DØDEN forstås som ET REDSKAP. Eksempel på LIVET SOM ET REDSKAP:

(28) Vi må bruke livet til å forvandle oss selv

I dette tilfellet fremstilles *livet* som et redskap; noe subjektsreferentene bruker til å gjøre noe. Også her er det relasjonen *livet* har til verbet *bruke* som gir uttrykk for metaforen. En *forvandling* innebærer at noe endres eller omarbeides (*Bokmålsordboka*, under *forvandle*), og når noe arbeides med i konkret forstand, brukes ofte konkrete redskaper.

Eksempel på DØDEN SOM ET REDSKAP:

(29) okkupanten har rett til å straffe sabotasje og spionasje med døden

(29) viser et eksempel på at DØDEN forstås som REDSKAP. *Døden* mener jeg her er et eksempel på metonymien EFFEKT FOR ÅRSÅK, hvor *døden* står for straffemetoden. Når noen straffes med døden, straffes de i konkret forstand av en handling, for eksempel hending, som forårsaker døden. *Sabotasje* og *spionasje* kan tolkes som eksempler på metonymien HANDLING FOR DEN HANDLENDE, fordi det er den eller de som utfører sabotasje og spionasje som straffes, ikke handlingene i seg selv.

5.3.6 LIVET OG DØDEN SOM ET STED

Denne gruppen viser eksempler på at LIVET og DØDEN kan forstås som ET STED. I denne gruppen vil jeg først presentere eksemplene med DØDEN SOM ET STED:

(30a) han som hersker over døden

(30b) på grensen av døden

(30c) Creutzfeldt Jakobs sykdom, som fører til døden for ofrene.

(30d) med fokus (...) på tiden som uavvendelig går mot døden

Setningene i (30) kan gi assosiasjoner til forestillingen om et dødsrike, en forestilling som har eksistert hos mennesker i lang tid og i flere kulturer (jf. kapittel 1.3). I (30a) kommer denne assosiasjonen av at det er snakk om en som *hersker over døden*, på samme måte som noen hersker over et rike. Ordet *herske* er beslektet med *herre* (*Bokmålsordboka*, under *herske*), og brukes om en rangsperson eller en skikkelse som har en høy eller rådende stilling. I tillegg er det et eksempel på den primære metaforen og orienteringsmetaforen KONTROLL SOM OPP uttrykt ved preposisjonen *over*.

I (30b) er det fordi DØDEN forstås som et STED at setningen gir assosiasjoner til et dødsrike. Tolkningen av DØDEN SOM STED kommer i denne setningen av at *grense* brukes, som først og fremst betyr 'linje som deler to stater, fylker, kommuner og lignende' (*Bokmålsordboka*, under *grense*). I denne setningen representerer *grensen* skillet mellom liv og død, slik at setningen forstås som at man er på grensen av *døden* like før man dør.

I (30c) forstås *døden* som et sted fordi den står som utfylling til preposisjonen *til*. Det gjør at døden får den semantiske rollen mål, som brukes om den endelige plasseringen for en bevegelse (jf. kapittel 2.4.2). I denne setningen kan en finne en annen ontologisk metafor i tillegg til *døden*, nemlig *Creutzfeldt Jakobs sykdom*. Her blir tilstanden *å være syk* uttrykt med substantivet *sykdom*. I tillegg er det en personifikasjon fordi sykdommen er gitt menneskelige egenskaper i den forstand at den metaforisk *fører* ofrene til *døden*. Denne type personifikasjon kan knyttes til en av de to typene som Lakoff og Turner (1989) beskriver, den som assisterer eller leder den døende til døden (jf. kapittel 2.2.10).

I (30d) er *tiden* en ontologisk metafor, og kan forstås ved hjelp av metaforen TIDEN SOM OBJEKT I BEVEGELSE. I tillegg kan *tiden* tolkes som en personifikasjon. Dette fordi den har fått menneskelige egenskaper ved at den *går* uhindret mot døden (*Bokmålsordboka*, under *uavvendelig*). Siden det er *døden* som er målet for bevegelsen også i denne setningen, har *døden* den semantiske rollen mål, og er derfor tolket som ET STED.

Siden DØDEN forstås som et STED i disse setningene, kan de relateres til metaforen DØDEN SOM AVREISE og den mer spesifikke DØDEN SOM EN REISE TIL EN ENDELIG DESTINASJON (jf. kapittel 2.2.10). Selve reisen kommer ikke til uttrykk her, men det metaforiske stedet som uttrykkes, kan være eksempler på denne endelige destinasjonen. I tillegg er den primære metaforen TILSTAND SOM PLASSERING aktiv i disse tilfellene.

Eksempler på LIVET SOM ET STED:

(31a) Fikk henne tilbake til livet

(31b) de kan leve videre i ensom fred sammen til døden henter dem bort fra livet

Det finnes også eksempler på at livet kan forstås som et sted som vist med eksemplene i (31a) og (31b). Disse setningene kan ses i sammenheng med setningene i (30) hvor døden forstås som et sted. Den samme begrepsmetaforen er aktiv: Ved metaforen DØDEN SOM AVREISE (TIL EN ENDELIG DESTINASJON) må LIVET forstås som det stedet som den metaforiske reisen starter fra. Lakoff og Turner (1989, s. 2) viser et eksempel på denne forståelsen av livet og døden med en konstruksjon som ligner (31a), nemlig ”bringing him back” når det er snakk om noen som er i ferd med å dø, men overlever, eller hvor hjertet til en pasient har stoppet og så begynt å slå igjen. Jeg mener setningen i (31a) kan tolkes i samme retning, altså at livet forstås som et sted objektsreferenten metaforisk reiser tilbake til.

I (31b) kan en si at *livet* har samme funksjon som i setningen ovenfor, og forstås som et sted. Her er i tillegg *døden* med i en mer aktiv og tilstedeværende rolle i forhold til i (31a). I denne setningen er ordet *livet* utgangspunktet for analysen, men noen ganger opptrer både *døden* og *livet* som ontologiske metaforer i samme setning. Her er *døden* personifisert som en som assisterer den reisende og leder vedkommende til den endelige destinasjonen, en personifikasjon som tilsvarer en av de to hovedtypene personifikasjon av *døden* som Lakoff

og Turner (1989) beskriver. Den endelige destinasjonen er implisitt her, fordi vi bare får vite at noen blir ført bort fra *livet*.

5.3.7 DØDEN SOM EN ENDE

Under vises eksempler på at DØDEN kan forstås som EN ENDE:

(32a) den har sin ende, denne roren også, som livet har en ende.

(32b) (...) det ender med døden.

Setningene i (32) kan begge tolkes som et uttrykk for orientering i både TID og ROM. Det gjør også at det ikke er så lett å avgjøre om setningene hører til under gruppen KONKRET eller IKKE-KONKRET. Setningene gir hvert fall uttrykk for en organisering av livet som en form for utstrekning med døden som et punkt eller ende på denne utstrekningen (jf. figur 7, kapittel 2.2.10). Den mest grunnleggende betydningen til *ende* er 'ytterste, avsluttende punkt, kant, del (av noe)' (*Bokmålsordboka*, under *ende*), og dette kan tolkes som uttrykk for noe relativt konkret, til forskjell fra en annen betydning som er 'avslutning' eller 'slutt' (*Bokmålsordboka*, under *ende*), som tilhører en mer abstrakt forståelsesramme.

Selv om (32a) ikke inneholder ordet *døden*, men *livet*, er denne setningen likevel tatt med som eksempel på metaforen DØDEN SOM EN ENDE. Det er gjort på grunn av dødens naturlige forbindelse til livet; når en dør, opphører livet. I denne setningen står *livet* som subjekt og har den semantiske rollen eier på grunn av relasjonen ordet har både til verbet og objektet i setningen. Det er livets naturlige forbindelse til døden som gjør at DØDEN forstås som EN ENDE i denne setningen. *Livet* blir sammenlignet med *roren* som betyr 'det å ro' eller 'fiske' (*Bokmålsordboka*, under *ror*). Når *livet* sammenlignes med en rotur, er det et ganske direkte uttrykk for metaforen LIVET SOM REISE. *Livet* har en ende på samme måte som reiser har en ende.

Konstruksjonen er en litt annen i (32b). Her har døden den semantiske rollen måte, og tolkningen av DØDEN SOM ENDE kommer av verbet. Det formelle subjektet i setningen kan i grunnen vise til hva som helst, men den større konteksten til denne setningen viser ikke overraskende en dialog hvor livet er tema. Også denne setningen kan forstås som et uttrykk

for metaforen LIVET SOM REISE hvor *døden* forstås som enden på reisen (jf. figur 7, kapittel 2.2.10).

Fordi den mest grunnleggende betydningen av *ende* er noe som kan assosieres med noe relativt konkret og håndfast, er *livet* og *døden* tolket som uttrykk for romlig orientering i disse setningene, og er derfor plassert i kategorien KONKRET fremfor IKKE-KONKRET. På grunn av denne romlige orienteringen kan en relatere metaforen DØDEN SOM EN ENDE til metaforen ovenfor: DØDEN SOM ET STED.

5.3.8 DØDEN SOM EN HINDRING

I denne gruppen vises eksempler på at DØDEN forstås som EN HINDRING:

(33a) Hun lå der og blev dårligere og dårligere – døden var ikke til å komme forbi lenger.

(33b) For dem ble døden en forferdelig motbakke.

Setningen i (33a) fremstiller døden som noe det ikke går an å komme forbi, og av det kommer tolkningen DØDEN SOM EN HINDRING. Denne metaforen kan relateres til bildeskjemaet HINDER (BLOCKAGE) som er et av aspektene ved bildeskjemaet KRAFT. Metaforen kan også relateres til metaforen LIVET SOM REISE. En av tilordningene mellom domene LIVET og REISE er mellom utfordringer i livet og hindringer på reisen (jf. kapittel 2.2.10). I begrepet 'utfordring' ligger en viss antydning til mulighet og positivitet, slik at utfordringer i livet i utgangspunktet forstås som noe en kan komme seg videre fra. Når DØDEN derfor fremstilles på denne måten, som en HINDRING, skulle en egentlig tro at det var noe som var mulig å komme forbi. På bakgrunn av den første setningen kan det tenkes at det er en eller annen form for sykdom som i utgangspunktet er hindringen, og slik svarer det mer til den vanlige tilordningen hvor utfordringer forstås som hindringer. Egentlig er *døden* her et bilde på en endelig hindring som gjør at "livets vei" stopper der, med døden.

Også (33b) viser en annen type hindring i form av en motbakke. *Døden* er ikke et like endelig hinder som i (33a), for det er ikke gitt at noen dør i (33b). Setningen i (33a) kan tolkes som at subjektreferenten var i ferd med å dø, mens det i (33b) kan tolkes som at referenten til det indirekte objektet har hatt opplevelser med døden som var vanskelige å håndtere. Som

orienteringsmetaforene viser (jf. kapittel 2.2.6), er det vanlig at det som forstås som positivt har orientering OPP, og motsatt har det som forstås som negativt orientering NED. I denne setningen er det derimot motsatt: Her sammenlignes døden (noe i utgangspunktet negativt) med en motbakke. Når man går i en bokstavelig motbakke går man oppover, og det er fysisk krevende. Men også motbakker har en ende hvor terrenget enten flater ut, eller går nedover igjen. Så selv om det er fysisk tungt å gå til toppen, vil det på et eller annet tidspunkt bli lettere igjen når man når toppen.

På bakgrunn av tilordningen som finnes mellom LIVET og REISE hvor utfordringer i livet svarer til hindringer på reisen, kan DØDEN SOM HINDRING forstås som en del av metaforen LIVET SOM REISE. Hindringene (døden) gjør at en ikke kan fortsette reisen (livet).

5.3.9 LIVET SOM FARTØY

(34a) Han var gått om bord i livet sitt igjen

(34b) Noko å orientera livet etter i ei kaotisk og omskifteleg tid

(34c) Noen har åpenbart mistet styringen over livet sitt

(34d) Hun hadde gitt livet mitt en bestemt retning

I disse setningene fremstilles livet som et fartøy, i noen tilfeller mer påfallende enn andre: I (34a) er det tydelig at livet forstås som et fartøy (en båt eller et fly). Det er på grunn av det faste uttrykket (*gå om bord*, som betyr 'å stige på en båt', hvor *bord* viser til skipsbord eller reling; øverste del av båtside (*Bokmålsordboka*, under *bord*, *reling*). Tradisjonelt sett er altså dette brukt om båter og skip, men man kan også si at en går om bord på et fly og lignende. Siden *livet* står som utfylling til *i*, aktiveres også BEHOLDER-skjemaet. Det vil si at det spesifikke kildedomenet FARTØY er en undertype av det mer generelle kildedomenet BEHOLDER.

Å *orientere*, i (34b), betyr 'å anbringe eller vende i en bestemt retning' (*Bokmålsordboka*, under *orientere*). I denne setningen er det *livet* som blir vendt i en bestemt retning, etter noe som ikke nevnes her (jf. determinativet i første ledd). Det er det som gir uttrykk for metaforen LIVET SOM FARTØY i denne setningen.

I (34c) finner man både metaforen LIVET SOM FARTØY og orienteringsmetaforen KONTROLL SOM OPP. Her er også *styringen* en ontologisk metafor hvor handlingen 'å styre' omtales med et substantiv. Det gjør det videre mulig at ordet står som direkte objekt, og forstås som en ting, noe en har *mistet*. Å *styre* betyr mest grunnleggende 'å ha kontroll' og brukes ofte i forbindelse med å styre for eksempel en stat eller å styre et fremkomstmiddel (*Bokmålsordboka*, under *styring*). Det at *styringen* følges av preposisjonsfrasen *over livet*, gir uttrykk for orienteringsmetaforen KONTROLL SOM OPP.

I (34d) forstås også livet som et fartøy. Det kommer av det direkte objektet i setningen. *Livet* står som indirekte objekt og har den semantiske rollen mottaker. Likevel gis det uttrykk for at taleren er eier av *livet*, jf. eiendomspronomenet. Også *retning* er i denne setningen et eksempel på en ontologisk metafor, som kommer av verbet *rette*, som i dette tilfellet er det direkte objektet som blir overgitt fra subjektsreferenten.

I REISE-omenet, i metaforen LIVET SOM REISE, hører fremkomstmiddel til. Fordi livet i setningene i (34) er tolket som uttrykk for et fartøy, altså et type fremkomstmiddel, kan også denne metaforen sies å høre til under den mer overordnede metaforen LIVET SOM REISE.

5.3.10 LIVET SOM ET ROM

(35) I stedet er det en nøkkel til livet

En *nøkkel* brukes til å åpne eller låse opp noe. I utgangspunktet kan en da si at *livet* her forstås som en lås, noe som er lukket eller stengt, og som man trenger en nøkkel for å låse opp. I overført betydning kan det bety noe en ikke har funnet ut av eller fått taket på. Men å låse opp en lås i seg selv er ikke spesielt spennende. Det er det låsen gir tilgang til, som er interessant. Derfor bør en gå litt videre i dette tilfellet og tenke på hva nøkkelen og låsen gir tilgang til. Ofte brukes nøkler til å åpne dører, og dører har stort sett tilhørende rom. Derfor mener jeg at *livet* her må forstås som et rom som nøkkelen gir tilgang til. I likhet med kildedomenet FARTØY som nevnt ovenfor, kan også kildedomenet ROM sies å være en undertype av kildedomenet BEHOLDER, fordi et rom er tydelig avgrenset, det har en innside og en utside, og vi kan bevege oss inn og ut av det. Den større konteksten forteller at det formelle subjektet *det*

i (35) viser til det å få barn, og ansvaret det medfører. Å få barn innebærer en ny tilværelse. Derfor kan setningen også være uttrykk for metaforen TILSTAND SOM BEHOLDER.

5.3.11 LIVET SOM NETT

(36) når livet floker seg til for alvor

I (36) forstås måldomenet LIVET ved hjelp av kildedomenet NETT. Både *knute* og *floke* brukes ofte metaforisk for at noe er problematisk eller vanskelig, jf. uttrykk som *å få knute på tråden*, og derfor kan uttrykket i denne setningen forstås som ”når livet blir vanskelig”. En *floke* betyr mest grunnleggende en ’knute’ eller ’sammenfløkt tråd’ (*Bokmålsordboka*, under *floke*). *Livet* er subjektet i setningen, verbet brukes refleksivt og viser tilbake til subjektet. Dette gir uttrykk for en personifikasjon av *livet*; *livet* forstås her som en entitet som (spontant) blir problematisk på egenhånd, uten påvirkning fra ytre faktorer. I dette tilfellet kan man gjerne se en sammenheng til nornene i norrøn mytologi. Deres oppgave og makt lå blant annet i å bestemme skjebnen til det enkelte mennesket ved fødselen. De spant såkalte skjebnetråder eller livstråder til hvert menneske som ble født, og disse er bilder på menneskets skjebne (Steinsland, 2005, s. 102, 249–250). Med denne tolkningen oppnår man en naturlig forbindelse mellom liv (skjebne) og tråd.

5.3.12 LIVET SOM EN MASKIN

(37) Livet surret og gikk

Verbene i (37) tyder på at *livet* forstås som en maskin i denne setningen. *Surre* er et lydord som beskriver at noe ’durer svakt’ eller ’summer’ (*Bokmålsordboka*, under *surre*). Stort sett er det noe som har en motor, for eksempel maskiner, som durer. Setningen gir uttrykk for at livet går sin gang av seg selv, uten noen form for inngripen av noen – som en maskin.

5.3.13 LIVET SOM ET HJERTE

(38) Livet pulserer sakte om bord

Å *pulsere* betyr å ‘banke’ eller å ‘slå’ og å ‘gjøre noe i en viss rytme’ (*Bokmålsordboka*, under *pulsere*), og den viktigste entiteten som gjør dette, er hjertet. *Pulsere* (ofte i presens partisipp) brukes også metaforisk om noe som er i livlig bevegelse (*Bokmålsordboka*, under *pulsere*). I dette tilfellet kan en legge mest vekt på betydningen at noe foregår i en viss rytme, og tolke setningen som en metafor for at tilværelsen om bord (på et fartøy) går sin gang. Denne metaforen har følgende tilordninger:

KILDEDOMENE: HJERTE	→	MÅLDOMENE: LIVET
HJERTE	→	Livet
Pulsere	→	BEVEGELSE
KROPP	→	FARTØY (om bord)

5.3.14 LIVET SOM LUFT

(39) Vi inhalerte livet i lange, dovne drag

Å *inhalere* kommer fra latin og betyr ‘å puste inn’ (*Bokmålsordboka*, under *inhalere*). Å *inhalere* er noe en stort sett gjør med noe ganske konsentrert, som for eksempel tobakksrøyk eller medisin (*Bokmålsordboka*, under *inhalere*). Tobakk er noe en gjerne forbinder med nytelse, og medisin med lindring. I dette tilfellet er det nærliggende å tenke at det er nytelse det dreier seg om; subjektsreferenten nyter livet, metaforisk uttrykt ved å innta tobakksrøyk. Metaforen LIVET SOM LUFT er her basert på følgende tilordninger:

KILDEDOMENE: LUFT	→	MÅLDOMENE: LIVET
PERSONER	→	vi
inhalere	→	NYTE/OPPLEVE
LUFT (RØYK)	→	livet
i lange, dovne drag	→	LANGSOMT

At man kan forstå livet metaforisk som luft (og motsetningen døden som fravær av luft), har også Vogel (2009) funnet eksempler på.

5.4 LIVET OG DØDEN SOM LEVENDE VESEN

I denne gruppen av metaforer er *livet* og *døden* fremstilt som et levende vesen. Det vil si at en i de fleste tilfeller vil se *døden* og *livet* uttrykt som ulike personifikasjoner, bortsett fra det første eksempelet der livet forstås som en plante. Personifikasjon forstås som en underkategori av ontologisk metafor, og er det som skjer når et fysisk objekt blir gitt menneskelige egenskaper (jf. kapittel 2.2.3). Her er setningene med *livet* og *døden* behandlet hver for seg. Det er ikke alltid tydelig om det i kildedomenet er snakk om et menneske, et dyr eller noe annet levende i disse setningene; i mange tilfeller er det ikke noe som gir uttrykk for det ene mer enn det andre. Derfor er *levende vesen* brukt om hele gruppen.

Med utgangspunkt i Naturens trinnstige (jf. kapittel 2.2.2), hvor det som skiller mennesker fra dyr er evnen til refleksjon, og det som skiller dyr fra planter er instinkter, ville det være fornuftig å trekke det samme skillet når jeg skal avgjøre hva slags levende vesen DØDEN og LIVET fremstilles som. Det vil si å sette skillet der det er uttrykk for refleksjon eller *vilje*, som defineres som 'evne til bevisst handling eller atferd' (*Bokmålsordboka*, under *vilje*), og der det er uttrykk for instinkt når det gjelder skillet mellom dyr og planter. Dette er gjort i setningene med *livet*. Men siden det finnes en etablert forestilling om døden som en slags person, navngitt som for eksempel *Mannen med ljåen*, *Pesta* og så videre (jf. kapittel 1.3), har jeg gjort det litt annerledes i setninger med *døden*. I noen tilfeller kan setninger som ikke gir eksplisitt uttrykk for refleksjon eller vilje, likevel forstås via dette etablerte bildet av døden.

Se for eksempel på setningen som vises i (42b) nedenfor: *Døden kom nærmere, helt bort til henne*. Det er ingenting i denne setningen som gir uttrykk for at det skal være et menneske mer enn et dyr. Men nettopp på grunn av denne etablerte forestillingen om døden som en menneskelig skikkelse mener jeg at setningen må tolkes dit hen. På bakgrunn av denne forestillingen av døden som en menneskelignende skikkelse vil jeg videre i analysen foretrekke tolkningen DØDEN SOM MENNESKE heller enn dyr eller noe annet levende, i de tilfeller hvor det er åpent for begge alternativene.

En tilsvarende forestilling finnes ikke på samme måte om *livet*, og derfor fant jeg det naturlig at setningene med *døden* og *livet* behandles hver for seg i denne gruppen. Unntaket er ved metaforene DØDEN SOM MOTSTANDER og DØDEN SOM SKUESPILLER hvor metaforene LIVET

SOM SPILL og LIVET SOM FORESTILLING fremkommer og behandles på samme tid. Ellers presenteres først setningene med *livet* og deretter *døden*.

5.4.1 LIVET SOM PLANTE

Denne metaforen skiller seg ut fra de andre i denne gruppen ved å være det eneste tilfellet som ikke er tolket som en personifikasjon. Se på følgende eksempel:

(40) Livet selv vokser bare om hverdagen.

Å *vokse* betyr å 'tilta i størrelse og omfang', eller å 'utvikle seg' (*Bokmålsordboka*, under *vokse*). En kan si at betydningen å 'tilta i størrelse' er den mest grunnleggende betydningen av å *vokse*, fordi den er mer konkret. I denne setningen mener jeg det er i betydningen å 'utvikle seg' en skal forstå *vokse*. Dette kan være uttrykk for metaforen FYSISK VEKST SOM PSYKISK VEKST.

Adverbialet i setningen gjør at det hele kan knyttes til vekstsesonger for planter, og det er derfor livet er tolket som en plante, og ikke som menneske eller dyr, som også kan vokse. En bokstavelig versjon av samme setning ville være for eksempel *plantene vokser bare om våren*. Metaforen kan vises tydeligere med en oversikt over tilordningene mellom de to domenene:

KILDEDOMENE: PLANTE → MÅLDOMENE: LIVET

PLANTE → Livet

Voksing → UTVIKLING

VEKSTSESONG → Hverdagen

5.4.2 LIVET OG DØDEN SOM MENNESKE

I (41) vises eksempler på at livet kan forstås som et menneske.

(41a) Opp med humøret, Sigurlina, livet går videre

(41b) Bare på denne måten kunne livet hans få mening

(41c) Barnet lever i troens verden så lenge som livet tar i det med nennsomme hender

Livet i setningen i (41a) er tolket som en personifikasjon, fordi det står til handlingsverbet *gå*, som ved en bokstavelig tolkning krever en agerende entitet. Det er i tillegg en orienteringsmetafor å finne i denne setningen, nemlig GLAD SOM OPP uttrykt med *Opp med humøret*. Setningen kan tolkes som at *Sigurlina* har opplevd noe negativt, og er som følge av det, i dårlig humør. *Livet* og tilværelsen er forgjengelig og i stadig endring, og går metaforisk videre (helt til det stopper). *Livet går videre* kan i denne sammenheng tolkes som et uttrykk for at tilværelsen (og årsaken til det dårlige humøret) vil endre seg, og dermed er også den primære metaforen ENDRING SOM BEVEGELSE er aktiv her.

Setningen *kan* også tolkes som et uttrykk for LIVET SOM REISE. På grunn av kompleksiteten til metaforen LIVET SOM REISE, hvor ett av aspektene ved metaforen er en kulturell forståelse av at en setter seg mål i livet som en beveger seg mot (jf. kapittel 2.2.10), kan det tenkes at verbet i setningen gjør at den kan knyttes til LIVET SOM REISE, med *livet* som en metonymi som står for den reisende, altså den som lever.

I (41b) har *livet* den semantiske rollen mottaker, som også er en av de semantiske rollene som er typisk for mennesker. *Livet* forstås altså som menneskelig mottaker, og i denne setningen som mottaker av *mening*. Det vil si at også *mening* er en ontologisk metafor som i denne setningen er gjenstand for en overrekkelse.

I (41c) kan *troens verden* forstås ved hjelp av BEHOLDER-skjemaet, uttrykt ved preposisjonen *i*, og *barnet* befinner seg metaforisk i beholderen. Dette kan knyttes til metaforen TILSTAND SOM BEHOLDER, hvor barnet er i en troende tilstand. *Livet* forstås som et menneske som tar i barnet med sine hender. Her er det både verbet, som tilsier at *livet* er et agerende vesen, og det faktum at *livet* har hender, som gjør at *livet* forstås som et menneske. *Nennsom* betyr 'skånsom' eller 'varsom' (*Bokmålsordboka*, under *nennsom*), noe som også er egenskaper som et menneske kan ha. Kriteriet for at barnet skal fortsette å være i *troens verden* er at *livet* metaforisk behandler barnet forsiktig. Det vil si at den metaforiske tolkningen av denne setningen kan tenkes å være at barnet fortsetter å ha sin (barnlige) tro, så lenge det ikke skjer noe drastisk som gjør at det vil slutte å tro. Og at det derfor er en underliggende oppfatning av at *livet* på et eller annet tidspunkt vil slutte å behandle barnet med nennsomme hender.

Eksempler på DØDEN SOM MENNESKE:

(42a) Her stod han ansikt til ansikt med døden

(42b) Døden kom nærmere, helt bort til henne

(42c) Døden har avsluttet et fullevd liv

(42d) Før eller siden kommer jo døden og stikker hull på ballongen

Ut fra konteksten i setningene i (42) kan det tenkes at *døden* forstås som noe levende. (42a) og (42b) er eksempler på setninger der *døden* i utgangspunktet kan forstås som et hvilket som helst levende vesen, som har et ansikt (i 42a) og som kan bevege seg (i 42b), og som ikke nødvendigvis er et menneske, men likevel er tolket dit hen. Å *stå ansikt til ansikt* med noe eller noen, som i (42a), betyr i konkret forstand at en står rett overfor noe annet (*Bokmålsordboka*, under *ansikt til ansikt*), men brukes ofte til å uttrykke at en blir konfrontert med noe, i dette tilfellet med *døden*.

I (42b), (42c) og (42d) står *døden* som subjekt og har den semantiske rollen som agens. Det gjør *døden* til den handlende deltakeren i setningene, og det er slik personifikasjonene kommer til uttrykk. I (42c) er døden tolket som et menneske fordi det står til det jeg i utgangspunktet anser som et handlingsverb, nemlig *avslutte* som betyr 'gjøre opp; gjøre helt ferdig' eller 'fullføre' (*Bokmålsordboka*, under *avslutte*).

I (42d) finnes også en annen metafor i tillegg til personifikasjonen av døden. I dette metaforiske scenarioet kan en se for seg to personer: Døden som den handlende entiteten, og en person som blir tatt livet av, representert ved ballongen. I denne metaforen foreslår jeg følgende tilordninger:

KILDEDOMENE	→	MÅLDOMENE
PERSON	→	Døden
Stikker hull	→	TAR LIVET AV
Ballongen	→	ANNEN PERSON
LUFT	→	LIV/VITALITET

En ballong trenger luft for å fungere. Dette kan sammenlignes med at mennesker trenger luft (oksygen) for å leve. Dette gir grunnlag for metaforen LIV/VITALITET SOM LUFT. Fordi

ballonger oftest brukes som dekorasjon i festlige anledninger, kan det kanskje også være grunnlag for metaforen LIVET SOM EN FEST (som døden setter en stopper for)?

5.4.3 DØDEN SOM GJEST

Det finnes flere tilfeller av at *døden* fremstilles som et menneske, og hvor konteksten tilfører enda noe mer, som i (43) hvor *døden* fremstilles som en gjest.

(43a) der var døden gjest

(43b) da døden sist gjestet henne og tok moren

(43c) Døden kommer på visitt

(43d) Hun vil ønske døden velkommen

I (43a) og (43b) er dette veldig tydelig fordi ordet *gjest* brukes, som substantiv i (43a) og som verb i (43b). I alle setningene bortsett fra (43d) står *døden* som subjekt i setningene og har den semantiske rollen agens. Det henger også her sammen med den metaforiske tolkningen av *døden*; altså at de semantiske strukturene tydeliggjør den metaforiske tolkningen. I (43b) gjøres personifikasjonen enda tydeligere ved at *døden* står som subjekt til handlingsverbet *ta*. *Visitt*, i (43c), brukes om et kort besøk (*Bokmålsordboka*, under *visitt*), og det er ofte gjester en ønsker velkommen, som i (43d). Det ligger en felles forståelse i det å være en gjest: Er man invitert som gjest hos noen, må man på et eller annet tidspunkt gå igjen. Slik kan metaforen DØDEN SOM GJEST relateres til den typen personifikasjon av døden som Lakoff og Turner (1989) skriver om; en skikkelse som kommer og henter den som skal dø, og som leder vedkommende på den siste reisen til den endelige destinasjonen (jf. kapittel 2.2.10). Denne relasjonen er spesielt tydelig i (43b) fordi *døden tok moren*.

5.4.4 DØDEN SOM EN VENN

Det finnes også tilfeller hvor DØDEN SOM MENNESKE kan tolkes mer spesifikt som EN VENN, vist med eksemplene i (44):

(44a) hun lekte med døden

(44b) (...) kanskje var fortrolig med døden

(44c) det gikk an å gjøre seg til venns med døden

I (44a) er det to mulige tolkninger av *døden* basert på konteksten. Tolkningen av DØDEN SOM EN VENN kommer av verbet i denne setningen, fordi en venn er noen man kan leke med. Men i tillegg til at man kan leke med en venn, kan man også leke med et leketøy. Særlig i det sistnevnte tilfellet ville setningen kunne sammenlignes med det faste uttrykket *å leke med ilden*, som betyr at en morer seg med noe som kan bli farlig (*Bokmålsordboka*, under *leke med ilden*). Ved tolkningen av døden som et leketøy måtte setningen ha blitt kategorisert i gruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET. Men fordi materialet viste andre eksempler på setninger som kunne tolkes som DØDEN SOM EN VENN, og fordi (44a) like gjerne også kan tolkes dit hen, er det denne tolkningen som er valgt.

Fortrolig, i (44b), er avledet av *fortro* som betyr ‘betro’ (*Bokmålsordboka*, under *fortrolig*). Når en betror seg til noen, er det aller helst til noen en har tillit til og stoler på, derav tolkningen av DØDEN SOM EN VENN. *Å bli* eller *være fortrolig* med noe betyr også ‘å venne seg til’ noe. I dette tilfellet kan setningen også tolkes som at noen venner seg til tanken på å skulle dø.

I (44c) er det genitivsuttrykket *til venns* som gjør at døden tolkes som en venn. Substantivet *venn* og verbet *venne* i for eksempel *venne seg til*, som i eksempelet ovenfor, har for øvrig samme opphav (*Våre Arveord*, under *venne*).

5.4.5 DØDEN SOM EN OPPHØYD SKIKKELSE

De følgende setningene viser eksempler på metaforen DØDEN SOM EN OPPHØYD SKIKKELSE:

(45a) Å - døden - døden den mørke fyrste

(45b) overgir oss uten nåde til døden

Fyrste, i (45a), brukes i utgangspunktet om et ‘kongelig statsoverhode’ (*Bokmålsordboka*, under *fyrste*), men siden det her er snakk om den *mørke fyrste*, får en andre assosiasjoner: For det første er MØRKE et vanlig kildedomene når en metaforisk snakker om og forstår DØDEN. I tillegg, og gjerne nettopp på grunn av denne tilordningen mellom døden og mørke, brukes *mørkets fyrste* om djevelen (*Bokmålsordboka*, under *mørkets fyrste*). *Mørke* brukes også om ‘virkefelt for ondskap’ og i bibelspråk om en tilværelse uten Gud (*Bokmålsordboka*, under

mørke). Her er man allerede godt innenfor kristendommens domene. I kristen tradisjon er djvelen Guds motstander, og en personifikasjon av det onde.

Verbet i (45b), å *overgi*, betyr ‘å overlate’ eller ‘betre’ (*Bokmålsordboka*, under *overgi*). Når noen *overlater* noe til noen andre, eller *betror* seg til noen, er det mest nærliggende å tenke at det er et menneske som står på mottakersiden. Derav tolkningen av *døden* som tilhørende menneskekategori. Siden det i denne setningen er noen personer, jf. objektet, som overgir seg, ville det være logisk å tenke at den de overgir seg til, er noen de setter høyere enn seg selv. Derfor er døden tolket som en opphøyd skikkelse i setningen.

Setningene i (45) kan gi assosiasjoner til en slags opphøyd skikkelse. De kan sammenlignes med eksempelet i (45a) hvor det er snakk om *han som hersker over døden*. Både (45) og (30a) kan en si hører til innenfor et dødsrikedomen, men *døden* har ulike roller i disse setningene. I (30a) er *døden* tolket som et sted som blir hersket *over*, mens i (45) har *døden*, gjennom å bli personifisert og tolket som en opphøyd skikkelse, rollen som den som hersker. Dette kan knyttes til den norrøne forestillingen om dødsriket Hel hvor Hel var navnet både på dødsriket og på skikkelsen som hersket der.

5.4.6 DØDEN SOM SKUESPILLER – LIVET SOM FORESTILLING

Lakoff og Turner (1989) har også funnet uttrykk for begrepsmetaforen LIVET SOM FORESTILLING. Forestillingsdomenet inkluderer mange ulike roller og deltakere (jf. kapittel 2.2.10). I de følgende eksemplene foreslår jeg metaforen DØDEN SOM SKUESPILLER. Med denne tolkningen kan LIVET samtidig forstås ved hjelp av kildedomenet FORESTILLING, hvor døden spiller en sentral rolle.

(46a) I annen akt kommer døden

(46b) Døden har sitt eget publikum

Først og fremst fremstilles *døden* som et menneske i (46a) på grunn av verbet, og relasjonen *døden* som subjekt har til det. På grunn av adverbialet *i annen akt*, som står for en hoveddel av et skuespill (*Bokmålsordboka*, under *akt*), kan denne setningen høre hjemme i et forestillingsdomene. Her er *døden* metaforisk plassert i et skuespill, og skuespill drives av skuespillere, derav tolkningen DØDEN SOM SKUESPILLER.

I likhet med (46a) er *døden* subjekt i setningen i (46b) og innehar i tillegg den semantiske rollen *eier*, noe som underbygger tolkningen av DØDEN SOM MENNESKE (jf. kapittel 2.4.2). *Publikum* kan i likhet med *akt* tilhøre et forestillingsdomene. Det gjør at *døden* også i denne setningen kan tolkes som en skuespiller.

5.4.7 DØDEN SOM MOTSTANDER – LIVET SOM KONKURRANSE

I de følgende setningene vil jeg påstå at *døden* forstås som ulike varianter av en motstander som en kjemper eller konkurrerer imot. Lakoff og Turner har også funnet eksempler på metaforen DØDEN SOM MOTSTANDER som en del av den mer generelle metaforen LIVET SOM KONKURRANSE (jf. kapittel 2.2.10). Ved spill og konkurranser har man ofte motstandere som man konkurrerer mot, og på grunn av forholdet mellom *livet* og *døden* kan en si at hvis *livet* forstås som en konkurranse, kan *døden* være en naturlig motstander. Dette svarer til den typen personifisering hos Lakoff og Turner (1989) hvor døden er personifisert som en motstander som forårsaker døden. Eksempler på DØDEN SOM MOTSTANDER:

(47a) Slik forandret min seier over døden seg til et forlis i livet

(47b) et menneske som lå og drogs med døden

(47c) Kort tid etter vant døden kappløpet

Forlis, som brukes i (47a), brukes ofte når skip eller andre motorfartøy blir ødelagt, havarerer eller går til grunne. Men ordet, som kommer fra lavtysk, betyr egentlig 'tap' (*Bokmålsordboka*, under *forlis*). Både *tap* og *seier*, som brukes i (47a), hører hjemme i et konkurransedomene, og derfor er også denne setningen tolket som uttrykk for metaforen DØDEN SOM MOTSTANDER og LIVET SOM KONKURRANSE.

Drogs som brukes i (47b), kan betyr både 'tiltrekkes' og 'streve, slite eller være plaget av' (*Bokmålsordboka*, under *drogs*). I dette tilfellet, fordi subjektsreferenten *drogs med* og ikke *mot*, tolkes det som at *døden* er noe vedkommende strever og sliter med, som om en kjemper mot en motstander.

I (47c) er det helt tydelig snakk om et konkurransedomene. *Døden* fremstilles som en utøver og motstander fordi den *vant kappløpet*. Også denne setningen kan tolkes som at livet er et spill eller en konkurranse, i dette tilfellet av typen kappløp, hvor *døden* er motstanderen. Det er likevel en litt spesiell konstruksjon og derfor også en spesiell metafor. Her har en å gjøre med to eller flere konkurrerende deltakere, et startpunkt, en strekning deltakerne løper og et slutt punkt eller mål. I andre konstruksjoner med *døden* hvor det er bevegelse involvert, er det ofte slik at *døden* forstås som slutt punktet eller målet for bevegelsen. Tabell 2 (kapittel 4.2) viste for eksempel at *døden* ofte står som preposisjonsutfylling til *til*, noe som i mange tilfeller gir *døden* den semantiske rollen *mål*, som jo er det leddet som er det endelige målet for en bevegelse. I tillegg forstås døden som et slags punkt ved metaforene DØDEN SOM ET TIDSPUNKT (jf. kapittel 5.2.5) og DØDEN SOM EN ENDE (jf. kapittel 5.3.7). Også metaforen DØDEN SOM REISE TIL EN ENDELIG DESTINASJON kan nevnes i denne forbindelse. Men i (47c) er *døden* med på bevegelsen, og det er uklart hva som er målet. Den større konteksten til denne setningen forteller at det handler om noen som er i ferd med å dø, men som skal rekke å utføre en aktivitet først. Med den kunnskapen til grunn kan det tolkes som at kappløpet egentlig er med tiden (og med *døden* hakk i hæl), jf. den relativt konvensjonelle frasen *kappløp med tiden*. I det tilfellet har en metaforen TID SOM OBJEKT I BEVEGELSE. I et slikt scenario er altså døden en motstander som etter hvert tar igjen de andre deltakerne (tiden og personen som skal dø), og dermed vinner kappløpet.

Det er absolutt flest tilfeller av at *døden* fremstilles som et levende vesen i forhold til *livet*. Resultatet viser bare to ulike eksempler på begrepsmetaforer hvor *livet* forstås som et levende vesen, og det er kun ett eksempel på metaforen LIVET SOM PLANTE, og noen få eksempler på metaforen LIVET SOM MENNESKE. Samtidig er det mange flere og forskjellige typer personifikasjoner av *døden*. Dette ujevne mengdeforholdet kan ha noe å gjøre med funksjonen som personifikasjon har; det tillater oss å forstå noe abstrakt gjennom egenskaper som vi selv kjenner fra erfaringen med å være menneske. Livet gjør vi oss erfaringer med hver dag, og vi kan derfor snakke om og forstå livet på en litt mer direkte måte enn vi kan forstå døden. Det er dermed ikke sagt at vi ikke bruker metaforer for å snakke om og forstå livet, de har bare en litt annen karakter.

5.5 Sammenligning av sjangrene

Når det gjelder spørsmålet om det er mer påfallende metaforbruk²⁸ i de skjønnlitterære tekstene i forhold til avistekstene, vil jeg først vise tall til fra den statistiske fremstillingen av materialet vist i kapittel 4. Tabellene i dette kapitlet viser en oversikt over antall tilfeller hvor *livet* og *døden* stod som subjekt, objekt og preposisjonsutfyllinger (og andre funksjoner), hvilke preposisjoner som var kjerner i preposisjonsfrasene, og antall belegg etter hvilke semantiske roller ordene hadde ved de ulike funksjonene. I tabell 3 (kapittel 4.3) kan en se at *livet* som subjekt opptrer 14 ganger i avistekster og 22 ganger i skjønnlitteratur. Alle gangene *livet* stod som subjekt i avistekster, var det med rollen *patients*. *Livet* som subjekt og agens var det få forekomster av, men de fem forekomstene var fra skjønnlitterære tekster. En liten forskjell mellom sjangrene var også å finne ved *døden* som subjekt og agens med henholdsvis seks tilfeller fra avistekster og ti tilfeller fra skjønnlitterære tekster. Hvis en tar utgangspunkt i at en påfallende metafor for eksempel er når et begrep som *livet* og *døden* blir personifisert, kan en ut fra disse tallene anta at det skjer oftere i skjønnlitterære teksten enn i avistekster i dette materialet (basert på at det er mennesker som vanligvis innehar rollen agens).

Tabell 6 (kapittel 4.3), som viser hele materialet etter semantisk rolle, viser en forskjell mellom sjangrene når *døden* har den semantiske rollen *mål*. 24 av 30 tilfeller kommer fra avistekster, og svært mange av disse er variasjoner av uttrykket *dømme til døden*, en setning som ikke kan sies å vise en spesielt påfallende metafor. Med utgangspunkt i dette tallet og denne rollen kunne en gjerne ha påstått at det er flere tilfeller av ikke-påfallende metaforer i avistekster, men det bekrefter likevel ikke at det på den andre siden er mer påfallende metaforer i skjønnlitterære tekster.

Samme tabell viser også at når *døden* har rollen *komitativ*, fordeler eksemplene seg relativt jevnt mellom de to sjangrene med seks tilfeller fra avistekster og syv fra skjønnlitteratur. Ved en nærmere undersøkelse av disse eksemplene har jeg, som tidligere nevnt, funnet at de seks eksemplene fra avistekster involverer ulike variasjoner av *med døden til følge*. Siden dette er en relativt konvensjonell uttrykksmåte, mener jeg at det ikke er en spesielt påfallende metafor. I de skjønnlitterære tekstene hvor *døden* har samme semantiske rolle, ser konstruksjonene litt annerledes ut. Her er samtlige setninger tolket som uttrykk for metaforen DØDEN SOM

---

²⁸ Som tidligere nevnt, regner jeg påfallende metaforer som de metaforene hvor man umiddelbart oppfatter at det er snakk om begrep i overført betydning.

MENNESKE. Eksemplene inkluderer setninger som *et menneske som lå og drogs med døden og her stod han ansikt til ansikt med døden.*

Det tabellene viser med hensyn til de semantiske rollene mål og komitativ, viser at det ikke holder å se på den statistiske fremstillingen av *livet* og *dødens* semantiske roller og syntaktiske funksjoner for å si noe forskjeller mellom sjangrene når det gjelder påfallende metaforer. Den statistiske fremstillingen kan i beste fall bare gi en pekepinn på forskjeller mellom sjangrene når det gjelder påfallende og ikke-påfallende metaforer.

Derfor har jeg gått gjennom metaforanalysen og funnet de metaforene jeg skjønnsmessig oppfatter som mest påfallende for å gjøre en mer kvalitativ undersøkelse på eventuelle forskjeller mellom sjangrene. De metaforene jeg oppfatter som mest påfallende, kommer fra gruppene LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET og LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE, og de følgende kommer fra førstnevnte gruppe:

- DØDEN SOM BEHOLDER
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Etter to døgn gikk Anna uforløst inn i døden, si at korset lyste for mig i døden*
  - Eksempler fra avistekster: *hvor mange spedbarn som må slepes sakte og pinefullt inn i døden og den er i stand til å slynge dem ned i døden*
- DØDEN SOM ET STED
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Han som hersker over døden og på grensen av døden*
  - Eksempler fra avistekster: *Creutzfeldt Jakobs sykdom, som fører til døden for ofrene og med fokus (...) på tiden som uavvendelig går mot døden.*
- DØDEN SOM EN HINDRING
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Hun lå der og blev dårligere og dårligere – døden var ikke til å komme forbi lenger og for dem ble døden en forferdelig motbakke.*
- LIVET SOM FARTØY
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Han var gått om bord i livet sitt igjen, hun hadde gitt livet mitt en bestemt retning*
  - Eksempler fra avistekster: *Noko å orientera livet etter i ei kaotisk og omskifteleg tid og noen har åpenbart mistet styringen over livet sitt.*
- LIVET SOM ET ROM

- Eksempel fra avistekst: *i stedet er det en nøkkel til livet*
- LIVET SOM NETT
  - Eksempel fra avistekst: *når livet floker seg til for alvor*
- LIVET SOM ET HJERTE
  - Eksempel fra avistekst: *livet pulserer sakte om bord*
- LIVET SOM EN MASKIN
  - Eksempel fra skjønnlitteratur: *livet surret og gikk*
- LIVET SOM LUFT
  - Eksempel fra skjønnlitteratur: *vi inhalerte livet i lange dovne drag*

Ut fra disse metaforene kan en ikke si at den ene sjangeren viser mer påfallende metaforer enn den andre. Eksempelene fordeler seg rimelig likt mellom de to sjangrene. En større forskjell mellom sjangrene kan en se ved metaforene og tilhørende eksempler fra gruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE:

- LIVET SOM PLANTE
  - Eksempel fra skjønnlitteratur: *livet selv vokser bare om hverdagen*
- LIVET SOM MENNESKE med
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Opp med humøret, Sigurlina, livet går videre, bare på denne måten kunne livet hans få mening og barnet lever i troens verden så lenge som livet tar i det med nennsomme hender*
- DØDEN SOM MENNESKE
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Her stod han ansikt til ansikt med døden, døden kom nærmere, helt bort til henne og før eller siden kommer jo døden og stikker hull på ballongen*
  - Eksempel fra avistekst: *døden har avsluttet et fullevd liv*
- DØDEN SOM GJEST
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Der var døden gjest, da døden sist gjestet henne og tok moren, døden kommer på visitt og hun vil ønske døden velkommen*
- DØDEN SOM EN VENN
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Hun lekte med døden, (...) kanskje var fortrolig med døden og det gikk an å gjøre seg til venns med døden*
- DØDEN SOM OPPHØYD SKIKKELSE
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Å – døden – døden den mørke fyrste og (...) overgir oss uten nåde til døden*

- DØDEN SOM MOTSTANDER
  - Eksempler fra skjønnlitteratur: *Slik forandret min seier over døden seg til et forlis i livet og et menneske som lå og drogs med døden*
  - Eksempel fra avistekst: *kort tid etter vant døden kappløpet*
- DØDEN SOM SKUESPILLER
  - Eksempler fra avistekster: *I annen akt kommer døden og døden har sitt eget publikum*

Her er det bare tatt utgangspunkt i det utvalget eksempler på metaforer som allerede var gjort i forbindelse med metaforanalysen. Det vil naturligvis si at det materialet kunne ha fordelt seg annerledes mellom sjangrene dersom flere eksempler ble tatt med. Likevel mener jeg at disse eksemplene viser en tendens til at det finnes mer påfallende metaforisk språk i de skjønnlitterære tekstene i forhold til avistekstene når livet og døden forstås som noe levende. Med bare noen få unntak kommer eksemplene på LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE fra skjønnlitterære tekster.

6 AVSLUTNING

Spørsmålene som ble stilt innledningsvis i denne oppgaven, var disse: Hvilke begrepsmetaforer finnes for begrepene LIVET og DØDEN i setninger som inneholder substantivene *livet* og *døden*? Finnes de samme begrepsmetaforene når måldomenet er eksplisitt uttrykt, som når det ikke er det? Og er det mer påfallende metaforbruk i de skjønnlitterære tekstene enn i avistekstene?

Metaforanalysen har vist at måldomenene LIVET og DØDEN kan forstås ved hjelp av en rekke ulike kildedomener. Hvis en sammenligner typene metaforer i de tre ulike overordnede metaforgruppene, kan en for det første se at LIVET og DØDEN i mange tilfeller forstås ved hjelp av de samme kildedomenene. Men en kan også se tydelige forskjeller med tanke på hvilke typer kildedomene de to begrepene forstås ved hjelp av.

Den første metaforgruppen, **LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET**, viser for det første at både LIVET og DØDEN kan være kilde til ulike former for mental aktivitet ved metaforen LIVET OG DØDEN SOM FREMKALLER AV MENTAL AKTIVITET. Tabell 6 (kapittel 4.3) som viser hele materialet etter semantisk rolle, viser et markant flertall av rollen *patiens*, noe som tyder på at *livet* og *døden* i mange tilfeller ”bare” er noe som blir beskrevet eller snakket om og slik har en passiv rolle i setninger. Den samme tabellen viser at stimulus er den nest mest brukte rollen for *livet* og *døden* i dette materialet. Rollen stimulus gis entiteter som genererer en følelse eller mental aktivitet. Jeg mener det ikke er spesielt overraskende at livet og døden ofte fremkaller dette. Det er tross alt ”store” begrep som kanskje krever en eller annen form for refleksjon.

Den semantiske rollen stimulus har direkte sammenheng med metaforene i gruppen LIVET OG DØDEN SOM FREMKALLER AV MENTAL AKTIVITET. Ved denne metaforen kan en se en forskjell i antall tilfeller mellom metaforen LIVET SOM FREMKALLER AV NEGATIV HOLDNING ELLER FØLELSE og DØDEN SOM FREMKALLER AV NEGATIV HOLDNING ELLER FØLELSE. Det var kun to eksempler på språklige uttrykk som viste den førstnevnte, mens det fantes tolv eksempler på sistnevnte. Dette viser en tendens til at DØDEN oftere enn LIVET fremkaller negative emosjoner, noe som i grunnen ikke er så rart, da dette kan ha sammenheng med grad av kunnskap om og erfaring med de to begrepene: Fordi døden for mange er et tabu, og fordi ingen har førstehånds erfaring med den, er det dermed ikke så lett å få kunnskap om den. Døden som fryktbasert tabu baserer Allan og Burridge (2006, s. 222) på blant annet frykten

for de aspektene ved døden som er ukjente for mennesket. Det er flere aspekter ved døden som er utilgjengelige for mennesket, og som det er umulig å gjøre seg erfaringer med. Mangel på erfaring fører til mangel på kunnskap, og mangel på kunnskap kan ofte være grunn til å frykte noe.

Ellers viser den første metaforgruppen en organisering av begrepet TID som både *livet* og *døden* (på ulike måter) kan være uttrykk for. Tabell 2 (se kapittel 4.2), som viser oversikt over hvilke preposisjoner *livet* og *døden* står som utfyllinger til, viser blant annet at *livet* oftere enn *døden* står som utfylling til *i* og *gjennom*, mens *døden* oftere enn *livet* står som utfylling til *etter* og *til*. Dette viser som tidligere nevnt en tendens til at *livet* forstås og omtales som noe langstrakt en kan befinne seg *i* eller bevege seg *gjennom*, mens døden forstås og omtales oftere som et distinkt punkt man kan bevege seg mot (jf. preposisjonen *til*) eller befinne seg *etter*. Denne (romlige) organiseringen dukket opp igjen i metaforanalysen med metaforene LIVET SOM TIDSUTSTREKNING og DØDEN SOM TIDSPUNKT, hvor den metaforiske overføringen altså innebar en overføring av en romlig orientering til en tidsmessig organisering.

Den andre metaforgruppen, **LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET**, viste at både LIVET og DØDEN kan forstås som BEHOLDERE. Forskjellen mellom de to er at *livet* i LIVET SOM BEHOLDER oftere har den semantiske rollen lokativ, mens *døden* i DØDEN SOM BEHOLDER oftere har den semantiske rollen mål. Det tyder på at når LIVET og DØDEN forstås som BEHOLDERE forstås oftere livet som noe en *er i* (statisk), mens døden forstås oftere som noe en beveger seg *inn i* (dynamisk). Dette kan relateres til den romlige orienteringen av LIVET og DØDEN nevnt ovenfor.

Denne gruppen viste også at LIVET og DØDEN kan forstås ved hjelp av kildedomenet VERDIFULL GJENSTAND. Når det gjelder antall eksempler på de to måldomenene, er det en stor forskjell: Mens det kun ble registrert tre eksempler på metaforen DØDEN SOM VERDIFULL GJENSTAND, viser materialet hele 23 eksempler på metaforen LIVET SOM VERDIFULL GJENSTAND. Dette viser at LIVET mye oftere enn DØDEN tildeles en eller annen form for verdi. I tillegg fantes det flere eksempler på at DØDEN forstås som SKJULT GJENSTAND i forhold til LIVET. Den primære metaforen FORSTÅ SOM Å SE, som er aktiv i LIVET OG DØDEN SOM SKJULTE GJENSTANDER, kan være med på å forklare dette. Det man kan erfare direkte, kan man danne seg en forståelse av. Dette kan også knyttes til grad av erfaring med

begrepene. Når noe er skjult eller usynlig, er det vanskelig å tilegne seg kunnskap om det, men så snart noe blir synlig og på den måten kan erfares, kan en som følge av dette tilegne seg kunnskap om fenomenet.

Flere av metaforene i KONKRET-gruppen er knyttet til den strukturelle metaforen LIVET SOM REISE. Det gjelder LIVET SOM FARTØY, LIVET OG DØDEN SOM STED, DØDEN SOM EN HINDRING og DØDEN SOM EN ENDE. Som tidligere nevnt er metaforen LIVET SOM REISE en mye behandlet metafor, og den inkluderer flere forskjellige språklige uttrykk som viser metaforen. Som vist i kapittel 2.2.5 har strukturelle metaforer egenskapen å fremheve og samtidig skjule ulike aspekter ved måldomenet. Kildedomenet REISE i denne metaforen mener jeg fremhever de positive og utforskende aspektene ved LIVET. Man legger gjerne ut på reiser for å utforske nye omgivelser, se nye steder og treffe mennesker. Og siden man på reiser er borte fra de trygge og vante omgivelsene, er det en viss uforutsigbarhet over det hele, og man kan støte på uforutsette hendelser (slik man også kan i livet). Basert på kunnskapen man har om reiser, mener jeg metaforen LIVET SOM REISE fremhever en positiv tilnærming til livet. Ved for eksempel metaforen LIVET SOM KONKURRANSE, som ble foreslått i forbindelse med metaforen DØDEN SOM MOTSTANDER (kapittel 5.4.7), fremheves andre aspekter ved livet. I konkurransedomenet hører blant annet utøvere, motstandere, regler, vinnere og tapere til. Ved å forstå måldomenet LIVET ved hjelp av kildedomenet KONKURRANSE fremheves derfor andre aspekter ved livet, og kan vise en annen type holdning og tilnærming til livet enn det metaforen LIVET SOM REISE gjør.

Hvis en sammenligner de to metaforgruppene LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET og LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET, kan en se at LIVET og DØDEN langt på vei forstås ved hjelp av de samme typene kildedomener. Men det fremkommer en forskjell mellom hvilke kildedomener LIVET og DØDEN forstås ved hjelp av, når de ikke forstås ved hjelp av det samme kildedomenet. Det er flere eksempler på at DØDEN forstås ved hjelp av et ikke-konkret kildedomene i forhold til LIVET, og samtidig er det flere eksempler på at LIVET forstås ved hjelp av et konkret kildedomene i forhold til DØDEN. Eksemplene som gjelder DØDEN, inkluderer DØDEN SOM KONSEKVENNS, DØDEN SOM HENDELSE, DØDEN SOM EN REGEL, DØDEN SOM EN STRAFF, DØDEN SOM EN OPPGAVE og DØDEN SOM LØSNING. Eksemplene som gjelder LIVET, er LIVET SOM FARTØY, LIVET SOM ET ROM, LIVET SOM NETT, LIVET SOM MASKIN, LIVET SOM ET HJERTE og LIVET SOM LUFT. Dette kan også relateres til grad av erfaring med og kunnskap om de to begrepene. Siden det å leve er noe man gjør seg erfaringer

med hver dag, kan det gjerne lettere relateres til andre konkrete erfaringer som gjør at LIVET oftere forstås som noe konkret, mens DØDEN oftere forstås som noe ikke-konkret.

Den siste metaforgruppen, **LIVET OG DØDEN SOM LEVENDE VESEN**, viser et betraktelig flertall av personifikasjoner av DØDEN i forhold til LIVET. Mens det er eksempler på at døden forstås som en person, og i tillegg som person med flere ulike egenskaper (GJEST, OPPHØYD SKIKKELSE, VENN, SKUESPILLER, MOTSTANDER), har jeg bare funnet eksempler på to metaforer hvor livet kan forstås som et levende vesen (MENNESKE og PLANTE).

Personifikasjon tillater oss å forstå noe abstrakt gjennom erfaringer vi gjør oss med å være menneske. Slik er det en strategi som kan brukes for å forstå det uforståelige ved hjelp av noe man gjør seg erfaringer med hver dag. Som vist i innledningen er personifikasjoner av døden noe som har vært vanlig blant mennesker i lang tid. Og siden språket ifølge begrepsmetaforteorien (enkelt sagt) gjenspeiler hvordan man tenker, er det ikke overraskende at det har dukket opp en del uttrykk for personifikasjoner av døden i dette materialet. Det er ikke helt enkelt å fastslå hvorfor man har hatt for vane å personifisere døden. Men det kan ha noe å gjøre med tendensen man har til å forstå HENDELSER SOM HANDLINGER (jf. Kövecses, 2010, s. 56). En handling krever en agerende entitet som utfører handlingen. Hvilken type agerende entitet som brukes til å forstå døden, kan som vist variere. Det kan tenkes at forståelsen av HENDELSER SOM HANDLINGER, og personifikasjoner av døden som følge av dette, er spesielt aktuelt når døden oppleves som en brå og uventet hendelse, særlig som følge av sykdom eller ulykker.

Metaforanalysen har også vist at språklige uttrykk kan vise noen av de samme begrepsmetaforene både når måldomenet er eksplisitt nevnt, som i denne analysen, og når måldomenet ikke er det. Flere av metaforene jeg er kommet frem til i denne oppgaven tilsvarer noen av metaforene som var funnet i de andre undersøkelsene (Vogel, Solheim, Fernandez, Marín-Arrese og Lakoff og Turner, kapittel 2.2.10). Det gjelder for eksempel metaforene knyttet til den strukturelle metaforen LIVET SOM REISE, som flere av de andre også har funnet uttrykk for. De ulike variantene av personifikasjon av døden som Lakoff og Turner skriver om, har dukket opp også i denne analysen: både i form av en skikkelse som en kjemper imot, og som en person som henter med seg den døde. Disse forestillingene kan relateres til de tradisjonelle kulturelle forestillingene som ble beskrevet i innledningen. Både i norrøn religion og i kristendommen har en for det første en forestilling om døden som menneskelignende skikkelser, og for det andre er forestillingen om et dødsrike som man reiser

til (med eller uten følge) sentral i norrøn religion. I undersøkelsene som tok utgangspunkt i dødsannonser (Fernandez, 2006, Solheim, 2014), kunne en se tendenser til metaforer basert på følelser knyttet til døden og relasjonen som forfatteren av dødsannonser har til den døde. Dette er nok spesielt for den diskursen, og slike metaforer har ikke kommet til uttrykk i denne oppgaven. Organiseringen av LIVET og DØDEN i ulike tidsperspektiv, henholdsvis UTSTREKNING og TIDSPUNKT, har jeg ikke på samme måte funnet eksempler på i de andre studiene. Men denne organiseringen kan til dels relateres til metaforene LIVET SOM REISE og LIVET SOM MIDLERTIDIG OPPHOLDSSTED (jf. figur 7 og 8 i kapittel 2.2.10).

I kapittel 5.5 ble det kort diskutert om det fantes mer påfallende metaforuttrykk i skjønnlitteratur enn i avistekstene. Basert på de utvalgte eksemplene på de ulike metaforene kunne en se en viss tendens til mer påfallende metaforuttrykk i de skjønnlitterære tekstene. Dette gjaldt i hovedsak metaforuttrykk fra gruppen LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE. Siden denne gruppen i hovedsak består av ulike personifikasjoner av døden, virker det å være mer personifikasjon i de skjønnlitterære tekstene enn i avistekstene.

Begrepsmetaforteorien går imot det tradisjonelle synet hvor metaforer i hovedsak ble benyttet og skapt av kreative ordsmeder. Derfor kunne det gjerne være interessant å undersøke nærmere om det finnes en vesentlig forskjell mellom ulike sjangre når det er snakk om begreper som livet og døden. Andre aspekt som kunne være interessant å undersøke er om begrepsmetaforene for livet og døden er universelle eller kulturspesifikke. Både denne oppgaven og de andre studiene jeg har vist til, undersøker i hovedsak europeisk språk og er dermed konsentrert omkring vestlig kultur. I kognitiv lingvistikk mener man at det finnes generelle kognitive prinsipper som alle mennesker deler, for eksempel kroppsforankring (jf. kapittel 2.1.3). Men siden det i noen tilfeller er kommet til uttrykk en kognitiv organisering av livet og døden som gjenspeiler tradisjonelle vestlige trosoppfatninger, for eksempel forestillingen om en todeling av det hinsidige, et dødsrike som ligger under jorden, samt personifikasjoner av døden, kunne det være interessant å undersøke om de samme metaforene dukker opp i for eksempel østlig tradisjon, hvor synet på døden er et annet.

Litteraturliste

Primærkilde:

Oslo-korpuset av taggedde norske tekster (Bokmålsdelen). Tekstlaboratoriet, UiO. Tilgjengelig fra: <http://www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/>

Sekundærkilder:

Allan, K. & Burrige, K. (1991) *Euphemism and Dysphemism: Language used as shield and weapon*. Oxford: Oxford University Press.

Allan, K. & Burrige, K. (2006) *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language*. New York: Cambridge University Press.

Bjorvand, H. & Lindeman, F. O. (2000) *Våre arveord*. Oslo: Novus Forlag.

Bø, R., Hageberg, A., Killingbergtrø, L., Nordlie, S., Pedersen, G. red. (1994) *Norsk ordbok: Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*. Bind 3. Oslo: Det norske samlaget.

Claudi, M. B. (2010) *Litterære grunnbegreper*. Bergen: Fagbokforlaget.

Evans, V. (2004) *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition*. Amsterdam: John Benjamins

Evans, V. & Green, M. (2006) *Cognitive Linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Faarlund, J. T., Lie, S., Vannebo, K. I. (1997) *Norsk Referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fernandez, E. C. (2006) The Language of Death: Euphemism and Conceptual Metaphorization in Victorian Obituaries. I: *SKY Journal of Linguistics* [Internett] vol. 19 (1),

s. 101–130. Tilgjengelig fra: http://www.linguistics.fi/julkaisut/sky2006_2.shtml [Lest: 29.7.17].

Geeraerts, D. (2010) *Theories of Lexical Semantics*. Oxford: Oxford University Press.

Goatly, A. (2011) *The Language of Metaphors*. 2. utg. London: Routledge.

Hartmann, I., Haspelmath, M., Cysouw, M. (2016) Identifying semantic role clusters and alignment types via microrole coexpression tendencies. I: Kittilä, S., Zúñiga, P. red. *Advances in research on semantic roles*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, s. 27–50.

Johnson, M. (1987) *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: Chicago University Press

Kittang, A. & Aarseth, A. (1998) *Lyriske strukturer: Innføring i diktanalyse*. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Kittilä, S. & Zúñiga P. red. (2016) *Advances in Research on Semantic Roles*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Knudsen, T. & Sommerfelt A. red. (1983) *Norsk riksmålsordbok*. Bind 1. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Kotarbiński, T. (1990 [1929]) *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk (Elements of the theory of cognition, formal logic and methodology of sciences)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Kövecses, Z. (2010) *Metaphor: A practical introduction*. 2. utg. New York: Oxford University Press.

Kulbrandstad, L. A. & Kinn, T. (2016) *Språkets mønstre*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Lakoff, G. (2006 [1993]) *Conceptual Metaphor: The contemporary theory of metaphor*. I: Geeraerts, D. red. *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1999) *Philosophy in the Flesh: The embodied mind and its challenge to Western thought*. New York: Basic Books.

Lakoff, G. & Johnson, M. (2003 [1980]) *Metaphors we live by*. 2. utg. Chicago: The University of Chicago Press.

Lakoff, G. & Turner, M. (1989) *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: The University of Chicago Press.

Luraghi, S. & Parodi, C. (2008) *Key Terms in Syntax and Syntactic Theory*. London: Continuum International Publishing Group.

Mannsåker, H. (2010) ”*Inn i noko endå djupare*” – *Metaforbruk om sinnet og stemningslidinger* [masteravhandling]. Bergen: Universitetet i Bergen.

Mannsåker, H. (2017) *Schizofrene symptom og splitta sinn – Kritiske metonymi- og metaforanalyser av fagtermer knytte til diagnosen schizofreni i skandinaviske lærebøker i psykiatri* [doktoravhandling]. Bergen: Universitetet i Bergen.

Marín-Arrese, J. I. (1996) To die, to sleep: A contrastive study of metaphors for death and dying in English and Spanish. I: *Language Sciences* [Internett], vol. 18 (1-2), s. 37–52. Tilgjengelig fra: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/038800019600006X> [Lest: 6.2.17].

Murphy, M. L. & Koskela, A. (2010) *Key Terms in Semantics*. London: Continuum International Publishing Group.

Maagerø, E. (2005) *Språket som mening: Innføring i funksjonell lingvistikk for studenter og lærere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nielsen, N. Å. (1966) *Dansk etymologisk ordbok*. 3. utg. København: Gyldendal.

Newmeyer, F. (2010) On Comparative Concepts and Descriptive Categories: A reply to Haspelmath. I: *Language* [Internett], vol. 86 (3), s. 688–695. Tilgjengelig fra: <https://muse.jhu.edu/article/394696> [Lest: 31.8.17].

Pragglejaz group (2007) MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. I: *Metaphor and symbol* [Internett], vol. 22 (1), s. 1–39. Tilgjengelig fra: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10926480709336752> [Lest: 7.7.17].

Rasmussen, T. & Thomassen, E. (2002) *Kristendommen. En historisk innføring*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Roald, B. & Iversen, O. H. (22. februar 2017) Død, i: *Store medisinske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://sml.snl.no/d%C3%B8d> [Lest: 27.8.17].

Rundblad, G. (2007) Impersonal, General, and Social: The Use of Metonymy Versus Passive Voice in Medical Discourse. I: *Written Communication* [Internett], vol. 24 (3), s. 250–277. Tilgjengelig fra: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0741088307302946> [Lest: 31.8.17].

Semino, E. (2008) *Metaphor in Discourse*. New York: Cambridge University Press.

SIL International (2017) *Manner as a semantic role* [Internett]. Texas: SIL International. Tilgjengelig fra: <http://www.glossary.sil.org/term/manner-semantic-role> [Lest: 7.7.17].

Solheim, M. (2014) *Death by Metaphors – A study of metaphors and conceptualisations of death in British and American obituaries* [masteravhandling]. Oslo: Universitetet i Oslo.

Steinsland, G. (2005) *Norrøn religion*. Oslo: Pax Forlag.

Stigen, A. (1977) *Aristoteles. En innføring*. Oslo: Dreyers Forlag.

Stovner, I. L. (2011) Død – folketro, i: *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: https://snl.no/d%C3%B8d_-_folketro [Lest 17.8.17].

Szwedek, A. (2008) Objectification: A new theory of metaphor. I: Thormählen, M. red. *English now: Selected papers from the 20th IAUPE Conference in Lund 2007*. Lund: Centre for Language and Literature, Lund University.

Teleman, U., Hellberg. S., Andersson, E. (1999) *Svenska Akademiens grammatik: 4: Satsar och meningar*. Stockholm: Svenska Akademien.

Tønneson, J. L. (2012) *Hva er sakprosa*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

UiB/Språkrådet red. (2017) *Bokmålsordboka*. Tilgjengelig fra: <http://ordbok.uib.no/>.

Van Valin, Jr, R. D. (2005) *Exploring the Syntax-Semantics Interface*. New York: Cambridge University Press.

Vogel, A. (2009) Going towards the unknown: Expressions for dying in European Languages. I: Zlatev, J., Falck, M. J., Lundmark, C., André, M. red. *Studies in language and cognition*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, s. 200–208.

Vogt, K. red. (1983) *Religion og menneskesyn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg

Oversikt over det innsamlede materialet. Til venstre vises hvilken kilde setningen kommer fra. Kildene som starter på bokstavene AV, er avistekster, og kildene som starter på SK, er skjønnlitteratur. Materialet er hentet fra bokmålsdelen av Oslo-korpuset av taggede norske tekster. Tilgjengelig fra: <http://www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/>

Kilde	Venste kontekst	Høyre kontekst
AV/SA96/07:	g og vanskelig prosess å leve gjennom før endelig dødsøyeblikket kom.	Døden har avsluttet et fullelv liv. Man er utladet og utmattet på samme ti
AV/Ad96/01:	, står hundretusener i fare for å dø, sier Ogata, vel vitende om at	døden allerede herjer i Zaires jungel. Sultedøden Jeg vet at FN vet følg
AV/BT96/01:	elv ikke denne viljesterke kunstneren hadde kraft til å overvinne. Men	døden kom da han hadde nådd et av de virkelig store målene han hadde satt s
AV/SA96/04: AV/He96/01 :	i salig blanding. Salig også i en annen forstand : I annen akt kommer maso. Altså : Vi må utsette oss for å dø. Hvorfor det? tenker jeg.	døden . - Det blir ingen lang, men en ganske alvorlig sekvens. Slik er no
AV/BT97/01:	I prøver i teatret, og fikk høre enkelte utdrag. Kort tid etter vant	Døden kommer jo av seg selv. Er det det maskuline helteideal som melder se
AV/BT95/02:	lindeste bildet. Ved teppefall Inger Marie Andersen (1930-1995)	døden kappløpet. Jacques Offenbach holdt det uferdige partituret til "Les
AV/BT96/01:	øttet ligger blod, inni blod ligger skjelett, inni skjelettet ligger	Døden har sitt eget publikum. Når forestillingen er over, reiser vi oss o
AV/VL96/03:	hatt sin plass i samfunnet. Denne skikken er også med på å hindre at	døden , inni døden ligger Gud. Sjur, 6 år Minde Bøndene til lønnskamp - B
AV/BT97/01:	lk ikke kan helbredes, vil de heller ha døden på bestilling. Da blir	døden blir en privatsak som angår bare de få, de allernærmeste. Når flagg
AV/BT95/01:	este sikre med livet, er døden. Men døden snakker vi helst ikke om.	døden den siste helsetjeneste. Dette er en ulykkelig utvikling. Å avbesti
AV/BT97/01:	feldig/skjødesløst ", og " I alle unntatt ett av de 13 tilfellene var	Døden er foretrent og fremmedgjort. Den er blitt en sak for institusjonene
AV/Ad96/01:	De ble hengt en for en, og lagt i kister. En lege overbeviste seg om	døden forårsaket av ett enkelt skuddsår. " Lord Widgery, som ledet tribun
AV/Ad96/01:	nrettelser. Dommene ble eksekvert i nærvær av lege, som bekreftet at	døden var inntrådt. Den tyske overvaktmesteren Schwenk sa i sin vitneforkl
AV/BT95/01: AV/He96/01 :	rild. Temperatur, dødsstivhet og dødsmerker gir en viss pekepinn når	døden var inntrådt. Likene ble lagt i graver og begravd på den russiske ki
AV/BT97/01:	og jeg brukte mye tid på å forstå døden. - Og nå har du forstått hva	døden inntraff. Morild forklarte at dødsmerker normalt vises etter en halv
AV/SA96/02: AV/He96/01 :	, for andre er den ikke til å leve med - samtalen er ikke lenger nok,	døden er? - Ja, jeg tror det. Døden er slutten på dette livet og begynne
AV/VL96/02:	me på Austrått sammen med familie og venner. Vi tenker hver på våre l	døden er løsningen. Tittelen Gjør meg levende igjen, som er bokens altove
AV/BT95/02:	ha opplevd mirakelet som en fødsel er, spekulerer jeg over døden. Er	Døden er den siste fiende. Det er de fleste smertelig klar over. Derfor e
AV/SA96/07:	ans eget slott, ja, det er evig godt! For meg er livet Kristus, og	døden det samme slags mirakel? nye filmer EMMA (Gwyneth Paltrow, Toni Co
AV/VL96/03: AV/DN96/01 :	om ventet - i en slik situasjon som mange av disse pasientene var, må	døden en vinning! Fil 1,21 Magne C. Krohn er pensjonert sokneprest. Svens
AV/Af96/01:	om skjedde. Eller det kan ha skjedd en ulykke. Felles for alle er at	døden ha vært ventet. Det er også vist til at flere av pasientene ifølge j
AV/Ad96/01:	dverkere. Gode og onde ånder griper stadig inn, og gir både livet og	døden utløser følelser. De fleste av oss opplever døden og sorgen i egen f
AV/BT95/01:	re at menneskekroppen eldes og dør. Teologene ønsker ikke å forhindre	døden ny retning. Naguib Mahfouz lar det fantastiske og eventyrlige slippe
AV/Ad96/01:	isse endte han hennes liv med ett kraftig slag mot hodet. " Fortjener	døden , men ser den heller som starten på en evig tilværelse i Guds rike.
AV/Ad96/01:	en. Døden inn i pensum - Hva kan helsevesnet foreta seg for å gjøre	døden " Ingen som var vitne til henrettelsen var villig til å fordømme de
AV/BT95/01:	e, har høgt blodtrykk, betydelig overvekt eller er storrøyker. Gjør	døden mer «synlig»? - Vi kan blant annet sørge for at alt helsepersonell f
AV/VL96/01: AV/He96/01 :	godt og ond når et familiemedlem er gått bort. Hensikten er å gjøre	døden synlig Tekst : HALLDIS NERGÅRD - Tanken på døden som en naturlig av
AV/SA96/07:	m gjer kompromiss umogeleg. Amos Oz seier at ein overdose kan medføra	døden til noe naturlig. Det er i dødsøyeblikket vi mer enn noen gang treng
AV/BT97/01:	ærligheten med en ny bryllupsfest. Tema : selvmord Når kvinner velger	døden . Drapet på Yitzhak Rabin viser, meiner Oz, ein intern jødisk kamp
	lles for alle er at døden utløser følelser. De fleste av oss opplever	døden Når en kvinne velger døden, sitter det kvinner tilbake som aldri får
	rat det, men nå var jeg kommet ned på jorden, igjen. Jeg hadde sett	døden og sorgen i egen familiekrets. Sjeldnere eller ofte. Felles for oss
		døden like i øynene og oppdaget at jeg virkelig tror det jeg tror, og det

[AV/He96/01](#)
: kamp, og jeg ser ateister dø i dyp fred. Det er ingen fasitsvar ved

[AV/Ad96/01:](#) hus fylt med familie, venner og bygdefolk leste Inga dikt om livet og

[AV/Ad96/01:](#) av døden som har lite til felles med døden slik folk flest møter den.

[AV/Af94/01:](#) ådte i kraft i 1979, kan enhver som går vekk fra islam, straffes med

[AV/BT95/01:](#) rasjonen" holdt mannen på å forblø, men legene greide å redde ham fra

[AV/BT95/03:](#) en hybrid - en krysning mellom gås og and. Flaks reddet Ine (8) fra

[AV/Ad96/01:](#) at Bandidos kom til Trondheim. Bare millimeter skilte 32-åringen fra

[AV/BT95/03:](#) løshet mot ro, Requiem-komposisjonen mot gregoriansk sang N livet mot

[AV/BT95/01:](#) satt. " Tok igjen " I Jay Eborða er siktet for legemsbeskadigelse med

[AV/BT96/02:](#) aretekt i påvente av saken. Han er tiltalt for legemsbeskadigelse med

[AV/BT97/01:](#) lo Sentralstasjon. 14 personer ble tiltalt for legemsbeskadigelse med

[AV/SA96/12:](#) lig drap, men han har erkjent straffeskyld for legemsbeskadigelse med

[AV/Ad96/01:](#) aushet. En 23 år gammel mann fra Romerike har erkjent mishandling med

[AV/Ad96/01:](#) og blir alvorlig. En fin samtale med mor I - I fjor sommer lå mor for

[AV/BT96/01:](#) blod, inni blod ligger skjelett, inni skjelettet ligger døden, inni

[AV/Af96/01:](#) OTTESEN I *** I Fra LIVETS LYS I -- Fantese det da noe bedre? Nei, i

[AV/Fa96/01:](#) ørende for oss å se på sammenhengen mellom det livet vi lever, og den

[AV/SA96/10:](#) te kombinert med tvang og trussel fra hutu-lederne har drevet dem ut i

[AV/Fa96/01:](#) er en kjempesjø ut av himmelen. Den er i stand til å slynge dem ned i

[AV/Fa96/01:](#) seg til døde. De bruker opp all energien for å være vakre helt inn i

[AV/SA96/02:](#) til I Jesus Kristus, Guds Sønn og vår Frelser, går ikke alene inn i

[AV/Ad96/01:](#) ne gangen? Hvor mange spedbarn som må slepes sakte og pinefullt inn i

[AV/BT96/01:](#) g den menneskelige varianten Creutzfeldt Jakobs sykdom, som fører til

[AV/BT96/02:](#) ubjekt med fokus på forgjengelighet, på tiden som uavvendelig går mot

[AV/Ad96/01:](#) at det var likegyldig for ham om han ble stilt for retten og dømt til

[AV/Ad96/01:](#) , etter at han ble gjenvalgt som president i fjor. Göncz ble dømt til

[AV/Ad96/01:](#) vendte han hjem til Bangui, der han ble stilt for retten og dømt til

[AV/Ad96/01:](#) or å bistå i krigsrettssaken. Til meg sa Hollack at Berg ble dømt til

[AV/Ad96/01:](#) tiltalt omfattet, gjaldt det fanger som på denne måten var dømt til

[AV/BT97/01:](#) pene i Oslo og Ålesund vart sette ut av spel. Fem menn vart dømde til

[AV/BT97/01:](#) sje til fordel for Nord-Korea. Opprinnelig ble Yang Dong-hwa dømt til

[AV/BT97/01:](#) n skrev mens han satt i varetektfengsel i Krakow før han ble dømt til

[AV/BT97/01:](#) ngrep på vanskelig tilgjengelige deler av skroget. Drapsmann dømt til

[AV/He96/01](#)
: v » har funnet sitt valgspåk : « Redd dem som er urettferdig dømt til

[AV/BT95/01:](#) ot ham for separatisme. Bli han kjent skyldig, kan han bli dømt til

[AV/BT95/04:](#) Gia har satt opp en liste over franske journalister som er " dømt til

[AV/BT95/05:](#) 9 gram ren heroin ut av Thailand 23. mai i år. Hun ble først dømt til

[AV/VG96/01](#)
: v tilbake til hjemlandet i 1986. Han ble stilt for retten og dømt til

[AV/Ad96/01:](#) Som følge av denne samtalen gav jeg Hollach ordre om å dømme Pevik til

[AV/Af94/01:](#) geria er de eneste nasjonene der forbrytere under 18 år kan dømmes til

[AV/VL96/03:](#) bar ditt kors. Og skulle det likevel være slik at denne sykdom er til

[AV/BT95/01:](#) Men i 1993 pekte dødskurven rett til værs, da 42 pasienter avgikk ved

[AV/BT95/01:](#) 6 og 22 pasienter ved sykehjemmet. Men i 1993 avgikk 42 pasienter ved

døden. Men jeg ser ofte hvordan mennesker i dødskamp plutselig slapper av

døden - og om voldens ironiske grep om menneskene. Våpenlovgivning I - Ove

Døden som en nødvendig og selvfølgelig avslutning av livet snakkes det nesten ikke om

døden. (NTBSDPA) I KORT SAGT I Falne forties I I et innlegg i Aftenposte

døden. Mannen selv opplyser at han heretter vil vie sitt liv til religiøst

døden I Åtte år gamle Ine Eldbjørg Amundsen er i Chile på ferie da hun plut

døden den dramatiske kvelden på Byåsen. Gikk under jorden I Siden skyteepi

døden. Inneholdet er likevel på ingen måte fortellende. Hans koreografisk

døden til følge. Før han ble framstilt for varetektfengsling i går hadde

døden til følge. Påtalemyndigheten mener dessuten at hendelsen skjedde und

døden til følge eller medvirkning, skriver Aftenposten. Fire personer ble

døden til følge. Oljemuseet snart i havn I Av Kjell Arne Knutsen I Norsk O

døden til følge. I går ble han varetektfengslet for fire uker, siktet fo

døden, og jeg fikk beskjed om at hun gjerne ville snakke med meg. Inntil

døden ligger Gud. Sjur, 6 år Minde Bøndene til lønnskamp - Bøndene har få

døden vil du minnes, hvis du minnes, - dette ene : Være ventet, - komme

døden som møter oss. Vi dør litt hver eneste dag. Vi eldes og mister jevn

døden i villmarken i Zaire. Men blant de få flyktningene som nå vender til

døden. Men Kristaver ser straks hvor stor skråning han vil skjære den av m

døden. Er det ikke poetisk? spør Léong Vá og bøyer seg over en gulbrun,

døden. Også ved livets grense går Jesus med. For den som her har sin sak

døden? Hvor mange mødre som må voldtas? Hvor mange fedre som må tvinges t

døden for ofrene. Eksport fra Storbritannia av storfe kjøtt og relaterte pr

døden, og på menneskets passiviserte avmakt i sitt liv. Alt sammen knytte

døden. Om han så ble skutt dagen før kapitulasjonen, ville det ikke gjøre

døden etter oppstanden i Ungarn i 1956, men klarte å unngå galgen. Horn v

døden. Straffen ble omgjort til livsvarig fengsel, og Bokassa ble løslatt

døden på grunn av spionasje. Senere fikk jeg domskonklusjonen og fullbyrde

døden innenfor leirområdet. Normalt ble også dødsdommene eksekvert der. M

døden og avretta. Fire andre fekk lange tukthusstraffer. I slutten av feb

døden, men dommen ble senere omgjort til livstid. Amnesty International s

døden den 2. april 1947 og hengt den 16. april på sin gamle arbeidsplass Au

døden I SANAA : En afghansk krigshelt ble mandag dømt til døden for å ha sk

døden. Stå ikke og se på at de dør. » Retten til å velge I Larmen fra dem

døden. Overgepet mot den 73 år gamle Kemal har vakt stor oppsikt både i Ty

døden " og skal myrdes. STEIN VIKSVEEN I Eiffeltårnet skal sprenges og I C

døden, men retten omgjorde dommen til livsvarig fordi hun tilsto. En dans

døden, men senere benådet. Den sentralafrikanske republikk bestemte seg i

døden. Saken var strafferettslig så klar, at en bare kunne regne med døds

døden og henrettes. Siden 1985 er ni ungdomsforbrytere henrettet, fire av

døden, da møt vår venn i dødens dal og følg ham gjennom alle ukjente dyp i

døden. Tallet var så dramatisk høyt at ledelsen kontaktet Fylkeslegen i Ho

døden. Etterforskingen trappes nå opp, med assistanse av Kripis. SIDE 4

[AV/BT95/02:](#) . Av 2,5 millioner mennesker som er berørt er hele 125.000 avgått ved

[AV/BT96/02:](#) es. Der skjedde det forunderlige og forstemmende at filmen avgikk ved

[AV/VL96/01:](#) Der retter man seg etter været. « Etter dyrene. Etter kjærligheten.

[AV/BT97/01:](#) lhet, fritatt for det fanatisme-innpodede begjærets jernlov, men med

[AV/DN96/01](#)
:
bli minnet om det på den måten. Jeg er redd for å dø. Ikke for selve

[AV/VL96/02:](#) e” emner og ord, som dei fleste har ei oppfatning om : Jesus, synd,

[AV/Ad96/01:](#) avdeling. Pasientenes og de pårørendes tanker og oppfatninger omkring

[AV/BT95/01:](#) jult, noe som skapte store problemer på ulike måter. Åpenhet omkring

[AV/VL96/02:](#) ytre sanseintrykk ute, men åpner for en forvaklet holdning både til

[AV/BT95/03:](#) n av kirkeklokker som kaller til dødsmesse - refleksjon rundt livet og

[AV/Ad96/01:](#) lmer fra ulykker, krig og andre voldsovergrep får vi et vrengebilde av

[AV/SA96/07:](#) e graven henger sammen med at man ikke har bearbeidet sitt forhold til

[AV/VL96/02:](#) emmes bort. Det motsatte er tilfelle. Der man ikke forholder seg til

[AV/VG96/01](#)
:
ET En undersøkelse viser at stadig færre nordmenn tror på et liv etter

[AV/VG96/01](#)
:
rende Scan-Fact-måling i 1994. Det viser seg at troen på et liv etter

[AV/BT97/01:](#) krig og video. Samtiden har dessuten stilt spørsmålet " Et liv etter

[AV/Mo96/0](#)
[1:](#)
ldene på denne strekningen. Vel nede mot Eidfjord er temaet liv etter

[AV/Af94/01:](#) enet med eier : Undulaten må trene på landing! Undulaten "Gullet" var

[AV/BT94/01:](#) begynnelsen av sesongen. FIORENTINA-FORSVAREREN Stefano Pioli var nær

[AV/Ad96/01:](#) med å forstå litt mer av hva livet er. Hans opplevelse av å være nær

[AV/BT95/05:](#) stående på stedet hvil. Utgangspunktet er endepunktet om enn nærmere

[AV/BT95/01:](#) denne leiegården full av lukt og lyd og farger så vakre som livet - og

[AV/BT96/02:](#) Amsterdam. En munter historie om døden | - Det måtte selvfølgelig bli

[AV/DN96/01](#)
:
navn betyr " Guds styrke ". Gabriel er den " sølvklede befrieren " ;

[AV/BT97/01:](#) rsjon av det evige temaet aktuell på norske scener, nemlig " Piken og

[SK/AsKj/01:](#) lukket det. David sa noe som Frans bare delvis oppfattet, noe om at

[SK/AlGu/01:](#) mennesker. Hos dem gråt hun ut sin bitre sorg - sitt knugende savn da

[SK/AlGu/01:](#) et med livet og Gud slik at de kan leve videre i ensom fred sammen til

[SK/NoTG/01:](#) ingen mens uthusdøren knirker ". Nei, den tittelen blir for lang. "

[SK/BjJe/01:](#) annens smerte nu. En del av den bar hun med ham. En dag følte hun at

[SK/BjJe/01:](#) g over ham og tok pulsen. Den slog, men svakt og langsomt, ujevnt.

[SK/JeAx/01:](#) øden også. " Jeg hørte at jeg skalv i stemmen og bannet innvendig. -

[SK/JeAx/01:](#) ! Avlet i skitt og siden begravet i skitt. Før eller siden kommer jo

[SK/BjKe/01:](#) kke gjør det, gutten min. Se hvordan det går med dem til slutt, når

[SK/AlGu/01:](#) enneske kunde lide. Sykdommen tærte henne bort - sultet henne ihjel.

[SK/MaRa/01](#)
:
an skvetter opp og synes han er Jo som ligger her og dør. Å - døden -

[SK/NoTG/01:](#) , og vanskelig å sette ord på. Men nå var døden en truende fremmed.

[SK/JeAx/01:](#) r gasskamrene visste det ikke. De hadde ikke sett Lyset. For dem ble

[SK/BrAu/01:](#) t var merkelig at hun skulle bli funnet så sent som fem timer etter at

[SK/NoTG/01:](#) kk fra mann til mann, og brakte budskapet om at der, eller der, var

[SK/NoTG/01:](#) , eller der, var døden gjest. Noen ganger, de fleste gangene, var

[SK/NoTG/01:](#) adde fått hjemlov og var gått for å møte sin Skaper. Andre ganger var

[SK/BjJa/01:](#) rstår ikke dette og kommer aldri til å gjøre det, men sannheten er at

døden, opplyste helsedepartementet i Kiev tirsdag. Bare i 1994 registrert

døden fordi regissøren ikke hadde forklart i pressemateriellet hva den hand

Døden. Men ikke etter en mekaniseret blikkbit. » Vitenskapen og litteratu

døden som bakmann, for å si det slik. Den svarte boksen føyer seg pent in

døden, men for å måtte dra fra dem jeg er glad i. Sykdommen har på mange

døden og misjon. Selskapet skal lage ti \$“ Nåde den som tror \$” -program f

døden, eller mangel på denslags, er derfor noe som sterkt opptar både han

døden er den beholdningen i Bruaset håper å sitte igjen med etter å ha arbe

døden og livet. DERFOR HAR vi liten sans for at man på syke- og eldre hjem

døden. På scenen ligger en svartkledd kvinne urørlig, som død, på en ben

døden som har lite til felles med døden slik folk flest møter den. Døden s

døden? I tillegg har kommet den praktisk-tekniske oppfinnelse som heter se

døden som en realitet, stenger man riktignok enkel te ytre sanseintrykk u

døden. Tendensen er akselererende. Gjennom hundrevis av år har det norske

døden er nokså stabil - rundt 50 prosent. Utvikling | Men hvilket liv? He

døden? " og fått svar fra skribenter som Henning Hagerup, Khalid Salimi,

døden (!). Lars slår den siste spikeren i kista som inneholder myten om

døden nær fem ganger på tredve sekunder. Men redningen kom, og i går ble

døden etter en duell med Bari-spissen Igor Protti i gårsdagens italienske r

døden gir også gjenklang i den nye romanen. - Nakenheten i farens brev til

døden. Det blir et spørsmål om tid. Det er skapt en sympati for personene

døden. Hvorfor filmen heter " Tusen blå ballonger "? Tja. Kan det være t

døden. Her jeg sitter med sand mellom tærne og Middelhavet søvnlig, monot

døden, månen, nåden, hevnen og sannhetens engel. Hans symboler er lilje

døden " med handling fra den politiske omveltning i Chile : Var det aksept

døden inni ham gav ham den erfaring livet ikke hadde gitt ham. Frans tenk

døden sist gjestet henne og tok moren. Det er fem år siden. Da var hun fe

døden henter dem bort fra livet. - Så må du ha takk for at du gjorde menne

Døden kommer på visitt " var kortere og bedre, men ikke helt sann. Det va

døden kom inn i værelset. Mannen, den fremmede mannen i sengen, lå som e

Døden kom nærmere, helt bort til henne. Han var ved sengen. Så begynte m

Døden kommer i sin tur, " sa legen. - I mellomtiden må vi nøye oss med li

døden og stikker hull på ballongen. Og alt sammen hvirvler nedover som sky

døden nærmer seg. De blir så små, så onde mot hverandre, truer hverandre

Døden stod likesom i nærheten i mange uker før han endelig bestemte sig for

døden - den mørke fyrste. Han står med sin kvasse ljà, ventende bare på å

Døden ble avskaffet etter krigen, og et hvert dødsbudskap ble sett på som

døden en forferdelig motbakke. Bare den som har renset seg så Lyset kan fl

døden inntraff, men når du først nevner denne utrolige, nye teorien, bli

døden gjest. Noen ganger, de fleste gangene, var døden velkommen. Det v

døden velkommen. Det var hjemreisen som var begynt, den levende hadde fåt

døden uvelkommen, uventet, skakende. Likevel kunne en finne en mening,

døden er et upersonlig begrep for meg. I natt var det ham - i morgen kansk

[SK/EIAK/01:](#) a det er å dø. Hun skal dø, mor hennes og faster og alle sammen. Og
[SK/VeBe/01:](#) kteskap er godt stoff, forstår du. Begravelser også. Formeringen og
[SK/NoTG/01:](#) noen kunne forklare hvordan det skjedde. Før, og under krigen, var
[SK/JeAx/01:](#) ihvertfall konkret nok. " Jeg ble litt teatralisk. Jeg sa : - Det er
[SK/JeAx/01:](#) ne, gjennomsløste årenett. Nerval rettet seg opp fra bandasje. -
[SK/JeAx/01:](#) elv hadde jeg min fulle hyre med den døde tyskeren. Gribbene følte at
[SK/ArRa/01:](#) under leppa. Snusen vilde på død og liv nedi halsen på en. Og da var
[SK/AlGu/01:](#) kehuset. Det blev døden. Hun lå der og blev dårligere og dårligere -
[SK/NoTG/01:](#) bi : - Obstefelder, Obstefelder, Katzensweller... Av alle ting var
[SK/ErAn/01:](#) evde i. Alt det livsudyktige og mislykte og stygge, det som var viet
[SK/ErAn/01:](#) enholde resultatene -- at det på den måten skulde være mulig å avsløre
[SK/AlGu/01:](#) hjelpe ham bort fra det. For gir han sig til, er det der og bringer
[SK/BrJa/01:](#) n se feiglyset. " Reiersen sa : - Det er bare en gitt å kunne forutsi
[SK/AlKa/01:](#) d gjennom min lugg. Jeg ville gråte hos mor, men nå hadde jeg kastet
[SK/StTe/01:](#) sagde røtter - eller med oppreist sinn strammer sine røtter og trosser
[SK/ErAn/01:](#) en kappe. Han følte sig som en romer - før forfallstiden - som valgte
[SK/BjKe/01:](#) ig. Skjønner de ikke, hun vil være trett når hun dør. Hun vil ønske
[SK/DeHS/01:](#) ham. - Hvorfor spør du om det? Du har da ingen grunn til å ønske dig
[SK/BjJe/01:](#) fra sin store bror, den høye, mørke mannen med hale. For han elsker
[SK/BjJe/01:](#) yktet hus og hjem og morgendagen, og at den i virkeligheten foretrak
[SK/BjKe/01:](#) tenker Jeremy, om jeg ikke hadde vært så redd for døden. Han frykter
[SK/ChSo/01:](#) de liv. - Og hva så? " - Frykter De ikke døden? " - Frykter De ikke
[SK/JeAx/01:](#) søke beskyttelse i tornekrauet. Den hadde ligget i solsteken og følt
[SK/VeBe/01:](#) r livet, et uendelig rikt liv. Bare noen få ganger hadde han opplevd
[SK/AlKa/01:](#) nde, plagsomme ansiktet til hennes mor, som trodde hun var merket av
[SK/BrAu/01:](#) snakket så fint og verdig, jeg husker enda det han sa om ungdommen og
[SK/GrEl/01:](#) skjønnere at hun ikke mener et ord med det! Folk snakker om selvmord og
[SK/FrSv/01:](#) men først den tredje uka kom hun for seint til bussen. De snakket om
[SK/NoTG/01:](#) blikket på hele turen. I grunnen var dette merkelig. Sang vi ikke om
[SK/ErAn/01:](#) net lyd som fikk oss alle til å fryse. Jeg grep min hatt og gikk. Om
[SK/BjJe/01:](#) tsplikt, okkupanten har rett til å straffe sabotasje og spionasje med
[SK/ChSo/01:](#) med dette følget, men jeg var allikevel tilfreds med min redning fra
[SK/JeJH/01:](#) isene hadde ikke vært nådige. Enda en restaurant-ran, denne gang med
[SK/ChSo/01:](#) ham med en annen. Men han hadde lyst til å vite hvorfor hun lekte med
[SK/JeAx/01:](#) . Foten var tung på gasspedalen. Han var ung og elsket motorleken med
[SK/AlGu/01:](#) t gikk en kald angst igjennom ham - her stod han ansikt til ansikt med
[SK/AlGu/01:](#) ivet kunde bli så levende, så klart i et menneske som lå og drogs med
[SK/ChSo/01:](#) e. Så hadde hun lært av noen at det gikk an å gjøre seg til venns med
[SK/ChSo/01:](#) em inn igjen, disse som hadde sittet her og kanskje var fortrolig med
[SK/JeAx/01:](#) hundre år gammel, og hans fjerde hustru, Massons svigermor, lå for
[SK/DeHS/01:](#) måtte - måtte til for å redde mig. Si at korset - lyste for - mig - i
[SK/GrNo/01:](#) e hans, en kjølig beregning som skrur sig op i ekstasen på grensen av
[SK/BjKe/01:](#) vet at det lever, vil være med, og har ingen ting som binder det til
[SK/AlGu/01:](#) skjelvende ordene hvisket ut i natten - nesten som en overgivelse til

døden er en kvit hårpank med blod på, og det lønner seg ikke å bli for gla
døden er to av de beste nyhetskilder en avis har. Vel, en klipper altså L
døden en del av livet. Den delen som gjorde livet så verdifullt. Den var
døden også. " Jeg hørte at jeg skalv i stemmen og bannet innvendig. - Død
Døden er som en dyp brønn, " sa han. - Men Lyset kan bli så stort at det
døden var under klærne hans. De ble frekke og grådige. Hvis jeg duppet av
døden i potta. Det var sterke greier. Han måtte spytte med en gang. - Du
døden var ikke til å komme forbi lenger. Annar forstod det, og han begynte
døden noe som opptok meg sterkt. Kanskje var det boken om unge Woters lid
døden og undergangen - det vernet man om, ja degget for det og skaffet det
døden som den store humbug, kanskje den største av dem alle. Livspolisen
døden med sig. Selv ikke skogenes sus, ikke bekkenes sorl, ikke mørkets
døden, han som hersker over døden! " Den gale rystet mildt på hodet, men
døden inn i hennes fang. Jeg kom hjem med en karakterbok av varm og tørr p
døden. - Nei, håpløshetens regn, gråstripet, en ustanselig gråt ved nat
døden i dypeste ensomhet fremfor masseoptrin og hylende begravelssener.
døden velkommen fordi hun har levet så intenst at hun ikke kunne orke en d
døden. Nu har du arbeide, et hjem og til og med liv i Gud! " - Ja, onke
døden, og han har stor makt over mannens hjerte. " Jan holdt inne en stun
døden og slagmarken fremfor det rolige, ansvarlige liv. Mannens sjel er e
døden, han fryktet den da han møtte Unni i Zadar i Jugoslavia. Hun reddet
døden, " hermet hun. - Hvorfor i all verden skulle jeg det? " - Hvis De
døden komme. Gribbene hadde følt den også. Men for gribbene var døden sel
døden som mer enn et ord. Det var ikke da han som gutt så sin bestemor på
døden og som kanskje var det òg, jeg så de krevende elevøynene som lette e
døden, det ble veldig høytidelig da han snakket om at ingen av dem hadde k
døden og sånt.... Nei, de har aldri mot når det kommer til stykket. Sle
døden. Slik havnet de på kirkegården. Han satte sykkelen opp mot det hvit
døden hver eneste dag på Straen før? I en seng på hospitalet, en liten br
døden som den store humbug. Lørdag sistleden var jeg i begravelse. Min be
døden, etc.. " - Ja, du synes naturligvis det er underlig av mig å tale
døden. Dagen efter drev jeg på land, og jeg begynte å lete efter min bror
døden til følge - og rett foran nesen på politiet. Avisene brukte ord som
døden på den måten. Det burde vel egentlig forbys. Kanskje var hun ansatt
døden. Antennen bøyd seg grasiøst for vindpresset, og fra radion lød dem
døden. Her lå et menneske ille tilredt efter blodige opstøt - livet var ik
døden. - Eli, " sa moren og smilte mot henne. - Sett dig her du jenta mi
døden, at det gikk an å venne seg til den slik som andre vente seg til alk
døden. Selv hadde han aldri sett noen dø, slett ikke tenkt på at folk død
døden. Jeg stirret som trollbundet på de magre, pergamentaktige fingrene
døden. " Der gikk et par trekninger gjennom den sterke, nu istykkerbrutte
døden. I spissen for russerne var Mikhail Koltzov, sviende satiriker og b
døden. Alt som ikke er foranderlig. Hun vil være foranderlig. Hun vil væ
døden : - Så har de mig, forfølgerne.... " Hun løfter ham op i armene si

[SK/ChSo/01:](#) dette, de underslår den synlige sannhet og overgir oss uten nåde til
[SK/MaRa/01](#)
 : det i hele båra. Ingenting hjalp. Etter to døgn gikk Anna uforløst i
[SK/DeHS/01:](#) e det : - Det er hårdt å dø uten Gud, kamerater. Men Svan gikk inn i
[SK/VeBe/01:](#) . Men hun døde før jeg ble kjent med henne. Han drev henne vel inn i
[SK/BrGe/01:](#) t var jo bare menn, selvfølgelig - altså, hovedkvinnene ble dømt til
[SK/GrNo/01:](#) e i Thalmann-bataljonen. De lå og sov inne i et skogholt, trette til
[SK/AlGu/01:](#) mørke kvelden som har bragt henne et fremmed menneske som er sykt til
[SK/AsKj/01:](#) dt. " - Jeg hadde en kamerat som alltid pleidde å si at det ender med
[SK/AsKj/01:](#) milte han bare og svarte : Det kan jeg godt, det ender så likevel med
[SK/JoGe/01:](#) oss. Jeg rørte ved jorden der nede, ved himmelen der over meg og ved
[SK/BrJa/01:](#) a : - Det er bare en gitt å kunne forutsi døden, han som hersker over
[SK/ChSo/01:](#) å fast at dette menneske var en morder. Slik forandret min seier over
[SK/BjKe/01:](#) avnet Winther. Å falle igjennom som en Winther, var ensbetydende med
[SK/AlGu/01:](#) så lenge hun levde. En natt som for alltid hadde gjort henne redd for
[SK/BjKe/01:](#) e vært annerledes, tenker Jeremy, om jeg ikke hadde vært så redd for
[SK/EIAK/01:](#) ska kammå att " - Je e så redd, for alt, faster. E du itj redd for
[SK/BjKe/01:](#) , og i det samme kommer frykten, angsten for å bli gal, angsten for
[SK/AsKj/01:](#) det andre er det tanken på å miste livet som er verst, ikke tanken på
[SK/BjKe/01:](#) heten av noe vesentlig. Å gjøre livet så trygt at selv ikke tanken på
[SK/JeAx/01:](#) -logier hadde ikke maktet å fylle tomheten som grep meg ved tanken på
[SK/BjJa/01:](#) alle fall stort, " svarte Sigurlina og grøsset ved tanken på den brå
[SK/AlGu/01:](#) Jesu navn, men han blir ikke bra allikevel. Og hun tør ikke tenke på
[SK/ChLS/01:](#) vde. Det var det der med døden. Jeg ble helt kvalm når jeg tenkte på
[SK/ChSo/01:](#) rligste i verden, alle snakket om at de kom til å dø, alle tenkte på
[SK/JeAx/01:](#) t redd og på samme tid elsket jeg ham. Fra nå av tenkte jeg stadig på
[SK/AlGu/01:](#) t bare, men det betød så meget - så meget. Dette uhyggelige minne om
[SK/MaRa/01](#)
 : rd under grasvoren. Levd over dem alle. Gunhild har aldri tenkt over
[SK/BjJe/01:](#) elen var større enn han hadde ventet. Det var et ansikt som visste om
[SK/BjJe/01:](#) g. Men Catos nederlag var en seier. Hans eget nederlag var værre enn
[SK/BrGe/01:](#) ri, aldri søke seg farskapsbeskyttelse! Det var en skjebne verre enn
[SK/GrNo/01:](#) r den intellektuelles avmakt. Men å være eller ikke være sterkere enn
[SK/DeHS/01:](#) sig og gikk ut uten å si hvorhen. Da han kom hjem, var han blek som
[SK/AsKj/01:](#) handlet uten å tenke. Konstantze stanset to skritt fra meg, blek som
[SK/JeAx/01:](#) lle ordene stod filosofene og stanget hodene mot en mur. Og muren var
[SK/EIAK/01:](#) kvitt skyldkjensla nå, men redsla for det ukjente, uhyggelige som er
[SK/ErAn/01:](#) inprøver" og sende dem ut til jul. Som passende tittel foreslo han : "
[SK/EIAK/01:](#) gna bestemora ligger før hun dør, går Magret rundt, lamma av angst.
[SK/JeAx/01:](#) spurte jeg. Nerval sa : - Det vet bare den som har opplevd Lyset. "
[AV/DN96/01](#)
 : eg oppdaget at venner ikke erstatter søsken, ikke i kriser, ikke når
[AV/BT94/01:](#) de og serverer kruttsterk kaffe i kapteinens kabin. Fisker som matauk
[AV/VL96/01:](#) at man møter en fremmed ved et veikryss eller en port en kveld... og
[AV/BT97/01:](#) n nok. Jeg er ikke depriment etter dette rennet, men det er klart at
[AV/Ad96/01:](#) va jeg har tenkt. Noe av drivkraften min er å forsøke å formulere hva

døden. At demningen har formørket deres sinn skal aldri tjene dem til unns
døden, og de la nål og tråd og saks med henne i kisten. Så skulle ikke An
døden - inn i Paradis som den botferdige røver. " Ingen sa noe. Men det g
døden, kan jeg tenke meg. " - Henri, vær forsiktig med hva du sier. Din
døden. Henrettelser var en slags folkeforlystelse den gangen. Hovedkvinne
døden. Den blekgule huden var trukket stramt over kinnben og tinninger. D
døden, begynner et nytt liv for henne. Hun som i alle år har vært ensom o
døden. " - Huff da. " - Du kan så si. Du aner ikke hvor sjenerende det v
døden. " - Den tid den sorg, " sa Klevenberg. - Du sier noe, " svarte D
døden som var her. Men da jeg ikke visste hvem jeg var, kunne jeg ikke gr
døden! " Den gale rystet mildt på hodet, men plutselig trakk han sig samm
døden seg til et forlis i livet. Jeg innstilte mine undersøkelser om min b
døden, slik hans fetter, Brian, som satte barn på sin økonomisk svakt be
døden fordi han var en voldshånd som ingen nåde hadde, som ikke skånte. M
døden. Han frykter døden, han fryktet den da han møtte Unni i Zadar i Jug
døden, du da " - Nei, " sier gammel-Magret mildt. - Døden e je itj redd
døden, at han har levet førti år forgjeves... Det er dørgende stille i r
døden. Forstår du hva jeg mener? " - Ikke helt. " - Det burde du forstå
døden kan true en. Å bygge sitt hus så stort og med så høye murer at verde
døden. Den moderne verden hadde henvist meg til å gå omkring i en passende
døden de ombordværende måtte ha fått. - Fire motors, " mumlet Bjørn tanke
døden heller - for det vil bringe så mange vanskeligheter. Så har hun bare
døden. Ikke om dagen, selv om jeg ofte forestilte meg hvor pinlig det vil
døden, hun hadde blitt meget, meget redd for å dø, reddere enn noen hun
døden. Den moderne verden med alle sine -ismer og -logier hadde ikke makte
døden er blitt for henne en opplevelse som skremmer henne bort fra det vern
døden, sin egen død. Ho bryr seg ikke med det nå heller, men som et dunk
døden; det var høstet. Håret var ikke grått lenger, men hvitt, og halse
døden : Den norske skam var selvforskyldt. Slik så Fransiskas far på det.
døden. Herken Uglemose satt ved flygelet og så ut i natten. Bak den store
døden, det er vår kulturs smertelige og frydefulle spørsmål. For denne li
døden. Ansiktet uttrykte en fortvilelse så sort og fryktelig, at Inga ble
døden. Hun slapp mannens arm. Jeg tok et skritt frem. Så spyttet jeg hen
døden. En efter en segnet filosofene sammen foran muren. Nå ble skumringe
døden, den sitter som ei klo i bringa hennes. Morgenen etter dette vakner
Døden og den grønne krukke. " Men jeg vil skynde mig og kalle den : " Den
Døden, hun er kvalm av redsel ved tanken på at bestemora skal dø. Hun tør
DØDEN | Kadaveret kokte. Det kokte av fluer og maur og små svarte biller.
livet floker seg til for alvor. Det eneste mennesket som kunne ha hjulpet
Livet pulserer sakte om bord, men alle har rutiner å holde seg til. På de
livet blir aldri helt det samme etterpå. » Det var bestemoren som sa det -
livet ville sett mye lysere ut, dersom jeg hadde kjørt de seks hundredelen
livet er før jeg dør, sier han. Da han var syk, trodde ikke Tunström at

[AV/Af96/01:](#) av år i marken. Forhåpentlig vil disse kunne fortelle noe om hvordan

[AV/Ad96/01:](#) r kraft til - å gå. Hvis kjærligheten er en ensom ting hos Mykle, er

[AV/Bb95/01:](#) president Bjørn Iversen. Bondekvinnelaget setter samhold i høyetet l

[AV/BT96/03:](#) ulig for en film med flere mord. I våre filmer prøver vi ikke å si at

[AV/BT95/01:](#) om kvelden. Men Marek Jez beklager seg ikke : Dansen er hans liv. Og r livet". TEKST : LEIF GJERSTAD, NTB FOTO : ANNE

[AV/BT96/04:](#) NORDSETH, NTB Oslo

[AV/BT96/01:](#) mødre kan ha det tøft - men etter slitsomme år synes Mona Nordbø nå at

[AV/VL96/02:](#) v oss noe å tenke på om vi prøver en s ammenligning. Likevel var hele

[AV/Ad96/01:](#) ting som fikk henne på andre tanker. - Jeg fikk en datter i juli, og

[AV/VL96/03:](#) jø? Er det noe som er sikkert, så er det at vi skal dø. Døden hører

[AV/BT96/03:](#) da er det ikke sikkert at han ville si det. Bjørn Simonnæs har brukt

[AV/Ad96/01:](#) g de beholder makten i Representantenes hus. Hvis de vil kan de gjøre

[AV/BT97/01:](#) art samstundes offer for ein annan angivar. Det kosta fleire medlemmer

[AV/Af94/01:](#) stinske opprøret, intifadaen, som også koster stadig flere israelere radesh ble i oktober rammet av en storm som kostet minst 350

[AV/BT96/04:](#) mennesker

[AV/BT95/04:](#) etninger og hellet med seg, om man ikke selv skal begynne å lyve bort tall omkomne siden 1993. Før dette mistet mellom 700 og 900

[AV/BT95/02:](#) mennesker

[AV/BT95/03:](#) i Gudbrandalslågen. I juni sommeren etter mistet en 29 år gammel mann

[AV/BT95/03:](#) nene av sammenraste hus. Andre hevder at bare 70 mennesker har mistet

[AV/BT95/05:](#) ter skredulykken på Flateyri på Island nylig, der 20 mennesker mistet 90 mennesker døde. * World Trade Center i 1993 l Fem mennesker mistet

[AV/BT96/03:](#) mistet

[AV/BT97/01:](#) e land for livet. De siste ti årene har minst 500 journalister mistet

[AV/BT97/01:](#) å Island som forfatter. Sammen med to av døtrene på bildet mistet hun

[AV/VG96/01](#)
:

styrken ble målt til 160 km / t.. Ingen vet hvor mange som har mistet

[AV/VL96/01:](#) om signaliserer kontinuitet, tradisjon, tryggleik - noko å orientera

[AV/BT96/02:](#) av meg den tunge skinnjakken i varmen. Jeg nektet, og reddet kanskje

[AV/BT97/01:](#) il ikke kan behandles i Norge. Diagnosen var feil. Det reddet trolig

[AV/Ad96/01:](#) samt en meget passende høstflom på Vestlandet, som nå bidrar til å ta

[AV/Ad96/01:](#) tatt sin lisens til å drepe og innlagt. Han er neppe i stand til å ta

[AV/Af96/01:](#) år Koigi er blitt lagt inn på sykehus. Vi frykter at fengselet vil ta e Sunde-Rasmussen og Gangdal var i Himalaya i mai da et stygt uvær tok

[AV/SA96/03:](#)
[AV/VG96/01](#)
:

t over vannet. Da sa Gud : Og det ble lys. " Bibelen. SI : " Jeg tok

[AV/BT95/01:](#) erte Mulder og Scully enstøingen Eugene Tooms, som de hevder har tatt

[AV/KK97/01:](#) jem, også til overnatting. Det er alltid plass til en til. Jeg tar

[AV/BT95/04:](#) vellykket - selvmord. - Det er naturlig å tolke det slik. Han elsket

[AV/KK97/01:](#) bli alenemor når de er 19. Det var ikke slik jeg hadde forestilt meg

[AV/BT96/03:](#) etlandsbussen skinne, må de vernepliktige jobbe. Men de fleste liker

[AV/Fa96/01:](#) ier han. - Fra mitt trygge hjem til et sted der alt manglet. Jeg ser

[AV/KK97/01:](#) i det hele tatt. Aina : Å få barn har alltid vært selve meningen med

[AV/VG96/01](#)
:

, som jeg først trodde ville tyngte meg. I stedet er det en nøkkel til

[AV/BT95/03:](#) ap av tilleggs pensjon = minstepensjon, ca. kr 4000 pr. mnd. resten av

[AV/VL96/03:](#) lå der. De ville ligge der lenge ennå. Kanskje til og med resten av

livet var i Trondheim fra middelalderen og frem til dette århundret. " Et

livet en ensom ting hos Askildsen. Svært ensomt i « Hundene i Tesseloniki

Livet er godt og livet er vondt. Både det gode og det vonde er det godt å

livet er vidunderlig. Vi sier vel egentlig at livet er skikkelig ødelagt,

livet er bare 24 år gammelt. Framtiden vinker håpefullt. Ballettvegring l

Livet for det engelsk-svenske filmparet er i hvert fall spennende om dagen

livet med Eirik (6) er fint. BJARNE KVAM l Hele 28,1 prosent av forsørge

livet til det ytterste meningsfylt. For det var en ting; Kristus. Ut fra

livet var bare herlig. Nå skulle det bli skikk på livet mitt, mente jeg.

livet til, og jo mer vi er oss bevisst at vi en gang skal dø, jo mer blir

livet til å gå mot strømmen, eller som han helst har brukt å si det : Å væ

livet surt for Clinton. Han kan ikke bare bestemme selv om han vil være de

livet. I periodar låg mykje av motstandsarbeidet i ruinar i byar som Oslo

livet. Økonomien har problemer, med over 10 prosent arbeidsløse. Netanya

livet. NTB-AFP l New Delhi l Piratsjåfører bøtelagt l Skal tas : Deler av

livet, gå til angrep på det i språkløs aggresjon, eller vende seg fra det

livet årlig, mens 15.000 ble skadd. Sør-Afrikas verste gruveulykke fant s

livet under rafting i Sjoa. To år senere mistet nok en ung mann på 22 år l

livet, og Soskovets bekreftet at det offisielle antall døde var 18 søndag

livet, er det søkt om ytterligere 2 millioner kroner fra Nordisk Ministerr

livet og over 1000 ble skadet da en bombe eksploderte i WTC-bygningen 26. f

livet på jobb. Andre sitter fengslet fordi de har skrevet kritisk om det r

livet for ca. 40 år siden i en bilulykke, da bilen havnet utfor veien og u

livet, ettersom telefonforbindelsen er brutt og mange landsbyer er isolert

livet etter i ei kaotisk og omskifteleg tid. Slike symbol blir viktige. O

livet på det. Et stykke oppe i skråningen merket jeg at steinen jeg stod p

livet hans, sier foreldrene, Julie Kristensen Brun og Torstein Brun, til

livet av vinterens store kraftkrise. - Høstflommen har utvilsomt bedret si

livet av andre enn seg selv, heter det i Men's Health. (NTB-Reuter) l D

livet av ham, sier Wamweres kone, Jane Nduta Koigi. Familien på Kolbotn

livet av 11 klatrere i løpet av 14 dager. De har begge tidligere uttalt se

livet av mine foreldre da jeg var fire år gammel. " av Erik Eriksen, Avent

livet av mennesker med jevne mellomrom de siste hundre årene. I kveld er h

livet som det kommer, innenfor en viss grense. Sånn sett er jeg en ganske

livet og hatet døden, men var fullt klar over konsekvensene av det livet h

livet mitt. Men jeg kunne ikke hatt det bedre enn jeg har i dag. Jeg syns

livet om bord på båten som reddet så mange mennesker under krigen. - Dette

livet fra en annen side etter det besøket. Og jeg har sett hva krig gjør m

livet for meg. Når jeg får barn slutter jeg å jobbe for godt. Da kommer j

livet. MICHAEL JACKSON ankom hotellet i Bangkok i går og ble ønsket velkom

livet. Særtillegget var innført i folketrygdens begynnelse. Ingen hadde d

livet. Jeg følte meg lettet, men alvorstynget. Noe hadde bristet. Noe h

[AV/BT95/03:](#) imillioneksemplarer. Men han forteller noen av oss om dette slitsomme **livet**. Han får fornyet respekt. Han kan være så sær han vil for meg, jeg

[AV/VG96/01:](#) e tirsdag i forrige uke hadde en lang, fortrolig samtale i stallen om **livet** og fremtiden. Dagen etter skjedde den forferdelige ulykken : På vei

[AV/BT96/04:](#) I høst har Universitetet hatt en serie lørdagsforelesninger over emnet **Livet**, døden og kjærligheten. Den siste hadde som tema " Nattens dronning

[AV/BT96/04:](#) nner. Til slutt måtte et spenstig tre oppi haugene bak henne bøte med **livet**, bare så hun skulle få strekke seg enda lengre og bre sin vakre kron

[AV/BT95/04:](#) et er kvalitet over rotet mitt, fremholder studenten. Ut av rotet og **livet** i det mer enn 300 år gamle universitetet vil han kanskje høste kunnsk

[AV/Fa96/01:](#) og sosialt. Dessuten treffer jeg jo deg der. Men alt modnes jo her i **livet**, og en dag er det faktisk på tide å ta lappen... Novelle av Bjørg

[AV/BT95/02:](#) rde akademikere som ikke vet hva det vil si å være ute i det virkelige **livet**, sa Hagen selv da han holdt pressekonferanse i forkant av dette land

[AV/BT95/03:](#) . Men etter at Jesus kalte ham til å bli apostel, hadde han ett mål i **livet**, som han " jaget etter ", og det var å være Jesu tjener. Og han bl

[AV/BT95/04:](#) kk mer råderett over sin hverdag, ville vi oppnå større tilfredshet i **livet** og derved overskudd til å ta vare på hverandre. Med andre ord : Hvis

[AV/BT97/01:](#) r litt rart, for pappaer pleier å være strengest. Slik er det ikke i **livet** mitt, filosoferer Cristina. Permisjon fra jobben | Nå er det tre år

[AV/BT97/01:](#) onsumert uansett om reklamen eksisterte eller ikke. En er i en fase i **livet** hvor det å skape seg selv er et viktig prosjekt, og i dag er dette i

[AV/BT97/01:](#) det understrekes at amerikanere er manisk-rituelle på de fleste felt i **livet**, ikke minst i kjærligheten. Der borte er det å treffe, be ut og ho

[AV/Fa96/01:](#) le det som ikke faller i smak, og glede oss over det som gleder oss i **livet**. Og vite at " tryggare kan ingen vara "! Og når bekymringene melder

[AV/VL96/03:](#) aldri voksne. Noen forblir naive og uten evne til å innse verdiene i **livet**. For det er det som er å bli voksen : Å innse verdiene, rive seg lø

[AV/VL96/02:](#) Carl Ivar Hagen tror ikke på Gud, men trenger kirken som ramme rundt **livet** : - Jeg vil ikke kutte båndet. Ting kan skje - ting kan forandres.

[AV/BT95/04:](#) n aktiv yrkeskarriere. De gulnede papirene er alt som knytter han til **livet** han tidligere kjente. Men han vil gjerne takke for all hjelp Norge h

[AV/KK97/01:](#) der tuberkulose er svært utbredt. De aller fleste er smittet tidlig i **livet**, uten at sykdommen har slått ut. Innen tre år etter at de kommer ti

[AV/Af96/01:](#) l, og når jeg står i atelieret, er det ofte impulser fra tidligere i **livet** som dukker opp, sier han, men mye er også fri diktning. " Snø i Ki

[AV/BT97/01:](#) . Dette er forutsetningen for å kunne delta i etterutdanning senere i **livet**. Gjør vi ikke dette vil kunnskapen i økende grad bli kilde til ulikh

[AV/Ad96/01:](#) Vi har fått føle på kroppen den omsorgspolitikken han « har satt ut i **livet** ». Et ansvar vi er pålagt fordi de allerede vedtatte strategiene ikk

[AV/VG96/01:](#) na ved å si at det ikke er penger til å sette behandlingsvedtaket ut i **livet**? Blir domstolens svar, betyr det at fylkeskommuner over hele landet

[AV/VL96/01:](#) les er det mye som kan kritiseres når den kinesiske justis settes ut i **livet**, men det er klart at når man konfronteres med tidligere tiders fotog

[AV/BT96/03:](#) . Denne teknologien synes det som Kværner ikke har klart å sette ut i **livet** med hell. Resultatet kjenner vi alle. Det er tvilsomt om Kværner Ma

[AV/BT96/02:](#) EMANN. Magnus Stangeland vil prioritere familien fremfor det **livet** på Løvebakken. - Det tar på i lengden å være ukependler med bopel to

[AV/VG96/01:](#) : Det var i fjor høst at Tempo-trollet fra Enebakk kom brautende inn i **livet** hennes, sammen med høna Priscilla. I flere måneder hadde NRK-produc

[AV/BT97/01:](#) hjalp når jeg stjal min mors sko og strømper. Fikk henne tilbake til **livet** | Det knirker når man går over parketten i Hildemors dansesal. Her h

[AV/Af94/01:](#) e kanaler uten at noen reagerer. Årsaken? Opptak av dyr som slåss på **livet** om partnerne sine. Altfor likt menneskenes verden? REUTERS | Nesten

[AV/He96/01:](#) drepte uten å blunke, forteller hun. - Jeg ble forfulgt og truet på **livet**. Men jeg visste hva jeg risikerte. Det var jobben min som FBI-agent

[AV/VG96/01:](#) : Entskapskrets. 33-åringen hevder på sin side at han er blitt truet på **livet** av 39-åringen. I uken før drapet møtte 33-åringen både Roy, Elin,

[AV/BT96/04:](#) ntyrlig karriere | I sin underholdende og tankevekkende biografi " Med **livet** i hendene " fortalte han (via sin datter Mona) om sin eventyrlige k

[AV/BT97/01:](#) ung, vakker og idealistisk kvinne som ikke vet hva hun skal gjøre med **livet** sitt. Hun prøver seg frem og vinner til slutt den nødvendige innsikt

[AV/SA96/05:](#) n slags milepæl. Da er det naturlig å tenke over hva en vil gjøre med **livet** videre. Jeg er helt åpen. Men uansett er jeg nødt til å sette meg n

[AV/Af94/01:](#) mmer de mest ulike mennesker. Noen har åpenbart mistet styringen over **livet** sitt og har bare flasken og et par kompisar i hele livet. Andre er v

[AV/Mo96/04:](#) lite vinner du på manøvrer hvor det kan være riktig å snakke om " med **livet** som innsats ". Blankpolerte kryss | På vei inn mot krysset oppdager

[AV/KK97/01:](#) st i fjellveggen. Sånt gjør jeg ikke lenger. Jeg har mer respekt for **livet** mitt nå. Men jeg har et sug etter utfordringer. Skrekken er å ende

[AV/BT96/03:](#) en Jazz som tror at en motorsykel kan gi den fordrukne faren troen på **livet** tilbake. Storbyksamfunnets omsorgssvikt går som en selvløsende tråd g

[AV/BT97/01:](#) de daglige plikter og detaljstyring for å søke et større perspektiv på **livet**, sa kronprins Haakon. Miljøverndepartementet har gjennom Direktorat

[AV/BT95/03:](#) "Elementer" vår oppmerksomhet mot kjøkkenets mikrokosmos : Det **livet** på bunnen av fryseren, oppvaskmaskinens virtuelle virkelighet. Stek

[AV/BT97/01:](#) et på havet - Hva om det blir skikkelig dårlig vær? - Jeg er vant med **livet** på sjøen, og en slik trebåt er mye tryggere enn min " cabin cruiser

[AV/Af96/01:](#) lvor. Nå skal elever i grunnskoler og videregående skoler lære mer om **livet** i Einar Førdes kanal. ARVE HENRIKSEN | Tidligere var NRK så godt som

[AV/DN96/01:](#) : Ingunn Røyset Foto : Hugo Oppdal " Er du lei av London, er du lei av **livet** ". Sannsynligvis har du hørt Samuel Johnsons (1709-1784) utsagn fø

[AV/Ad96/01:](#) Armstrong, en mild og vennlig mann med stor evne til å glede seg over **livet**. Han er en av samfunnsstøttene i den lille landsbyen der han praktis

[AV/BT97/01:](#) dem som misliker selskap og sure sokker, sier kokken. Godt kjent med
[AV/Af96/01:](#) halve / kunnskapen om livet, eller tilnærmet hele kunnskapen om halve
[AV/BT96/03:](#) ge ikke likte resultatet på Wembley, så fikk de seg en opplevelse for
[AV/Af96/01:](#) karakterstyrke. Den samme karakterstyrke som preget ham gjennom hele
[AV/BT95/02:](#) vokste fra Stadionvei, har gjort inntrykk på mange på sin vei gjennom
[AV/He96/01:](#)
 :
[AV/VG96/01:](#)
 :
[AV/BT97/01:](#) n da Martin ble stabssjef hos Gro. Vi kunne ikke følge hverandre hele
[AV/Ad96/01:](#) rstad at dansetalentet var så stort at yndlingshobbyen kunne bli selve
[AV/SA96/08:](#) gen har allerede begynt å tenke på idretten han elsker. - Ishockey er
[AV/BT97/01:](#) olan Devi er en folkehelt blant de kasteløse i India. Sauene er selve
[SK/BjJa/01:](#) e danserne fra Oppheim at dette hadde vært "very nice". Så da så...
[SK/EIAK/01:](#) i biffen, men all matlyst var borte. - Opp med humøret, Sigurlina,
[SK/BrGe/01:](#) . Du lyt vinne over deg sjøl slik, kanskje makte du det alder senar.
[SK/BjJe/01:](#) vet til barnets liv ligger i farens sædcelle og morens eggcelle, hvor
[SK/AIGu/01:](#) s den som kan glemme sig selv. For når det gjelder kjærligheten, har
[SK/MaRa/01:](#) m det gjorde noe annet. For barnet lever i troens verden så lenge som
 :
[SK/PrAl/01:](#) bli før han er framme. Men den har sin ende, denne roren også, som
[SK/HeIn/01:](#) att, såmmå å lenge dom har vøri borte. Dom er for små tel å veta at
[SK/StTe/01:](#) e. Han ville ha henne med seg og reise hjem. Bare på den måten kunne
[SK/BjJe/01:](#) løse bonden og stirret i taket mens kona hans fyrte så ovnen stor rød.
[SK/DeHS/01:](#) ri sett hverandre. Får aldri se hverandre. Hva er det da de hater?
[SK/GrEl/01:](#) bodd i ham, bredte sig nu likesom utover hele hans tilværelse. Selve
[SK/JeAx/01:](#) lvsagt en fordel å kunne innbille seg selv at en tror på det. Da blir
[SK/HeIn/01:](#) vits ved det hele. Jeg spurte Nerval om han hadde følt det slik, at
[SK/MaRa/01:](#) att dem - den ble striere for hver gang de var sammen. Ved bredden lå
 :
[SK/MaRa/01:](#)
 :
[SK/AIKa/01:](#) en, han skulle se etter hva for navn den skulle få. Der lå det vesle
 :
[SK/StTe/01:](#) er mange ganger god å støtte seg til, å heve seg opp på. Men her er
[SK/AIGu/01:](#) ummet nakken og kjente meg som et menneske som har levd altfor
[SK/PrAl/01:](#) lenge.
[SK/AIGu/01:](#) rdigheten, " sa dikteren, -men hvis du må ut herfra for å begripe at
[SK/PrAl/01:](#) len og tørnet frem som om livet var en slette uten hindringer - som om
[SK/AIGu/01:](#) r den. - Du glømtet at det fins gode slompetreff i væla. Du glømtet at
[SK/AIGu/01:](#) ndt henne til jordlivets skam og skjensel. Du er frelst, mor! Hadde
[SK/AIGu/01:](#) lle - det onde, og hun blev sørgelig skuffet og gråt fordi drømmen og
[SK/JeAx/01:](#) jeg på. - Men det gjelder å snu det hele om, sier han. Vi må bruke
[SK/AIKa/01:](#) bare var jeg knyttet til Martin og hennes omsorg, men hun hadde gitt
[SK/BjKe/01:](#) sløre løgnene. Det er det siste han tenker før han sovner. Å avsløre
[SK/Laan/02:](#) seline ikke så hardt. Han fikk finne seg i det hvis han ville beholde
[SK/MaRa/01:](#)
 :
[SK/EIAK/01:](#) on har fått øye på henne mot den kvitkalkede muren. - Vi får fortsett
[SK/BjJe/01:](#) mura i bitterhet og sorg gikk hun hele året gjennom. Det var som å få
[SK/BoJo/01:](#) var en hån mot naturlovene. Løgneren utvisket konturer, løgneren gjorde
[SK/BjJe/01:](#) er sønn av en avdød byråsjef, mor i små kår. Vanartede barn som gjør
 være kvinnen, og velsignet være de menn som elsker henne! For de har

livet på havet - Hva om det blir skikkelig dårlig vær? - Jeg er vant med I
livet ". Et annet sted raser himmelen sammen, og " det safrangule regnet
livet. TORE STRAND | Som storpolitikeren fra USA og rocke-legenden. Etter
livet. For oss som arbeidet nært med ham under krigen, med de spesielle o
livet. XEP » Skatte-opprøreren For eksempel slo John Sakseide selveste And
livet uten behov for et sosialt liv. Selv ikke hun klarer seg uten nære ve
livet - hverken av hensyn til oss selv eller omverdenen, sier han. Avvise
livet. Hun hadde drevet med kunstløp siden hun var 10 år, og dans i et år
livet mitt. Jeg regner med at jeg får fortsette, og håper å være i gang i
livet En mann i veikanten. Ganske enkelt en mann i veikanten. På sykkel.
Livet etter budbringeren | Når en gjennomsnittlig amerikansk film mister sm
livet går videre. " - Ja, " svarte hun tamt. - En endeløs rekke av flypl
Livet kjem te å kreve det tå deg Magret, at du kan møte det, på all vis.
livet tar bolig - inni moren. " Han tegnet fars sædcelle øverst på sirkele
livet tatt sig retten til en liten hemmelighet : Bare den som kan elske and
livet tar i det med nennsomme hender. Hos barnet våkner ikke tvilen før li
livet har en ende. Nå er han alene om å dra båten opp, og det på fjære sj
livet lyt ha sin gang, livet har itte stunner tel å vara noen kontrollmåle
livet hans få mening. Det var så selvfølgelig for ham da han sto på dekk i
Livet surret og gikk, og over skogen samlet skyene seg til et tordenvær so
Livet selv vokser bare om hverdagen. På hverdagen slås høy, dyrkes haver
livet begynte å bli motbydelig. Alle gleder hadde krøpet i skjul for hans
livet litt mindre vanskelig, vet du. " - Du skal se at Rolf går bort og s
livet er dømt til undergang, at universet er en stenrøys og alle våre rop
livet deres og ventet, hans ved den ene bredden, hennes ved den andre. O
livet sloknet på en høydott på løegolvet ved siden av morgenmelken, som På
livet hennes strandet i en elendighet som seigpinet ut av henne både vilje
Livet hadde vart en uendelighet. Jeg var blitt sår i øynene av det jeg had
livet er tomhet, så får du gjøre det mens jeg sover. Jeg vil ikke ha stra
livet var en evig lek. For det var utrolig hvor snild Hove var mot ham. H
livet er rikt og uendelig og har råd til begge deler. " Da kjenner hu onge
livet hans vært grått og ensom før, blev det ikke bedre nu efter mors død
livet var så fjernt og langt fra hverandre at de aldri kunde møtes i harmon
livet til å forvandle oss selv. " - De store ordene, " sa legen. - Jeg b
livet mitt en bestemt retning, et bestemt mål. Evelyn hadde virket beroli
livet. Gjøre det krystallklart som et regnestykke. Da... da blir han kan
livet. Hun fant noen andre tau-kveiler, og der gjemte de seg. " Dykkerdr
livet, vi som er att, " sier Hans, som var han presten, og tar handa he
livet att da mora og hun fant fram til hverandre igjen. Men tungsinnet og
livet meningsløst. Den fornektet virkeligheten og gjorde ham kvalm. Løgne
livet tungt for en gammel enke. Og om det nu var mig som hadde sagt dette
livet på sin side. Ja, lovet, lovet være kvinnen! Lovet være kvinnen om

[SK/JeAx/01:](#) skjønt nå! Som vi ble tunge i sessen av lutter medgang! Vi inhalerte
[SK/AlGu/01:](#) Hun lyttet og pustet og nappet etter luft, for hun hadde nesten løpt
[SK/StTe/01:](#) bra nok for dem. " - Vel vel, det hender du må drepe for å oppholde
[SK/VeBe/01:](#) og solårene for å finne et bilde. Likevel ville det være å profanere
[SK/JeAx/01:](#) jegg og fortalte med faderlig klang i røsten at Gud hadde skjenket ham
[SK/BjJa/01:](#) n rolle om han hadde overlevd selve havariet når kulden snart ville ta
[SK/MaRa/01:](#)
: t da ikke komme til å gå. Sitt eget barn skal ingen få henne til å ta
[SK/BrJa/01:](#) holde livet på Gravdalsflya på høsters tid. Vel, det var jeg som tok
[SK/ChSo/01:](#) at alt liv ville bli utslettet hvis vi sprengte den, trygget vi dette
[SK/ChSo/01:](#) hvem det var, jeg bare så disse forferdelige hendene som ville vriste
[SK/BjKe/01:](#) av dem man er uenig med. Vet du, jeg tror faktisk politikerne ønsker
[SK/ChSo/01:](#) lle slåss mot ham, men dette var å hjelpe ham. Mennesker ville elske
[SK/DeHS/01:](#) gen. Det gjør ikke dere. Dere anerkjenner tradisjonen, men forakter
[SK/JoGe/01:](#) k taus ved siden av sin mann. Hun husket fru Limans hånd, husket det
[SK/BjJe/01:](#) lig prest, men som en skuespiller og eventyrer, - en mann som kjente
[SK/StTe/01:](#) her. I begge fall sliter en seg ut på denne naturen. Eller en lever
[SK/Heln/01:](#) ig greie, så rent utrolig snille mot ham. Det var ikke det. Men det
[SK/JeAx/01:](#) r en slik chance til å dumme seg ut. Det som teller er at du ikke tar
[SK/BjKe/01:](#) oss det da vi var barn, at vi istedenfor å søke en dypere mening med
[SK/BrGe/01:](#) ite forstand på moderne konstanter at de trodde de kunne leve resten av
[SK/MaRa/01:](#)
: isende ryggen -. Det var så rart og, han kan da ikke bestå resten av
[SK/GrNo/01:](#) liggende her og ventet. Jeg fikk Erich til å snakke. Han fortalte om
[SK/AlGu/01:](#) t de kan leve videre i ensom fred sammen til døden henter dem bort fra
[SK/AlGu/01:](#) tes igjen er de gamle - utslitte mennesker. Men da er de forsonet med
[SK/BrGe/01:](#) visste han burde være lykkelig hvis han ble så heldig som pappa her i
[SK/VeBe/01:](#) eten og den endelige innrømmelsen : at en ikke fikk utrettet noe her i
[SK/VeBe/01:](#) ipati mot Irma, som lurte ham, mot Henri, som fikk alt gratis her i
[SK/NoTG/01:](#) att av meg telegrafluen, men pytt sann, noen sjanser får en ta her i
[SK/PrAl/01:](#) eg helt tel noen kjem flygende og jager dom unna. Eig dom itte skam i
[SK/BrGe/01:](#) et desto mer gikk Syprian rundt og var et levende bevis på hans skam i
[SK/Heln/01:](#) barn som gråt og lo og kvinnfolk som kjeftet - de var med i det samme
[SK/AlGu/01:](#) a ham. - Det må ha hendt ham noe, " tenker hun. Det er noe farlig i
[SK/ArRa/01:](#) med hodet, men du må være forberedt på å bli dukket mer enn en gang i
[SK/BjKe/01:](#) har begått den utrolige dumhet å innlede et forhold til hans elskede i
[SK/BoEm/01:](#)
: blant lemmene et hode som tjente dem; en dyktig mann, en mann midt i
[SK/BrGe/01:](#) å at du skal si noen paula ord til ettertanke. - Det er min oppgave i
[SK/DeHS/01:](#) eller ikke er hun så ung, og så hadde hun jo gjennomgått langt mere i
[SK/GrEl/01:](#) ig, tenkte hun videre. Gerda og Rolf hadde ikke kunnet bli forenet i
[SK/GeHa/01:](#) e verdensbyen Oslo. Det måtte være gyselig å leve så like innpå selve
[SK/EIAK/01:](#) ensle i kroppen da hun kjente de første harde guttehendene gripe rundt
[SK/BjJe/01:](#) må være - og man ser at noe har skjedd med ham; han er blitt tykk om
[SK/AlGu/01:](#) ngen, for han måtte se denne mannen død skulde han selv leve videre i
[SK/BrAu/01:](#) e kunne byråkratiseres bort i lengden da overgrepet skulle settes ut i

livet i lange, dovne drag mens vi lente oss mot stabler av myke skinnputer
livet av sig. - Hvem er det, " hørte hun en stemme langt inne i huset. -
livet, det har jeg for lengst forsonet meg med, " sa Frode, -kom med sau
livet. For livet er noe meget mer enn et litterært bilde, enn noen ords s
livet på ny. Alt var så greit. Alt var så lett. Man måtte bare ikke stri
livet av ham likevel. Hvor kunne han være Han forsøkte å huske detaljer fr
livet av, få henne til å drepe. Da kunne ho heller drepe - han Jo. Å, h
livet av'n, men det var tilpass. Iver Sundby kunde ikke vente sig annet.
livet som hadde blitt oss så kjærte fordi vi hadde sett det truet. " Pirjo
livet fra meg. Til sist var de ikke hender mer, men to blodige klumper so
livet av hverandre og mest av alt av folket. De er livredde for meningsbry
livet høyere enn før av det Pirjo fortalte dem, og det mennesker elsket,
livet. Vi anerkjenner kristendommen som viser sig livskraftig i hverdagen
livet som var mellom - og likevel, denne hånden tilhørte moren til Johan,
livet, men ikke gleden. Ansiktet var sterkt, mørkt og markert, med en v
livet i anfall, og blir dobbelt i ansiktet av det, lik den romerske guden
livet han hadde levd disse siste årene, det hadde ikke riktig vært hans,
livet for gitt lenger. " - Det kan vel være det. Livet er så rart. Det e
livet heller burde forsøke å leve meningsfullt. " Unni tror hun forstår he
livet på tretusen matrarker uten å gjøre det grann mer. Bukta Sjøøl kjempet
livet uten kvinnfolk. Ho burde forresten være glad til at han snur seg fra
livet sitt som emigrant, han blev ekspedert fra land til land og tilbake i
livet. - Så må du ha takk for at du gjorde menneske av mig da, Eli, " si
livet og Gud slik at de kan leve videre i ensom fred sammen til døden hente
livet, og fikk seg en sånn farskapsbeskytter. Men det fikk han vel ikke.
livet. Da blir det nok enda verre med drikkingen. Jeg tror ikke så mye på
livet, mot skolen og lærerne og eksamen, mot hjemmet og alle forventninge
livet. Noen ropte etter meg, der jeg tok snarveier over plener og busker
livet? Tenk å misunne frøken Else! Og onga blir livende redde. Dom har i
livet. Herken Uglemoses undervisning gikk fullstendig i stå den dagen. Ha
livet som han. Han kunne bli glad i dem alle for alt det han ikke visste o
livet hans. Han vilde ikke være så redd menneskene om det ikke var noe far
livet. For du er ikke lite av en spiller, og Oslo er ikke akkurat det sam
livet, må han utvise den største selvkontroll for å holde seg rolig. Hast
livet, en sterkere utgave av sin far. Med ham kunde man fremdeles drikke
livet... kjære Lisello. " Rektor Barmerud angret med det samme ordene var
livet enn veninden sin. - Det er likesom sånn spenning over de to idag. S
livet. Døden var enda merkeligere. For døden hadde tatt Gerda og Rolf ut
livet, og allikevel lissom ikke kunne gripe det. Tantaluskvaler er det vi
livet. Først er hun litt brydd av det, men snart er det som hun ikke har
livet, eller han er blitt for tynn, eller han har fått nervøse trekninger
livet! Hove selet av og lot hesten gå. Han bar inn ryggsekken og gikk inn
livet og planleggingen begynte å brytes med virkeligheten utenfor korridore

[SK/Heln/01:](#) klart mykt middelhavsmørke, syntes Arne endelig han var gått ombord i
[SK/MaRa/01:](#)
 :
[SK/StTe/01:](#) enne mine lyster etter deg. Ska jeg få lov å sjå - til å feste den på
[SK/AlGu/01:](#) e hånd. " - Å jo, men jeg har ofte ønsket jeg kunne komme ham inn på
[SK/AlGu/01:](#) øs og utstøtt - hun eier en makt som kan redde et menneske tilbake til
[SK/BrGe/01:](#) tt indre. Han vil skjule sig for henne som har reddet ham tilbake til
[SK/DiFW/01:](#) egne seg noen kunnskaper. De manglet jo fullstendig den kontakten med
[SK/GrNo/01:](#) om så går vi. De var innom en liten restaurant og fikk seg litt mat i
[SK/BjJa/01:](#) ng med en hule som jentene selv hadde gravd. Hit måtte de springe for
[SK/MaRa/01:](#) ngår er saken avsluttet i det øyeblikk jeg kommer meg ut av landet med
 :
[SK/EIAK/01:](#) kjenne en liten forbitrelse ruske opp i seg igjen. Det gir en mot på
[SK/Askj/01:](#) ongen, og minnes. En va ung en gong, og kolles drømme hadd'n itj om
[SK/MaRa/01:](#) e med det, det hjelper ikke å gruble. Kanskje er det noe etter dette
 :
[SK/BjJe/01:](#) ha du våga deg te å banka meg -. E skull no iallfall ha merkt deg for
[SK/BrAu/01:](#) de var trofaste og holdt sig til henne hele tiden. De var venner for
[SK/EIAK/01:](#) ke til ekte kontemplasjon. Gustav derimot meditererte seg rolig gjennom
[SK/EIAK/01:](#) n ikke skyldte på andre. Eller kan hun det Bit for bit går hun gjennom
[SK/MaRa/01:](#) e itj tå det slaget at je makte å gå og takke deg for det gjønnonn hele
 :
[SK/AlGu/01:](#) e barns bane, skulle det følge hennes barn som en forbannelse gjennom
[SK/DeHS/01:](#) får heller gjemme det sammen - bære det som en byrde videre fremover i
[SK/AlKa/01:](#) il det og det klokkeslett. Leif følte medlidenhet med dem. Tenk hele
[SK/StTe/01:](#) det. - Jeg sier det, jeg. Det er så rart med det du har gjort hele
[SK/ChSo/01:](#) , ikke sant, men dette barnet var skapt til å kikke seg i enden hele
[SK/VeBe/01:](#) eg skal si Dem en ting, unge mann. Det finnes ting som er større enn
[SK/GeHa/01:](#) de skulle i begravelse. Nei, det var ikke døden han ville, det var
[SK/PrAl/01:](#) r dem som dette er en hobby for - for hvem salg av støvsugere er selve
 ng tel, " sier Brekkestøl. Og a Ingebjørg klæme på. Hu synes det er

livet sitt igjen. Det ble visst ikke stort å tjene på denne jobben, og hv
livet ditt. Få sjå den en einaste gong på deg -? " Gunhild tar varsomt sø
livet en gang i blant, for jeg tror nok jeg har et og annet jeg skulle sag
livet og gi det ly og trygghet fordi hun er utenom menneskene og bor i enso
livet og kastet lys inn i hans verden! Hvor ussel han er - hvor elendig!
livet, med naturen, som gjorde det mulig å få ting til å vokse og gro und
livet, før Christine førte dem inn i en nokså forfallen bydel som lå et st
livet om natten når de fascistiske bombeflyene kom, og det var ofte; for
livet i behold. " - Til tross for at jeg rapporterte deg til russerne " -
livet, det får en til ikke å gi opp. Det får en til å holde fast ved det
livet da Vi såg kolles foreldra våre slet helsa tå seg, men hos oss skulle
livet også, det vet ingen, men kanskje er det noe bedre etter dette, og
livet. " - Gunhild, jeg kommer til at holde mye av deg. " Han legger hen
livet. Fransiska gjorde ingen selvmordsforsøk. Hun var sig fullt bevisst
livet. Store Gustav tok de dytt som kom, lille Tjøstøl løp rundt og dytte
livet sitt. Hun finner fram minner fra en glad og trygg barndom. Så minne
livet. Je bli vond tå det. Bli det slik, kan je itj låvvå sammen med deg
livet? Å, forbannelse. Forbannelse -. Nei, noen forbannelse skal ikke
livet! " Eli hikster og jamrer, for han har fortalt henne alt, men nu bl
livet ut - her! - Men de fikk da skape noe de. - Bygge noe fra det var in
livet. Butikken er liksom blitt hele livet mitt det. Du treffer folk og p
livet. Sånt er ydmykende, og dessuten vil folk som ser slikt ha lett for
livet. Til disse ting hører retten. " Andreas følte seg plutselig rolig,
livet, et uendelig rikt liv. Bare noen få ganger hadde han opplevd døden
livet. Når kvinnen spiller fallitt med utseendet, da forstår hun at hun m
livet om å gjøra å greie å deklamere dette diktet godt om lordan, i tilfel

Sammendrag

Tittel: "Livet selv vokser bare om hverdagen". En korpusbasert metaforstudie av *livet* og *døden*.

Forfatter: Maren Østrem Nesse

Oppgaven undersøker hvilke begrepsmetaforer som finnes for begrepene LIVET og DØDEN, hvor analyseobjektet er setninger som substantivene *livet* og *døden* opptrer i.

Analysematerialet er hentet fra Oslo-korpuset av taggede norske tekster. Den teoretiske bakgrunnen for oppgaven er i hovedsak kognitiv metafor-teori, introdusert av Lakoff og Johnson (1980). I kognitiv metafor-teori mener man kort fortalt at språket reflekterer tankemønstre, og at begrepssystemet vårt er grunnleggende metaforisk, hvor essensen er at man forstår ett *domene* ved hjelp av et annet (MÅLDOMENE SOM KILDEDOMENE). Med utgangspunkt i at ordene *livet* og *døden* er tolket som ontologiske metaforer, undersøkes den språklige konteksten ordene opptrer i, for å forsøke å identifisere hvilke kildedomener begrepene forstås ved hjelp av. I forkant av metaforanalysen, som er hoveddelen av oppgaven, ble det gjort en syntaktisk og en semantisk analyse for å kartlegge hvilke syntaktiske funksjoner og semantiske roller ordene *livet* og *døden* har i setningene. Dette ble gjort for å tilrettelegge materialet for metaforanalysen. Basert på hva slags metaforer som ble funnet i metaforanalysen, er eksemplene delt inn i tre overordnede kategorier: LIVET OG DØDEN SOM NOE IKKE-KONKRET, LIVET OG DØDEN SOM NOE KONKRET og LIVET OG DØDEN SOM NOE LEVENDE. En viss sammenligning mellom de to begrepene er gjort: Analysen viser for det første at LIVET og DØDEN i flere tilfeller forstås ved hjelp av de samme kildedomenene. Et eksempel på dette er LIVET OG DØDEN SOM BEHOLDERE, som kommer til uttrykk ved konstruksjoner som *gå gjennom livet* og *ligge i døden*. For det andre har analysen vist at livet oftere enn døden forstås som noe konkret, mens døden oftere enn livet forstås som noe ikke-konkret. I tillegg viser materialet flere ulike personifikasjoner av døden, noe som blir knyttet til tradisjonelle forestillinger om døden.

The thesis investigates what kinds of conceptual metaphors exist for the concepts of LIFE and DEATH, that is, what kinds of source domains are used to understand the concepts. The theoretical background for the thesis is Conceptual Metaphor Theory, introduced by Lakoff and Johnson (1980). This theory suggests that metaphors are not limited to linguistics expressions but rather are grounded in our conceptual system. Conceptual metaphor is defined

as understanding one conceptual domain in terms of another (Kövecses, 2010), and the linguistic expressions are manifestations of the conceptual metaphors. The object of analysis is sentences that include the nouns *livet* 'life' and *døden* 'death'. With the purpose of creating a reasonable base for the metaphor analysis, a syntactic and semantic analysis was done prior to the metaphor analysis. Based on which conceptual metaphors have emerged, the results are presented in three superordinate categories: LIFE AND DEATH AS SOMETHING NON-CONCRETE, LIFE AND DEATH AS SOMETHING CONCRETE and LIFE AND DEATH AS A LIVING BEING. A comparison between the two concepts is done. The results show that LIFE and DEATH in many cases are understood in terms of the same kinds of source domains. An example of this is the metaphor LIFE AND DEATH AS CONTAINERS. But there is also a distinction between the two: LIFE is more often understood in terms of something concrete, while DEATH is more often understood in terms of something nonconcrete. The results show a clear difference pertaining to personification. DEATH is far more often than LIFE imagined as some kind of being. This has been related to a cultural and traditional image of death as various kinds of human-like characters.